

Diagnoza otoczenia strategicznego WrOF

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

Spis treści

Wykaz skrótów	3
1. Ocena uwarunkowań lokalizacyjnych WrOF	5
2. Identyfikacja zewnętrznych procesów zmian społeczno-gospodarczych	10
2.1. Zmiany demograficzne	10
2.2. Migracje	19
2.3. Zdrowie Polaków	23
2.4. Polityka mieszkaniowa kraju	27
2.5. Rozwój edukacji	31
2.6. Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki	33
2.7. Rozwój turystyki i wzrost rozpoznawalności turystycznej	40
2.8. Rozwój systemów transportowych kraju	45
2.9. Modernizacja energetyczna kraju	50
2.10. Zmiany klimatu i utrata bioróżnorodności	52
2.11. Zagrożenia dla bezpieczeństwa i suwerenności kraju i modernizacja zdolności obronnych	54
2.12. Aktywne uczestnictwo Polski w funkcjonowaniu i członkostwie w Unii Europejskiej	56
2.13. Niwelowanie nierówności rozwoju kraju	59
3. Identyfikacja możliwości wynikających z założeń polityk publicznych i ich finansowania	61
4. Identyfikacja przewag i wyzwań wynikających z pozycji rozwojowej ośrodków konkurencyjnych ...	86
4.1. Porównanie obszarów funkcjonalnych	87
4.2. Wnioski	127
5. Spis rysunków, tabel, wykresów	129

Wykaz skrótów

Skrót	Pełna nazwa
AI	Artificial Intelligence
BMA	Brzeński Obszar Metropolitalny
BRT	Bus Rapid Transit
CPK	Centralny Port Komunikacyjny
CUPT	Centrum Unijnych Projektów Transportowych
EEN	Enterprise Europe Network
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
FEDS 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
FENIKS	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
FERC	Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy
FERS	Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027
GOZ	Gospodarka o obiegu zamkniętym
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KDP	Kolej Dużych Prędkości
KPO	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
KSRR 2030	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
IATA	International Air Transport Association
IOB	Instytucje otoczenia biznesu
IT	Information Technology
ITS	Intelligent Transportation Systems
IZ FEDS 2021-2027	Instytucja Zarządzająca Programem Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
JST	Jednostki samorządu terytorialnego
LGBTIQ+	Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, Intersex and Queer
LGD	Lokalne Grupy Działania
MICE	Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions
MŚP	Małe, średnie przedsiębiorstwa
NATO	North Atlantic Treaty Organization

Skrót	Pełna nazwa
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OSI	Obszar strategicznej interwencji
OF	Obszar funkcjonalny
OZE	Odnawialne źródła energii
PEP2040	Polityka energetyczna Polski do 2040 r.
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
P&R	Park & Ride
RRF	Recovery and Resilience Facility
SMR	Small Modular Reactor
SUMP	Sustainable Urban Mobility Plans
TEN-T	Trans-European Transport Network
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
TBS	Towarzystwo budownictwa społecznego
WrOF	Wrocławski Obszar Funkcjonalny
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

1. Ocena uwarunkowań lokalizacyjnych WrOF

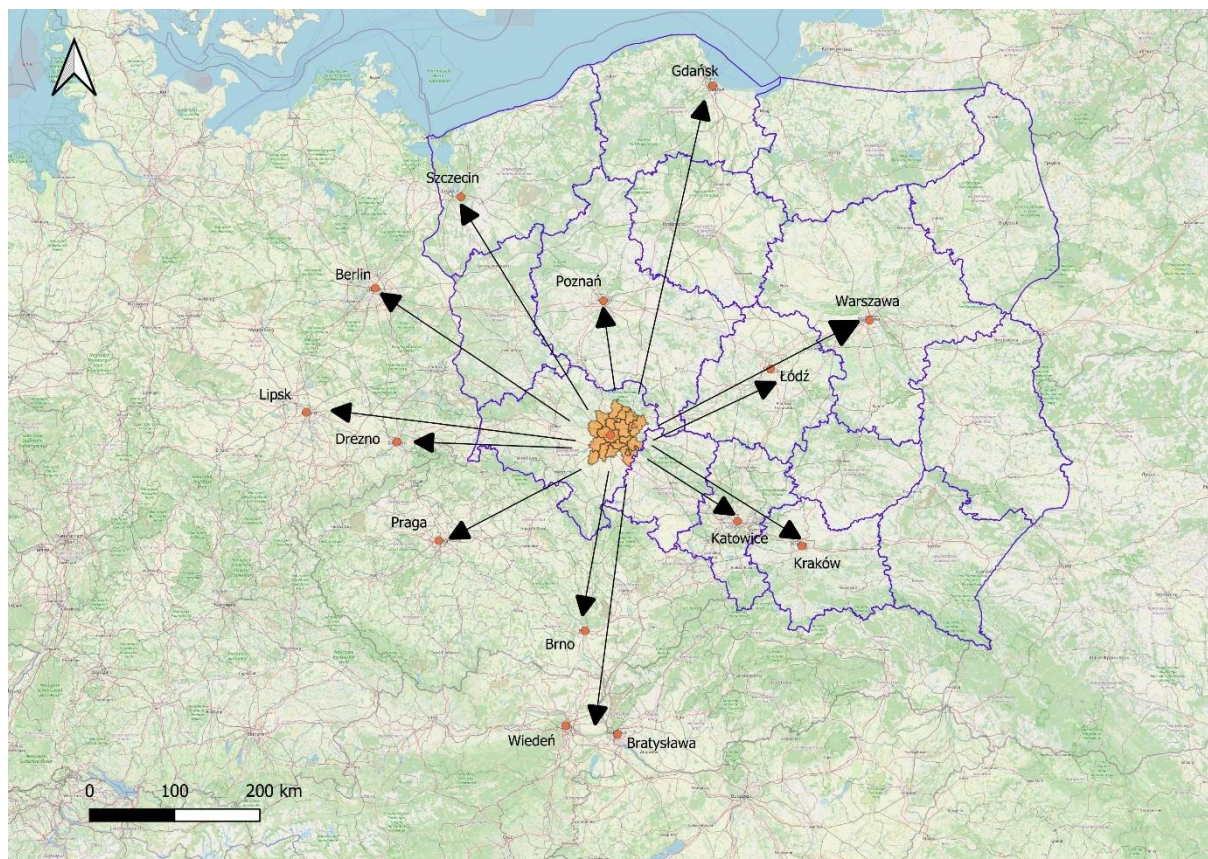
Wrocławski Obszar Funkcjonalny (WrOF) położony jest w południowo-zachodniej Polsce, w województwie dolnośląskim. W obecnym kształcie WrOF odnosi się do obszaru obejmującego 19 gmin, które współpracują ze sobą w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT).

Bliskość krajów Europy Zachodniej oraz poprawiające się powiązania komunikacyjne, stanowią istotny atut rozwoju WrOF. Warto jednak podkreślić, iż do kluczowych czynników rozwoju WrOF należy zaliczyć również zasoby wewnętrzne, w tym kapitał ludzki. Wrocław i WrOF jest przestrzenią atrakcyjną do życia dla młodych mieszkańców. Mieszka tutaj około 1 mln osób, studiuje ponad 100 tys. osób. Tworzy to warunki do funkcjonowania i rozwoju innowacyjnych i konkurencyjnych branż gospodarki.

WrOF charakteryzuje różnorodność potencjałów. Oprócz korzystnego położenia w układzie powiązań międzynarodowych i regionalnych, stanowi ważny węzeł komunikacyjny, gdzie krzyżują się szlaki komunikacyjne biegnące ze wschodu na zachód Europy oraz z południa na północ kontynentu. Budowa autostrad i dróg ekspresowych w istotnym zakresie wzmacnia potencjał lokalizacyjny WrOF. Położenie na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych sprzyja rozwojowi funkcji logistycznych.

Rozbudowa układu komunikacyjnego kraju zakłada poprawę dostępności do południowej granicy kraju w województwie dolnośląskim. Tym samym oczekuje się poprawy dostępności komunikacyjnej do Czech, jak też krajów Europy Środkowej. Obecnie WrOF jest dobrze skomunikowany z regionami południowej Polski oraz ze wschodnimi landami Niemiec. Inwestycje w drogi ekspresowe S3 i S5 znacząco poprawiły dostęp do Poznania oraz dostępność wybrzeża Morza Bałtyckiego, w tym portów w Szczecinie, Gdańsku i Gdyni. Budowa drogi ekspresowej S8 poprawiła skomunikowanie WrOF z centralną Polską, w tym z Łodzią i Warszawą. Oczekuje się, iż komponent kolejowy projektu CPK poprawi atrakcyjność transportu kolejowego w skali całego kraju.

Mapa 1. Położenie WrOF na tle części Europy Środkowej

Źródło: opracowanie własne

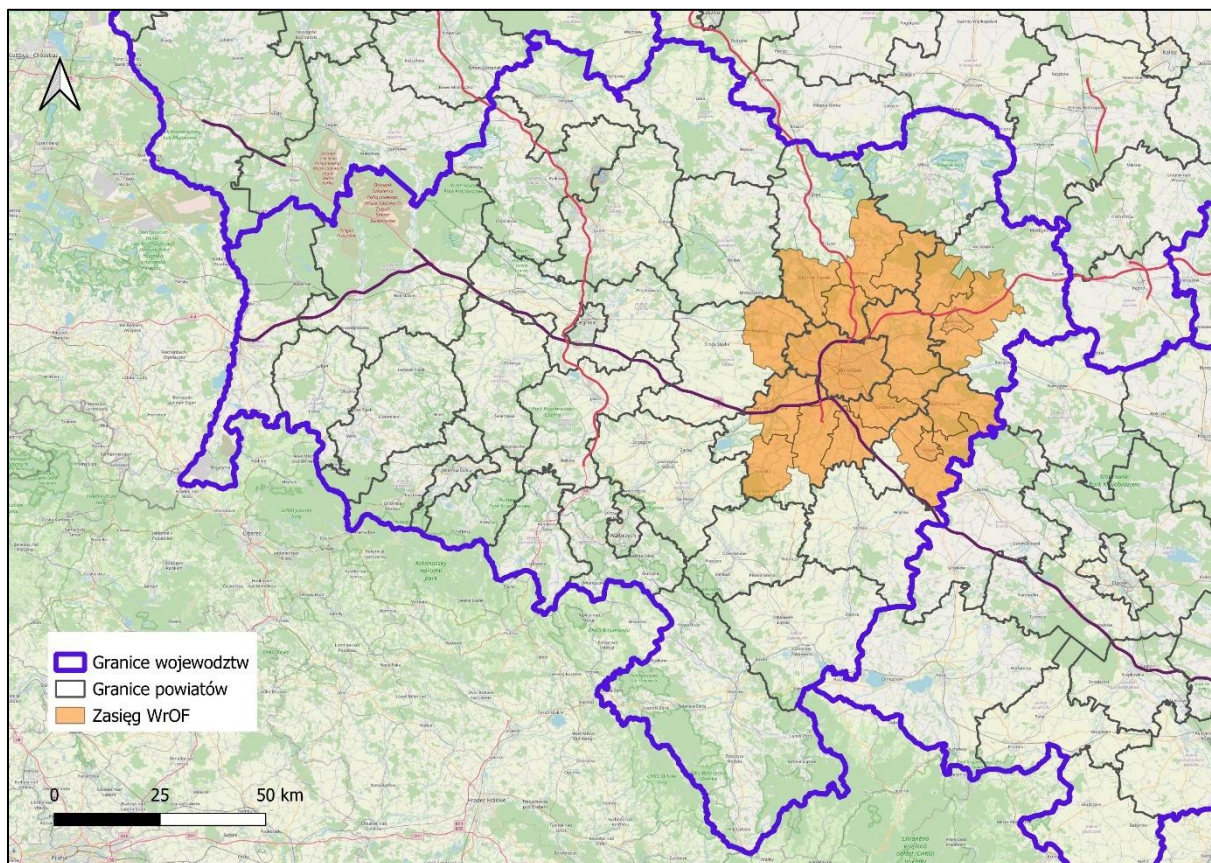
Zgodnie z polityką przestrzenną kraju i województwa WrOF obejmuje miasto wojewódzkie Wrocław oraz powiązane z nim funkcjonalnie i przestrzennie sąsiadujące obszary. Strefę oddziaływania wyznaczają w dużym stopniu powiązania gospodarcze i społeczne. Nie bez znaczenia są tutaj powiązania transportowe. Podmiejską strefę Wrocławia charakteryzują dynamiczne przemiany urbanizacyjne. Strefa oddziaływań funkcjonalnych Wrocławia poszerza się, co ukazano m. in. w diagnozie delimitacyjnej. Dynamiczny rozwój obszaru wynika z rozwoju gospodarczego kraju, jak też regionu. Duża dynamika rozwoju gospodarczego Polski jest obserwowana od około dwóch dekad. Impulsem było wstąpienie Polski do Unii Europejskiej, co otworzyło przede wszystkim szanse na rozwój przedsiębiorczości.

Atutem WrOF jest potencjał przyrodniczy, który decyduje o rozwoju rolnictwa. Znajdują się tu jedne z najlepszych w kraju warunków dla rolnictwa, które związane są z bardzo dobrą żyznością gleb, korzystnym klimatem i korzystnym ukształtowaniem terenu.

WrOF swoim zasięgiem obejmuje gminy położone łącznie w 6 powiatach województwa dolnośląskiego: średzkim, trzebnickim, oleśnickim, oławskim, wrocławskim oraz w powiecie miasto Wrocław. Obserwuje się tu jedne z najdynamiczniejszych procesów rozwoju gospodarczego i

urbanizacyjnego w skali regionu. Należy prognozować, iż rozbudowa układu drogowego, w szczególności w kierunku południowym od Wrocławia, może wpłynąć na poszerzenie i intensyfikację powiązań funkcjonalnych.

Mapa 2. Zasięg WrOF na tle województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego strukturę osadniczą WrOF tworzą: ośrodek wojewódzki Wrocław oraz ośrodki lokalne I stopnia, II stopnia i III stopnia.¹

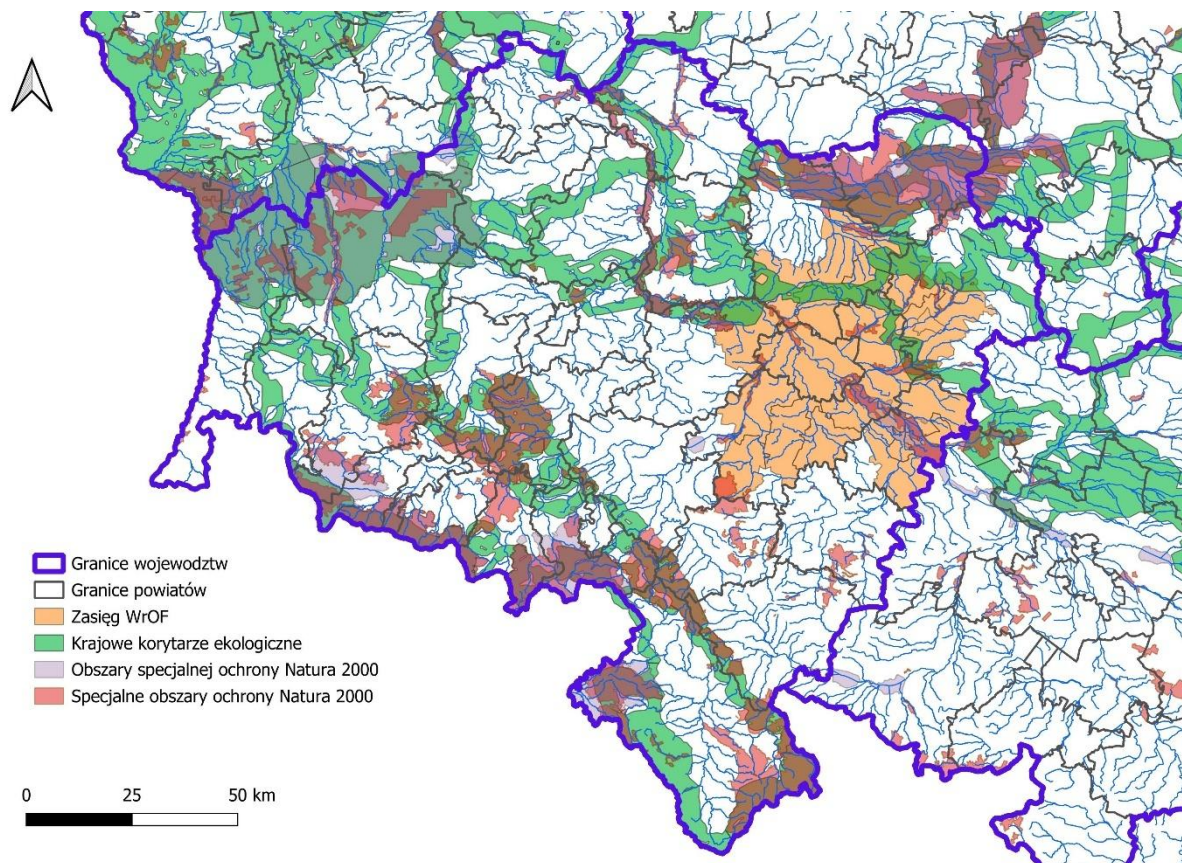
Do ośrodków lokalnych I stopnia zalicza się miasta Oławę i Oleśnicę. Są to miasta powiatowe, które posiadają szereg ważnych funkcji w ujęciu ponadlokalnym. Ośrodkiem lokalnym II stopnia jest miasto Trzebnica. Jest to ośrodek miejski wyraźnie mniejszy pod względem liczby mieszkańców od Oławy i Oleśnicy. Ośrodki lokalne III stopnia to siedziby gminy pozostałych WrOF.

¹ Wyjaśnienie: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 czerwca 2020 r. pod poz. 4036.

Map of the Wrocław agglomeration showing the extent of the Wrocław Urban Functional Area (Zasięg WrOF) and the locations of various centers. The map includes labels for cities like Trzebnica, Zawonia, Dobroszyce, Oleśnica, Diugoleka, Wrocław, Czernica, Jelcz-Laskowice, Siechnice, Zorawina, Kobierzycze, Kąty Wrocławskie, Mięknia, Oborniki Śląskie, and Sobótka. A legend indicates the extent of the WrOF (orange area), the provincial center (red circle), and local centers of the first, second, and third degrees (orange diamond, pink circle, and brown dot respectively). A scale bar shows 0, 7.5, and 15 km.

W ujęciu regionalnym, zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, jednym z obszarów funkcjonalnych województwa jest obszar cenny przyrodniczo. WrOF położony jest w zasięgu tego obszaru. Priorytetem dla tego obszaru jest ochrona przyrody, w tym zachowanie bioróżnorodności i zachowanie spójności przyrodniczej korytarzy ekologicznych. Obszar funkcjonalny cenny przyrodniczo pokrywa się z siecią obszarów chronionych Natura 2000 oraz z korytarzami ekologicznymi. Warto również podkreślić, iż system korytarzy ekologicznych w obrębie WrOF opiera się w szczególności na dolinach rzek.

Mapa 4. WrOF na tle powiązań przyrodniczych

Źródło: opracowanie własne

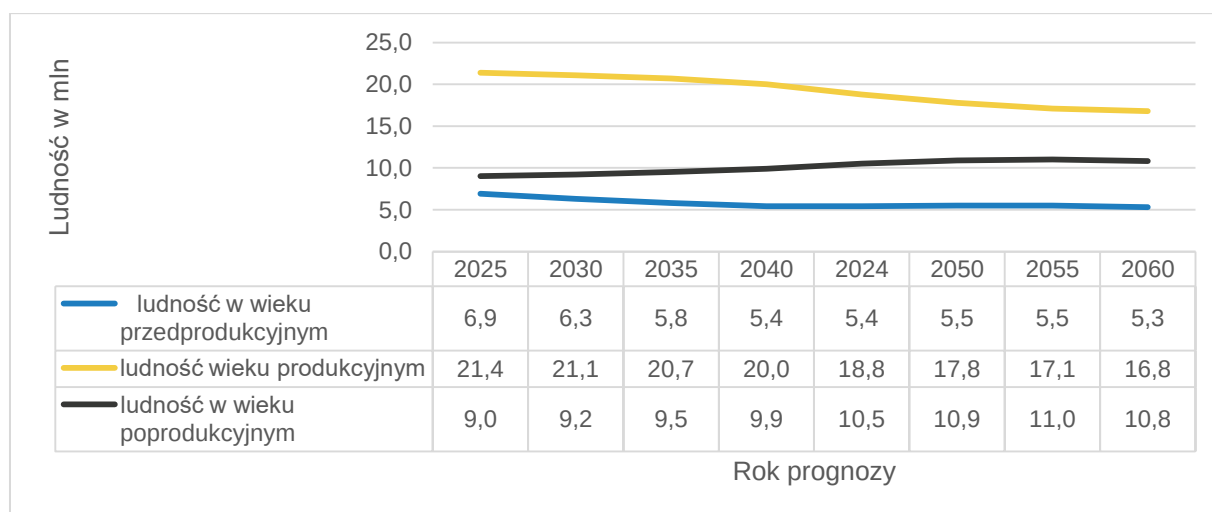
2. Identyfikacja zewnętrznych procesów zmian społeczno-gospodarczych

2.1. Zmiany demograficzne

WrOF jest przestrzenią, dla której GUS prognozuje wzrost liczby mieszkańców. Będzie on w głównej mierze dotyczył gmin podmiejskich względem Wrocławia, zlokalizowanych w powiecie wrocławskim, trzebnickim, średzkim. Zakłada się również wzrost liczby mieszkańców Wrocławia. W pozostałej części województwa dolnośląskiego zakłada się znaczący spadek liczby mieszkańców. GUS prognozuje przy tym wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym również na obszarze WrOF, jak też w przestrzeni całego kraju.

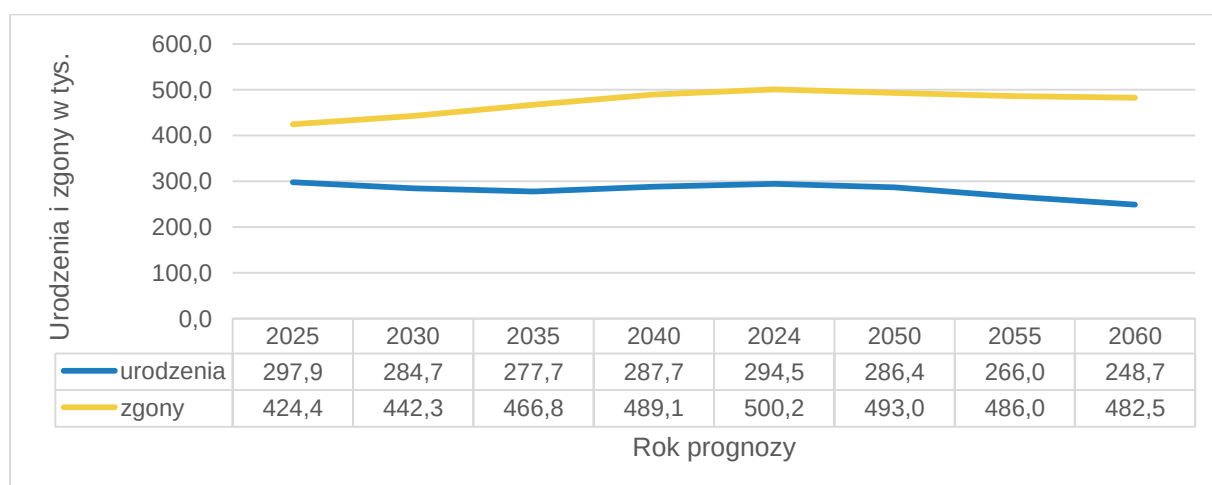
Prognozy demograficzne GUS wskazują na znaczące spadki liczby ludności kraju w odniesieniu do ekonomicznych grup wieku. W perspektywie długoterminowej w 2060 r. ludność w wieku przedprodukcyjnym zmniejszy się do 5,3 mln wobec 6,9 mln w 2025 r. Liczba ludności w wieku produkcyjnym zmniejszy się z 21,4 mln do 16,8 mln. Prognozuje się przy tym wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym z 9,0 mln do 10,8 mln. Ta prognoza jest w obecnej chwili najbardziej prawdopodobnym scenariuszem. Wynika ona z obecnej struktury wiekowej ludności kraju i bardzo niskich wskaźników urodzeń. Zwiększenie dzietności może tylko w pewnym stopniu zniwelować prognozowany ubytek ludności kraju, gdyż obecne pokolenie będące w wieku reprodukcyjnym urodzone jest już w niżu demograficznym. W związku z tym w ruchu naturalnym ludności w Polsce w dłuższej perspektywie czasu prognozuje się wyraźną przewagę zgonów nad urodzeniami. Taki stan rzeczy doprowadzi do znaczącego spadku ludności kraju.

Wykres 1. Prognozowana liczba ludności rezydującej (w mln) według ekonomicznych grup wieku w poszczególnych latach w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (dostęp 30.01.2025)

Wykres 2. Prognoza liczby urodzeń oraz zgonów (w tys. w poszczególnych latach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (dostęp 30.01.2025)

Kwestie demograficzne należy uznać za jedno z kluczowych wyzwań rozwoju kraju, czego wyrazem jest przyjęta przez Radę Ministrów krajowa Strategia Demograficzna 2040. Głównym jej założeniem jest wyjście przez Polskę z tzw. pułapki niskiej dzietności i zbliżenie się do poziomu gwarantującego zastępowalność pokoleń. Należy przy tym podkreślić, iż wyjście z pułapki niskiej dzietności będzie procesem rozłożonym w długiej perspektywie czasu, a pozytywne efekty realizowanych działań odczuwalne będą za mniej więcej dwie dekady.

Krajowa Strategia Demograficzna 2040 opiera się na trzech filarach: wzmocnieniu rodziny, znoszeniu barier dla rodziców chcących mieć dzieci, podniesieniu jakości zarządzania i wdrażania polityk. Stawia zadania zarówno dla szczebla centralnego, jak też samorządowego. Istotne będzie przy tym

podtrzymanie rozwoju gospodarczego i ekonomicznego kraju, gdyż szereg zaplanowanych działań zależy od zdolności ich finansowania. Wydaje się, że w tym kontekście Polska posiada możliwości podtrzymania wzrostu gospodarczego kraju.

Tabela 1. Kierunki interwencji Strategii Demograficznej 2040

Kierunki interwencji	Działania
Wzmocnienie rodziny	• zabezpieczenie finansowe rodzin; • wsparcie w zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych rodzin; wsparcie trwałości rodzin; • popularyzacja kultury sprzyjającej rodzinie; • wzmocnienie współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami działającymi na rzecz rodziny.
Znoszenie barier dla rodziców chcących mieć dzieci	• rozwój form opieki nad dziećmi; • rozwój rynku pracy przyjaznego rodzinie; • poprawa jakości i organizacji edukacji; • rozwój opieki zdrowotnej; • rozwój infrastruktury i usług potrzebnych rodzinom.
Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk	• podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk na szczeblu centralnym; • podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk na szczeblu samorządowym, w tym: ○ wypracowanie zaleceń do tworzenia lokalnych strategii na rzecz rodziny; ○ upowszechnianie dobrych praktyk (Biała Księga); ○ wspieranie powstawania i rozwoju lokalnych inicjatyw tworzących kulturę sprzyjającą rodzinie i budujących tożsamość lokalną; ○ inicjowanie i animowanie współpracy i partnerstwa na obszarach powiązanych wyzwaniami demograficznymi; ○ podnoszenie kwalifikacji kadr samorządowych w zakresie rozwiązywania problemów demograficznych, w tym współpraca z Narodowym Instytutem Samorządu Terytorialnego; ○ włączanie w planowanie i realizację działań na rzecz zmian demograficznych aktywnych lokalnie podmiotów publicznych, organizacji pozarządowych, ruchów obywatelskich, związków wyznaniowych, związków zawodowych, pracodawców i ich zrzeszeń oraz instytucji naukowych.

Źródło: Strategia Demograficzna 2040 (dostęp 30.01.2025)

Jak już zauważono, WrOF będzie jedną z nielicznych przestrzeni kraju, w której prognozuje się wzrost liczby mieszkańców. W celu pogłębienia wiedzy nt. demografii WrOF w przyszłości sporządzono prognozę demograficzną.

Prognozę demograficzną opracowano w oparciu o dane nt. stanu ludności WrOF dla 2013 i 2023 r. Wynika to z przyjętej metody prognozowania stanu ludności w oparciu o najbardziej aktualne, dostępne dane GUS w podziale na grupy wieku. Prognozę oparto na algorytmie zmian stanu ludności, które uwzględniają zarówno migracje, jak też ruch naturalny.

Prognozę demograficzną opracowano na podstawie danych GUS w odniesieniu do danych prezentujących liczbę ludności w przedziałach wieku co 5 lat (0-4, 5-9, itd.). Prognozę oparto na zmianach demograficznych, które zaszły w WrOF ostatniej dekadzie, tj. w latach 2013-2023. Z jednej strony jest to okres na tyle długi, aby określić trendy zmian demograficznych, w tym związanych z migracjami. Z drugiej strony umożliwia wykorzystanie danych statystycznych GUS, które podawane są dla grup wieku w odstępach 5 letnich. W prognozie założono, że kategoria wieku 0-4 za 5 lat przesunie się w całości do kategorii wieku 5-9, a za 10 lat do kategorii wieku 10-14. W prognozie uwzględniono również aktualne wskaźniki odnoszące się do ruchu naturalnego oraz migracji, tj. takie, które notowane były w okresie pomiędzy 2013 a 2023 rokiem (prognozę skorygowano o odpowiedni wskaźnik zmiany pomiędzy grupami wieku uwzględniający ruch naturalny i migracje). W odniesieniu do liczby urodzeń założono podobne do obecnych (czyli z ostatniej dekady) wskaźniki urodzeń. W tym celu obliczono proporcję liczby osób urodzonych w ostatniej dekadzie, czyli osób w wieku 0-9, (tj. osób urodzonych w przedziale czasu pomiędzy 2013 a 2023) do liczby osób w wieku rozrodczym (ze względu na poziom agregacji danych do grup wieku przyjęto wiek 20-44). Na podstawie tej proporcji prognozowano liczbę przyszłych mieszkańców w kategoriach 0-4 i 5-9 w kolejnych dekadach. Warto podkreślić, iż prognoza nie uwzględnia aspektów przestrzennych, tj. dostępności terenów pod rozwój funkcji mieszkaniowych. Jest jedynie symulacją matematyczną stanu ludności, przy założeniu, iż spełnione zostaną warunki do wzrostu demograficznego w oparciu o czynniki naturalne i migracyjne.

Na potrzeby niniejszej diagnozy opracowano prognozę demograficzną WrOF w dwóch wariantach: najbardziej prawdopodobnym oraz optymistycznym. Dwa przyjęte warianty różnią się między sobą wskaźnikiem zdolności przyciągania młodych osób. Warto zauważyć, iż okresie od 2013 do 2023 r. w WrOF odnotowano znaczący przyrost liczby młodych osób:

- W 2023 r. ludność z przedziału wiekowego od 25 do 29 r. życia była liczniejsza o 70% wobec ludności sprzed dekady, będącej w wieku od 15 do 19 r. życia w 2013 r.

- W 2023 r. ludność z przedziału wiekowego od 30 do 34 r. życia była liczniejsza o 62% wobec ludności sprzed dekady, będącej w wieku od 20 do 24 r. życia w 2013 r.
- W 2023 r. ludność z przedziału wiekowego od 35-39 r. życia była liczniejsza o 24% wobec ludności sprzed dekady, będącej w wieku od 25 do 29 r. życia w 2013 r.

Powyższe dane wskazują na duży potencjał przyciągania młodych osób do zamieszkania w WrOF. W wariancie pozytywnym prognozy demograficznej założono, iż WrOF podtrzyma skalę przyciągania nowych, młodych mieszkańców. W wariancie realistycznym założono, iż ze względu na prognozowaną depopulację kraju, zdolność przyciągania nowych, młodych mieszkańców zdecydowanie spadnie. Założono do celów prognostycznych, iż w ujęciu liczbowym spadek ten wyniesie 50%, w stosunku do okresu od 2013 do 2023 r.

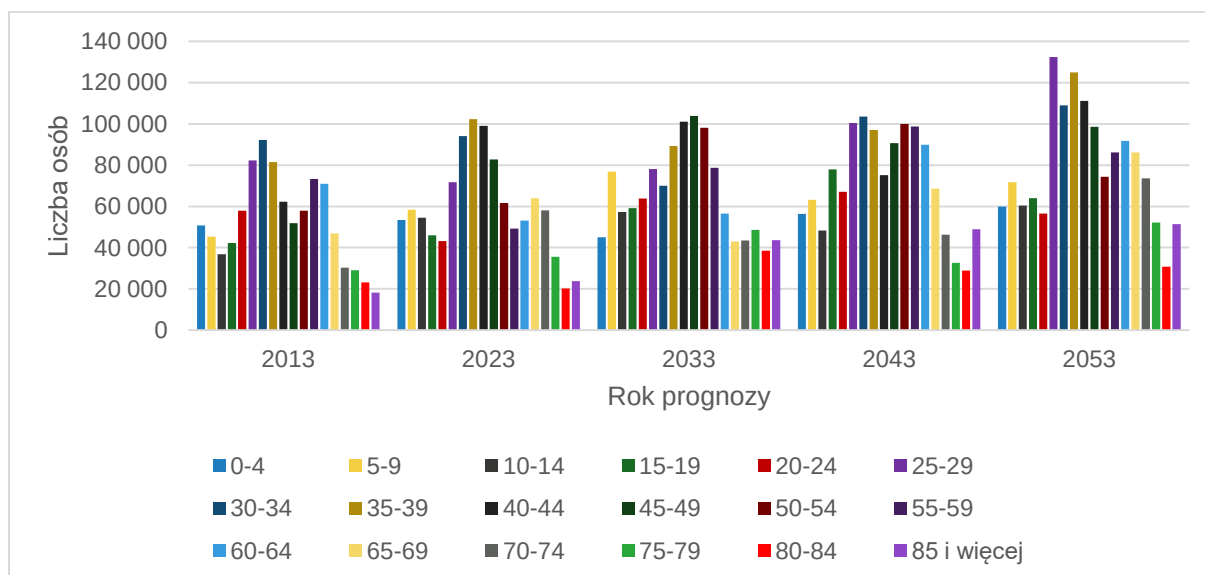
Kluczowe wyniki prognozy demograficznej są następujące:

- W obu wariantach, tj. optymistycznym i realnym prognozuje się wzrost ludności WrOF, odpowiednio do 1,43 mln i 1,23 mln osób około 2050 r. W wariancie optymistycznym wzrost liczby mieszkańców WrOF może zatem wynieść prawie 500 tys. osób, w wariancie realnym około 300 tys.
- W obu wariantach znacząco, bo około dwukrotnie w stosunku do 2023 r. wzrośnie w 2025 r. liczba osób najstarszych, tj. pow. 85 r. życia. Duża dynamika wzrostu osób w tej kategorii wiekowej nastąpi jeszcze przed 2033 r., po czym utrzymywać się będzie na mniej więcej stałym poziomie przez kolejne dekady,
- W obu wariantach znacząco wzrośnie liczba osób w wieku pow. 60 r. życia. Będzie to wzrost o około 130 tys. osób w perspektywie około 2050 r.
- W obu wariantach prognozuje się wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym (przyjęto tu do celów niniejszej prognozy wiek od 20 do 64 r. życia). W wariancie optymistycznym wzrost ten wyniesie pow. 200 tys. osób, w wariancie realnym już zdecydowanie mniej, bo około 70 tys. osób.
- W obu wariantach widoczna jest wyraźna dysproporcja pomiędzy liczebnością osób starszych i w wieku produkcyjnym, a osób młodych i najmłodszych. W wariancie optymistycznym ludność w wieku rozrodczym (przyjęto tu do celów niniejszej prognozy wiek od 20 do 39 r. życia) zwiększy się w perspektywie około 2050 r. się mniej więcej o 75 tys. osób, a w wariancie realnym może utrzymać się na obecnym poziomie. W wariancie optymistycznym zakłada się umiarkowany wzrost liczby dzieci i młodzieży, w wariancie realnym w perspektywie 2050 r. liczebność dzieci i młodzieży nie ulegnie zasadniczej zmianie. W odniesieniu do kategorii wieku przedprodukcyjnego, warto jednak dodać, iż obliczenia prognozy demograficznej

bazują na względnie niskich wskaźnikach urodzeń, które notowane były w okresie od 2013 do 2023 r.. W prognozie założono, iż nie uda się przezwyciężyć problemu niskiej dzietności.

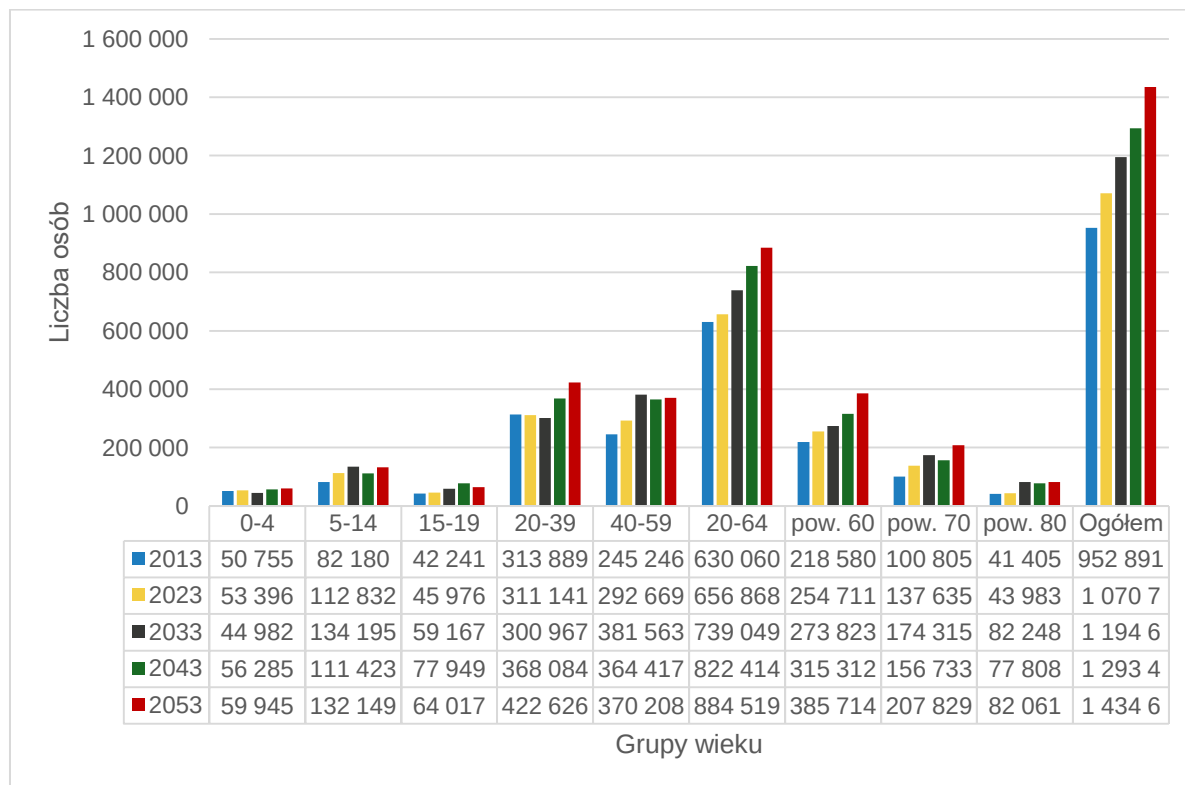
Prognoza demograficzna WrOF – wariant optymistyczny

Wykres 3. Prognoza demograficzna WrOF – piramida wieku – wariant optymistyczny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (dostęp 30.01.2025)

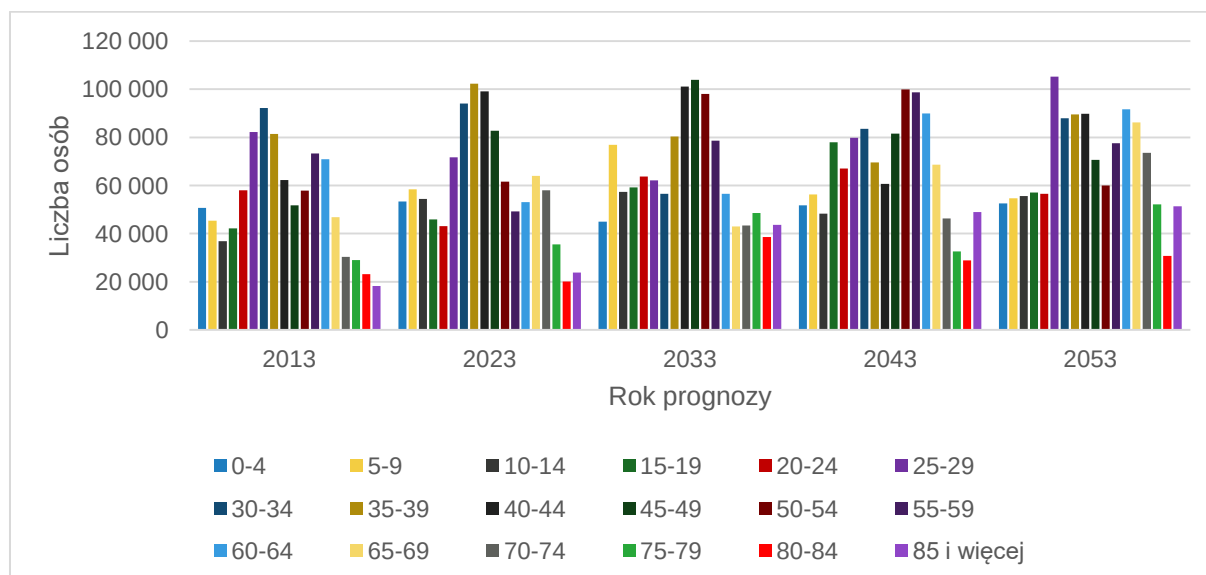
Wykres 4. Prognoza demograficzna WrOF – liczebność wybranych grup wieku – wariant optymistyczny

Źródło: opracowanie własne (dostęp 30.01.2025)

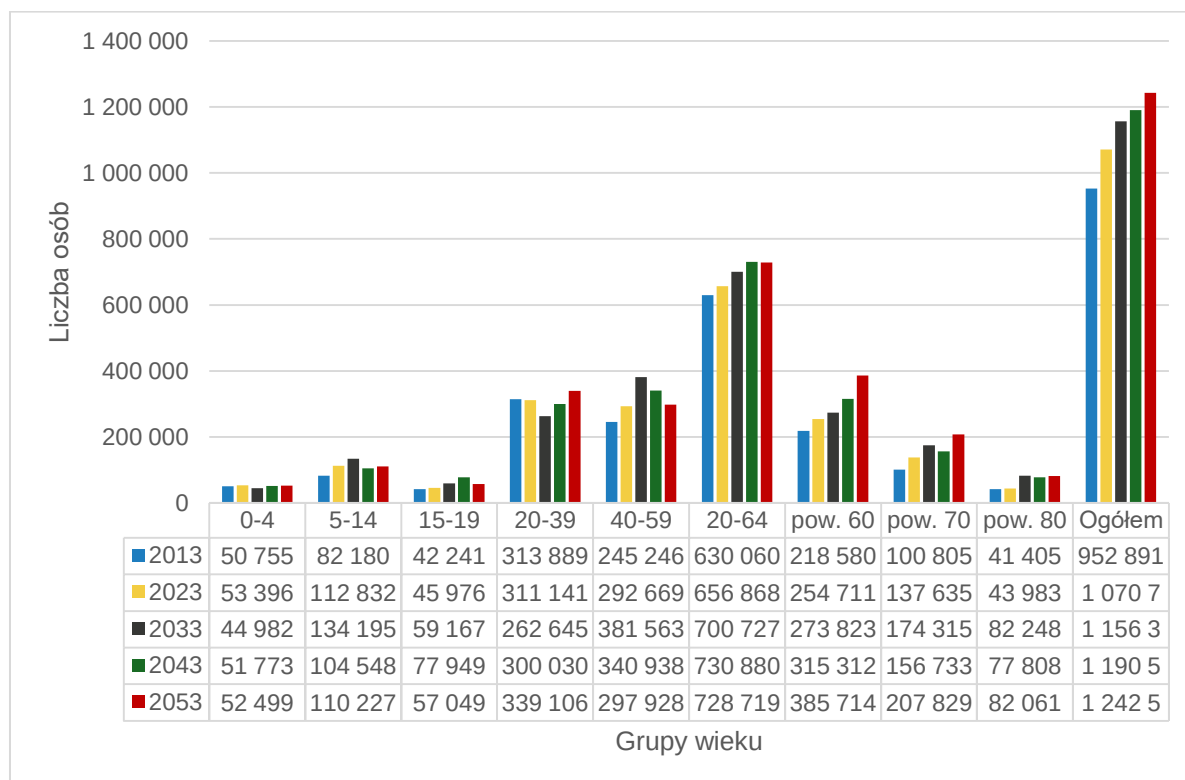
Prognoza demograficzna WrOF – wariant realny

Wykres 5. Prognoza demograficzna WrOF – piramida wieku – wariant realny

Źródło: opracowanie własne (dostęp 30.01.2025)

Wykres 6. Prognoza demograficzna WrOF – liczebność wybranych grup wieku – wariant realny

Źródło: opracowanie własne (dostęp 30.01.2025)

Prognozowane zmiany demograficzne stanowią istotne wyzwanie dla polityki rozwoju kraju i województwa. Konsekwencje zmniejszenia się liczby ludności kraju dotykać będą również WrOF. W kraju zmniejszy się przede wszystkim liczba osób aktywnych zawodowo, co wpłynie również na sytuację na rynku pracy w WrOF. Jednocześnie zwiększy się zapotrzebowanie na usługi społeczne, m. in. związane z opieką zdrowotną i społeczną. Zwiększy się konkurencja o zasoby ludzkie, zarówno pomiędzy dużymi ośrodkami w kraju, jak też pomiędzy innymi obszarami. Może to oznaczać, że wybrane sektory i branże gospodarki zaczną mocniej konkurować między sobą o kadry. Wyzwaniem dla kraju i regionu będzie zaprojektowanie polityk społecznych, jak też strategii rozwoju, które uwzględniają zmiany demograficzne. Oznaczać to może relokację sił, środków i zasobów do wybranych przestrzeni kraju w celu przeciwdziałania negatywnym skutkom depopulacji. Ubytek mieszkańców kraju i regionu to również wyzwanie dla szeregu usług i funkcji realizowanych z różnych poziomów, tj. lokalnego, regionalnego i krajowego, np. odpowiedzialnych za bezpieczeństwo kraju (np. deficyt kadr w służbach publicznych).

Mając na uwadze wyżej opisaną prognozowaną sytuację demograficzną, należy podkreślić iż WrOF będzie jednym z nielicznych w przestrzeni kraju obszarów, w których w dłuższej perspektywie czasu nie dojdzie do depopulacji. Co więcej przewiduje się wzrost liczby mieszkańców. Niemniej negatywne skutki depopulacji kraju i wybranych regionów dotykać będą również WrOF, zarówno pośrednio jak

też bezpośrednio. Depopulacja kraju i regionu to istotne zagrożenie między innymi dla gospodarki i szeregu funkcji usługowych ulokowanych również we WrOF. Zmniejszenie się ludności kraju wpłynie na spadek popytu na usługi, zwiększy konkurencję o zasoby ludzkie na rynku pracy w całej przestrzeni kraju. Może to oznaczać konieczność relokacji wybranych funkcji usługowych w kraju.

W perspektywie długoterminowej zakłada się, że WrOF będzie w stanie minimalizować niektóre negatywne skutki związane z depopulacją kraju. Wynika to z wysokiej pozycji konkurencyjności WrOF w skali kraju w odniesieniu do oferowanej jakości życia i potencjału gospodarczego. Dane dotyczące liczby ludności WrOF z lat od roku 2013 do 2023 roku wskazują na wzrost o 12,4% (+117 834 osoby). W tym okresie w skali województwa dolnośląskiego odnotowano ogólny spadek liczby mieszkańców o 1,1%, a w skali kraju o 2,2%. Dodatkowo warto wskazać na intensyfikację powiązań funkcjonalnych. Diagnoza powiązań funkcjonalnych wskazuje, iż przyjęte kryteria powiązań funkcjonalnych z Wrocławiem, oprócz gminy współpracujących już w ramach ZIT, spełniają także gminy Środa Śląska i Syców. Równie mocne powiązania funkcjonalne z Wrocławiem widoczne są w gminie Strzelin. Oznacza to poszerzanie strefy oddziaływania funkcjonalnego Wrocławia na sąsiednią przestrzeń. Wynika to m. in. z poprawy mobilności, co z kolei jest wynikiem inwestycji komunikacyjnych, jak też zwiększenia atrakcyjności transportu kolejowego. Podnosi to konkurencyjność gospodarczą i osadniczą WrOF w kraju. Pozwala lepiej wykorzystać posiadane zasoby, m. in. dostęp do usług.

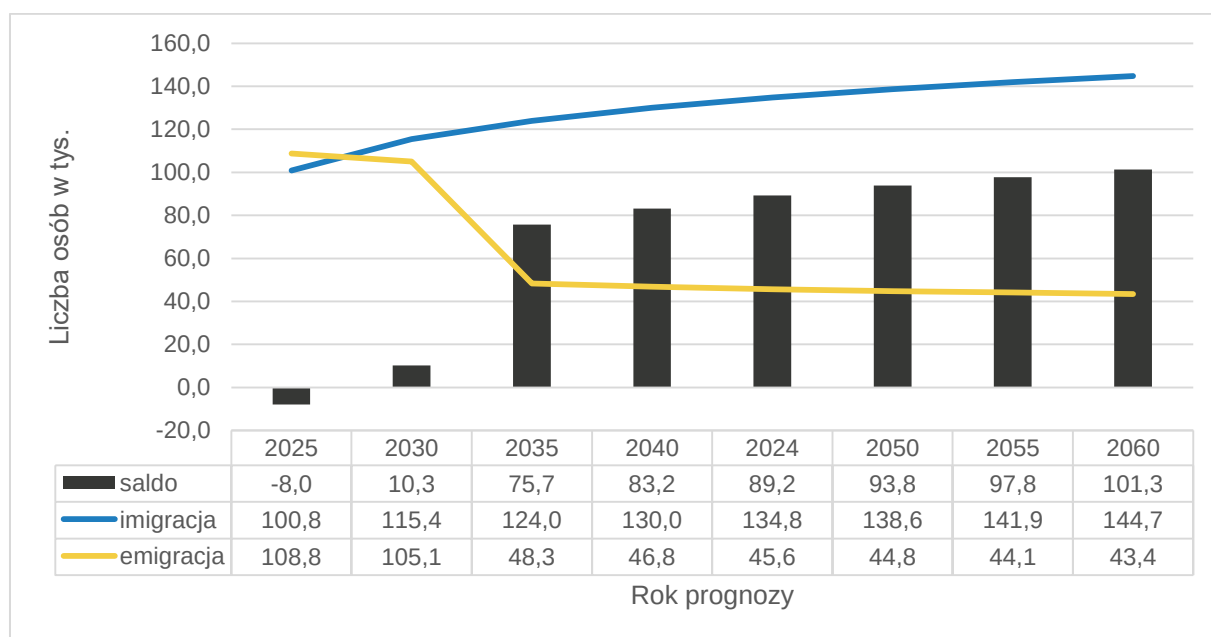
Warto również zwrócić uwagę na symulację stanu ludności WrOF przedstawioną w prognozie demograficznej. Przy niskich wskaźnikach urodzeń w długiej perspektywie czasu, tj. już w drugiej połowie XXI wieku (po 2050 r.), WrOF może zacząć się wyludniać, pomimo zdolności przyciągania nowych mieszkańców. Pokazują to przede wszystkim dane dot. liczebności młodszych roczników. Przełamanie pułapki niskiej dzietności w skali kraju będzie niewątpliwie szansą na podtrzymanie dynamiki rozwoju WrOF.

2.2. Migracje

Prognozy opracowane przez GUS wskazują na stały wzrost liczby imigracji. Polska przekształciła się z kraju o charakterze typowo emigracyjnym w państwo emigracyjno-imigracyjne, z rosnącym napływem cudzoziemców. Wyzwaniem polityki migracyjnej jest pogodzenie kwestii bezpieczeństwa oraz potrzeb rozwoju gospodarczego. Przyjęcie przez Polskę strategii polityki migracyjnej i jej konsekwentna realizacja daje szansę na osiągnięcie pozytywnych efektów dla Polski, a tym samym dla WrOF. Przyciąganie migrantów jest szczególnie istotne ze względu na lukę kadrową i potrzeby gospodarki. Rodzi to przy tym istotne wyzwania, m. im. związane z integracją społeczną, polityką mieszkaniową, częściowo również z bezpieczeństwem publicznym. Niemniej, mając na uwadze potencjał i możliwość rozwoju gospodarki WrOF, napływ migrantów należy postrzegać jako szansę.

Prognozy GUS dot. migracji zagranicznych w Polsce wskazują na utrzymanie w długiej perspektywie czasu dodatniego salda.

Wykres 7. Prognoza migracji zagranicznych w Polsce (w tys.) w poszczególnych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (dostęp 30.01.2025)

Opisując i analizując kwestie migracji w Polsce należy podkreślić, iż w ciągu ostatnich dwóch dekad doszło do zasadniej zmiany bilansu migracyjnego. Z chwilą wejścia Polski do Unii Europejskiej kraj opuściło wg różnych szacunków około 2 mln obywateli. Ludzie ci podążali za lepszymi warunkami życia i pracy, wyjeżdżając głównie do krajów Europy Zachodniej. Trend migracyjny w Polsce zaczął się stopniowo zmieniać wraz poprawą kondycji polskiej gospodarki. Rozwój kraju wpłynął na zahamowanie odpływu mieszkańców z Polski. Dynamiczny rozwój gospodarki i wzrost

zapotrzebowania na rynku pracy wygenerował napływ migrantów z różnych części świata. Najliczniej zaczęły napływać do Polski osoby narodowości ukraińskiej, w szczególności po 2014 r., czyli po rozpoczęciu konfliktu Rosji z Ukrainą na wschodzie kraju. Polska stała się coraz atrakcyjniejszym ośrodkiem studenckim. W 2022 r. z chwilą rozpoczęcia inwazji zbrojnej Rosji w Ukrainie, do Polski napłynęła też duża liczba uchodźców wojennych, w tym w przeważającej liczbie kobiet i dzieci. Szacuje się, iż w Polsce może przebywać obecnie pomiędzy 2,3 a 2,5 mln cudzoziemców, których pobyt można określić jako długookresowy (przebywają w Polsce powyżej 12 miesięcy). W ciągu zaledwie dwóch dekad zmieniła się zasadniczo charakterystyka imigracyjna Polski. Kraj znalazł się w zupełnie nowej sytuacji, która generuje przede wszystkim wyzwania społeczne i kulturowe.

Mając na uwadze wyzwania związane z migracją 5 października 2024 r., Rada Ministrów przyjęła dokument „Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025–2030”. Jest to dokument, który był długo wyczekiwany przez wiele środowisk (poprzedni projekt strategii migracyjnej nie zyskał akceptacji rządowej). W dokumencie tym przedstawiono diagnozę i nowe podejście do zarządzania kwestiami migracji w kraju, w którym to kluczowe jest pogodzenie kwestii bezpieczeństwa oraz potrzeb rozwoju gospodarczego.

Tabela 2. Kluczowe ustalenia Strategii Migracyjnej Polski na lata 2025–2030

Obszar	Priorytety
Strategia Migracyjna	Priorytet nadrzędny to bezpieczeństwo, regulacja procesów migracyjnych, kontrola celu przyjazdu, skali napływu, państw pochodzenia.
Dostęp do terytorium	Regulowany przez rząd, uwzględnia członkostwo w UE, strefę Schengen, politykę wizową i legalizację pobytu.
Ochrona granicy	Zapobieganie nielegalnej imigracji, ochrona migrantów, przeciwdziałanie handlowi ludźmi.
Ochrona krajowa i międzynarodowa	Zmiana podejścia do przyznawania azylu, kontrola parlamentarna, ochrona grup wrażliwych.
Rynek pracy	Bezpieczna i kontrolowana imigracja zarobkowa, współpraca z pracodawcami, ochrona rynku pracy.
Wizy studenckie	Uszczelnienie systemu, rozwój szkolnictwa wyższego, obecność cudzoziemców wśród kadry akademickiej.
Polityka integracyjna	Dostosowanie cudzoziemców do norm społecznych, aktywna polityka integracyjna, unikanie konfliktów.
Obywatelstwo polskie	Zintegrowanie w społeczeństwie, znajomość języka polskiego, respektowanie norm.

Obszar	Priorytety
Polska diaspora	Promocja nauczania języka polskiego, programy powrotowe, podtrzymywanie związków z Polską.

Źródło: opracowanie własne na podstawie założeń Strategii Migracyjnej Polski na lata 2025–2030 (dostęp 30.01.2025)

Uwzględniając potencjały i prognozy rozwoju WrOF, napływ migrantów do WrOF należy uznać za szansę rozwoju. Niemniej otwarcie się Polski na napływ migrantów niesie za sobą również zagrożenia, głównie wynikające z nieudanej integracji społeczno-kulturowej oraz związane z zagrożeniami dla bezpieczeństwa publicznego.

Napływ migrantów do WrOF należy postrzegać jako szansę, w pierwszej kolejności dla sektora gospodarczego, zarówno sektora usługowego i przemysłowego. Już dziś znaczący odsetek pracujących we WrOF stanowią migranci. Wg danych GUS na koniec sierpnia 2024 r. pracę w Polsce wykonywało ponad milion cudzoziemców, co stanowiło 6,5% ogółu pracujących. Obcokrajowcy wykonujący pracę pochodzili z ponad 150 państw. Prawie 70% stanowiły osoby narodowości ukraińskiej, a następnie z udziałem ponad 10% osoby narodowości białoruskiej. Dolny Śląsk, po regionie Warszawskim Stołecznym, był na drugim miejscu w kraju pod względem liczby pracujących cudzoziemców. Ze statystyk GUS wynika, że na koniec sierpnia 2024 r. było to łącznie 119,5 tys. osób, z przewagą mężczyzn (66,7 tys.). W stosunku do stycznia 2022 r. liczba pracujących obcokrajowców zwiększyła się o ponad 30%. W powiatach WrOF notowano jedne z najwyższych w skali kraju odsetków zatrudnienia obcokrajowców. W powiecie oławskim pracujący obcokrajowcy stanowili aż 16,1% ogółu pracujących, a we Wrocławiu 15,9% (dane GUS z grudnia 2023 r.).

Wrocław to rozwinięty ośrodek akademicki. Funkcjonuje tu ponad 20 wyższych uczelni, zarówno publicznych, jak też niepublicznych. Wg danych GUS na koniec 2023 r. we Wrocławiu studiowało 106 116 osób. Dla porównania w 2013 r. studiowało tu 125 809 osób. Ubyło zatem 15,7% studentów. Podobny trend obserwowano w kraju. W tym czasie liczba osób studiujących zmniejszyła się o 19,7%. Prognozuje się, iż w związku ze zmniejszaniem się liczby młodych osób w kraju, spadać będzie również liczba osób studiujących. Wzrośnie zatem konkurencja o studentów pomiędzy ośrodkami akademickimi w kraju. Konkurencja o zasoby ludzkie wykraczać będzie poza granice kraju, czego przykłady daje diagnoza porównawcza WrOF z obszarami funkcjonalnymi Brna i Drezna.

Wg danych Raportu Cudzoziemcy na uczelniach w Polsce Raport 2022² na Dolnym Śląsku w 2022 r. 7,9% studiujących było cudzoziemcami. Wyższy udział odnotowano w województwach lubelskim

² Opracowanego przez Ośrodek Przetwarzania Informacji Państwowy Instytut Badawczy oraz Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

(14,4%), opolskim (13,5%), mazowieckim (12,3%). Największą liczbą studentów cudzoziemców we Wrocławiu mogły się pochwalić Uniwersytet Wrocławski (1473 osoby) oraz Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu (1450 osoby). Prawie połowę studiujących cudzoziemców w Polsce stanowiły osoby narodowości ukraińskiej. Niemniej można tu spotkać grupy z różnych zakątków świata, zarówno z Europy, Azji, jak i Afryki. Do najbardziej popularnych kierunków studiów w Polsce wśród cudzoziemców należały w kolejności: zarządzanie, informatyka, kierunek lekarski.

Istotnym kierunkiem umiędzynarodowiania polskiej nauki jest przyciąganie wysoko wykwalifikowanej kadry naukowej z zagranicy. Wg danych Raportu Cudzoziemcy na uczelniach w Polsce Raport 2022, poziom umiędzynarodowiania na polskich uczelniach wynosił 2,7%. Uniwersytet Wrocławski ze wskaźnikiem 4,5% był na czwartym miejscu pod względem umiędzynarodowienia spośród polskich uczelni. Politechnika Wrocławska ze wskaźnikiem 2,6% uplasowała się na dziewiątym miejscu.

Dla podtrzymania konkurencyjności gospodarki i potencjału kadr na rynku pracy WrOF, promowanie Wrocławia i jego potencjału akademickiego, należy traktować jako jedno z ważnych wyzwań rozwojowych. W tym kontekście politykę migracyjną kraju, która wspiera rozwój szkolnictwa wyższego należy traktować jako szansę rozwoju WrOF. W uzupełnieniu warto dodać, iż 5 listopada 2024 roku wrocławskie uczelnie wyższe przyjęły wspólny „Manifest Akademickiego Wrocławia”. W tym ramowym dokumencie podkreśliły potrzebę umacniania pozycji Wrocławia jako wiodącego centrum intelektu i kultury, w tym również potrzebę tworzenia atmosfery i warunków do przyciągania talentów z całego świata.

2.3. Zdrowie Polaków

Starzenie się ludności jest w Polsce silnie skorelowane ze stanem zdrowia. Ogółem stan zdrowia Polaków, którego wypadkową jest m. in. długość życia, jest gorszy niż w wielu europejskich krajach. Wynika to z kilku czynników, takich jak aktywność fizyczna, stan środowiska, dostęp do opieki zdrowotnej, profilaktyka zdrowia. Wraz ze starzeniem się społeczeństwa w Polsce widoczne będzie coraz większe obciążenie usług opieki zdrowotnej i społecznej. Wpływać to będzie również na aktywność zawodową i pogłębiać deficyt kadr na rynku pracy.

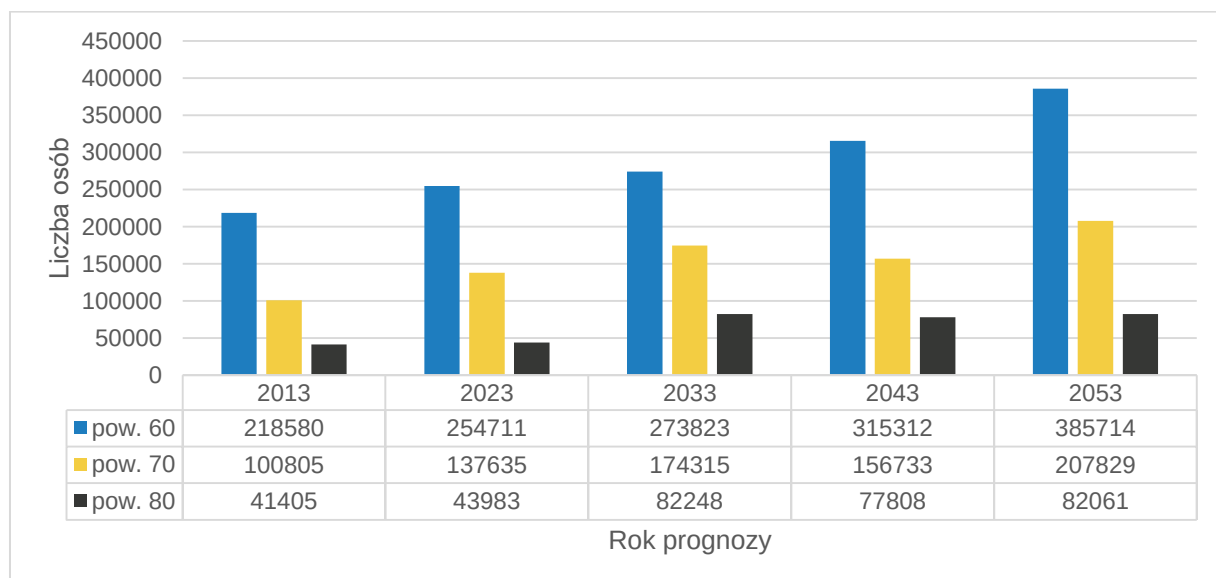
Prognoza Narodowego Funduszu Zdrowia ujęta w opracowaniu pod tytułem „Zdrowa przyszłość ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021–2027, z perspektywą do 2030 r”, wskazuje, że w przeciągu najbliższych kilkunastu lat zmiany demograficzne w Polsce zwiększą zapotrzebowanie na świadczenia szpitalne, z których korzystać będzie starsza część populacji. Dotyczyć to będzie w szczególności leczenia na oddziałach internistycznych, kardiologicznych i chirurgicznych, a także w zakresie okulistyki (głównie w zakresie usunięcia zaćmy). Jednocześnie w sytuacji zmniejszenia populacji dzieci i młodzieży, zmniejszy się zapotrzebowanie na świadczenia szpitalne im dedykowane – pediatrię, neonatologię, chirurgię dziecięcą i otolaryngologię. Istotnie zmniejszy się zapotrzebowanie na hospitalizacje położniczo ginekologiczne.

W ocenie autorów Prognozy korzystania ze świadczeń szpitalnych finansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w kontekście zmian demograficznych w Polsce, dalszej analizie powinny podlegać zasoby lecznictwa stacjonarnego, szczególnie w zakresie zapotrzebowania na personel medyczny poszczególnych zawodów i specjalności w kontekście zmian demograficznych (dotyczących także tego personelu).³

Prognoza demograficzna dla WrOF wskazuje na wzrost liczby mieszkańców starszych kategorii grup wieku. Ludność w wieku pow. 60 roku życia zwiększy się z poziomu 254 tys. w 2023 r. do około 385 tys. osób w 2053 roku. Jeszcze większy procentowy wzrost dotyczyć będzie kategorii wieku pow. 80 roku życia. W 2023 r. w WrOF liczba osób w wieku pow. 80 roku życia wynosiła prawie 44 tys. W 2053 r. liczebność tej grupy wiekowej może wzrosnąć do około 82 tys. Prognoza demograficzna wskazuje przy tym na wzrost we WrOF udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. Udział ludności w wieku pow. 65 roku życia wzrośnie z poziomu 18,8% w 2023 r. do 23,7% w 2053 r.

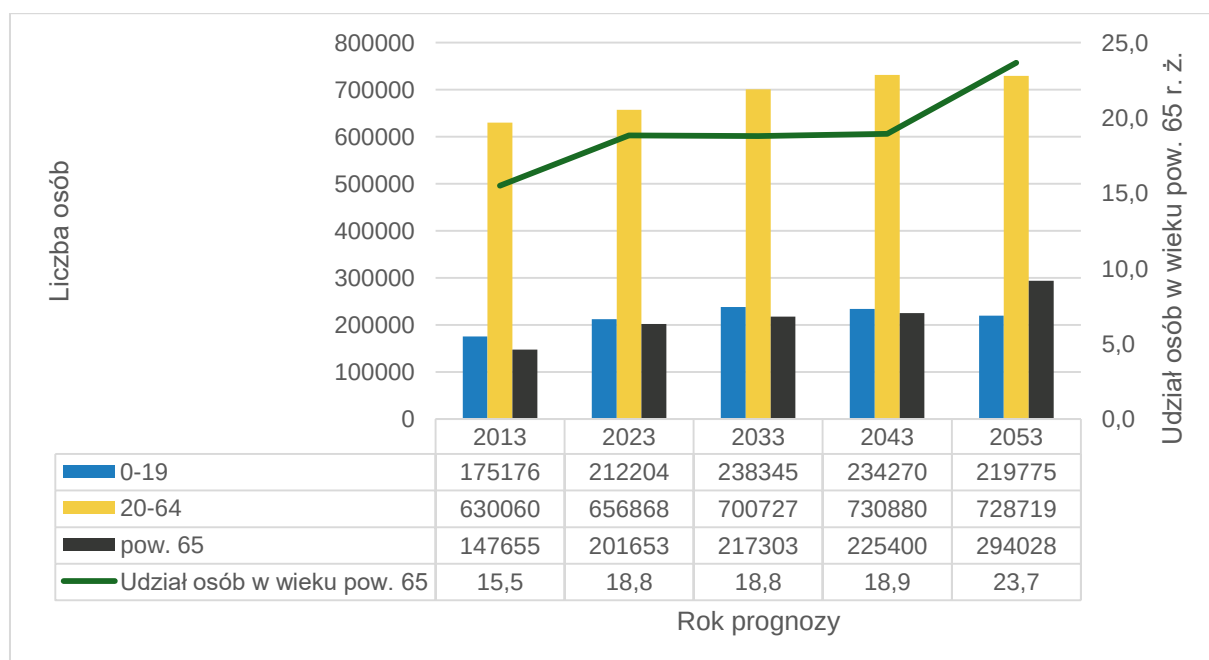
³ Źródło: Zdrowa przyszłość ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021–2027, z perspektywą do 2030 r

Wykres 8. Prognoza liczby osób pow. 60, 70 i 80 roku życia we WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wyjściowych GUS (dostęp 30.01.2025)

Wykres 9. Prognoza liczby wybranych grup wieku we WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wyjściowych GUS (dostęp 30.01.2025)

Dane GUS wskazują, że do głównych przyczyn zgonów w kraju i na Dolnym Śląsku należy zaliczyć choroby układu krążenia, a następnie nowotwory. Zarówno w skali kraju, jak też w skali regionu, obserwuje się wzrost śmiertelności spowodowanej przez nowotwory, jak też choroby układu krążenia w relacji do liczby mieszkańców. Wskaźniki te skorelowane są ze strukturą wiekową. Na tle WrOF najniższe wskaźniki śmiertelności ogółem, jak też w powodu określonej choroby, dotyczą powiatu

wrocławskiego, czyli przestrzeni, którą charakteryzowała najkorzystniejsza struktura demograficzna i stosunkowo niski udział osób starszych. Warto też zwrócić uwagę na to, że ogółem na Dolnym Śląsku, jak też w powiatach obejmujących swoim zasięgiem gminy WrOF, obserwowano na tle kraju wyższe wskaźniki zgonów, których przyczyną są choroby układu krążenia. W przestrzeni WrOF w 2023 r. najwyższe wskaźniki zgonów z powodu chorób układu krążenia dotyczyły powiatu oławskiego (460,1 zgonów na 100 tys. ludności) oraz Wrocławia (464,9).

Należy odnotować, iż poza powiatem wrocławskim, we wszystkich powiatach obejmujących swoim zasięgiem gminy WrOF, od 2013 do 2023 r. odnotowano wzrost wskaźników zgonów z powodu nowotworów jak też chorób układu krążenia. Na możliwą poprawę sytuacji zdrowotnej mieszkańców WrOF wskazują dane dot. zgonów osób w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. mieszkańców. W tym przypadku pomiędzy 2013 a 2023 r. odnotowano spadek wskaźników śmiertelności.

Tabela 3. Wybrane przyczyny zgonów w 2013 i 2023 r.

Jednostka terytorialna	zgony ogółem na 100 tys. osób		zgony z powodu nowotworów ogółem na 100 tys. ludności		zgony osób z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności		zgony osób w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku	
	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023
Polska	1 005,9	1 085,0	256,9	289,7	460,8	400,4	91,7	55,8
Dolnośląskie	1 047,7	1 117,2	268,2	296,9	496,1	512,5	107,6	86,2
Powiat oleśnicki	948,9	949,9	267,9	265,9	408,4	417,2	114,9	79,9
Powiat oławski	830,3	951,2	221,8	268,8	419,8	460,1	96,9	83,7
Powiat średzki	930,1	909,8	239,2	243,6	432,5	439,6	104,3	95,9
Powiat trzebnicki	931,5	976,0	245,3	287,2	444,6	432,5	97,5	85,5
Powiat wrocławski	730,3	676,6	190,1	178,6	330,3	296,6	80,7	64,6
Powiat m. Wrocław	1 029,8	1 023,8	276,9	286,6	474,9	464,9	89,2	80,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (dostęp 30.01.2025)

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

2.4. Polityka mieszkaniowa kraju

W Polsce dla pełnego zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych brakuje kilku milionów mieszkań. Istotnym problemem jest również stan infrastruktury mieszkaniowej, np. w centrach miast, gdzie dominuje stara zabudowa mieszkaniowa. Samorządy mają względnie małe możliwości regulowania rynkowych zasad gry w sferze mieszkalnictwa. Brakuje przy tym znacznej skali programów finansowanych ze źródeł zewnętrznych np.: rządowych, polityki spójności wspierających rozwój mieszkalnictwa komunalnego i społecznego. Ceny mieszkań we WrOF, zarówno na rynku pierwotnym, wtórnym i najmu należą do najwyższych w kraju. Prognozy demograficzne i migracyjne wskazują na to, że potrzeby mieszkaniowe we WrOF będą rosnąć, przy jednoczesnej niedużej możliwości regulowania sytuacji podażowej ze strony budownictwa komunalnego i społecznego. Wpływać to będzie na zmniejszenie dostępności do mieszkań dla młodych, migrantów i innych mniej majątnych grup społecznych.

Przyjęty w 2016 r. uchwałą nr 115/2016 Rady Ministrów Narodowy Program Mieszkaniowy wyznacza główne kierunki realizacji polityki mieszkaniowej państwa w perspektywie do 2030 r. Program ten wskazuje potrzebę zwiększania nasycenia rynku mieszkaniami, w szczególności dla osób o niższych dochodach, jak też na potrzebę inwestowania w poprawę standardów mieszkaniowych. Postulaty zawarte w Programie Mieszkaniowym wydają się jednak trudne do zrealizowania w perspektywie 2030 r. ,zwłaszcza w odniesieniu do sytuacji we WrOF, gdzie dostępność do mieszkań regulują mechanizmy rynkowe oraz wysoki popyt.

Tabela 4. Główne cele polityki mieszkaniowej państwa w perspektywie do 2030

Cel	Miernik
Zwiększenie dostępu do mieszkań dla osób o dochodach uniemożliwiających nabycie lub wynajęcie mieszkania na zasadach komercyjnych	Do 2030 r. liczba mieszkań, która przypada na 1 tys. mieszkańców powinna osiągnąć wysokość mieszczącą się w aktualnej średniej Unii Europejskiej. Oznacza to wzrost tego wskaźnika do 435 mieszkań na 1000 osób.
Zwiększenie możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkaniowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze względu na niskie dochody lub szczególnie	Do 2030 r. samorządy gminne powinny dysponować możliwościami zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wszystkich gospodarstw domowych, które oczekują

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

Cel	Miernik
trudną sytuację życiową	aktualnie na najem mieszkania od gminy.
Poprawa warunków mieszkaniowych społeczeństwa, stanu technicznego zasobów mieszkaniowych oraz zwiększenie efektywności energetycznej	Do 2030 r. liczba osób mieszkających w warunkach substandardowych powinna się obniżyć o 2 mln osób (z ok. 5,3 mln do ok. 3,3 mln).

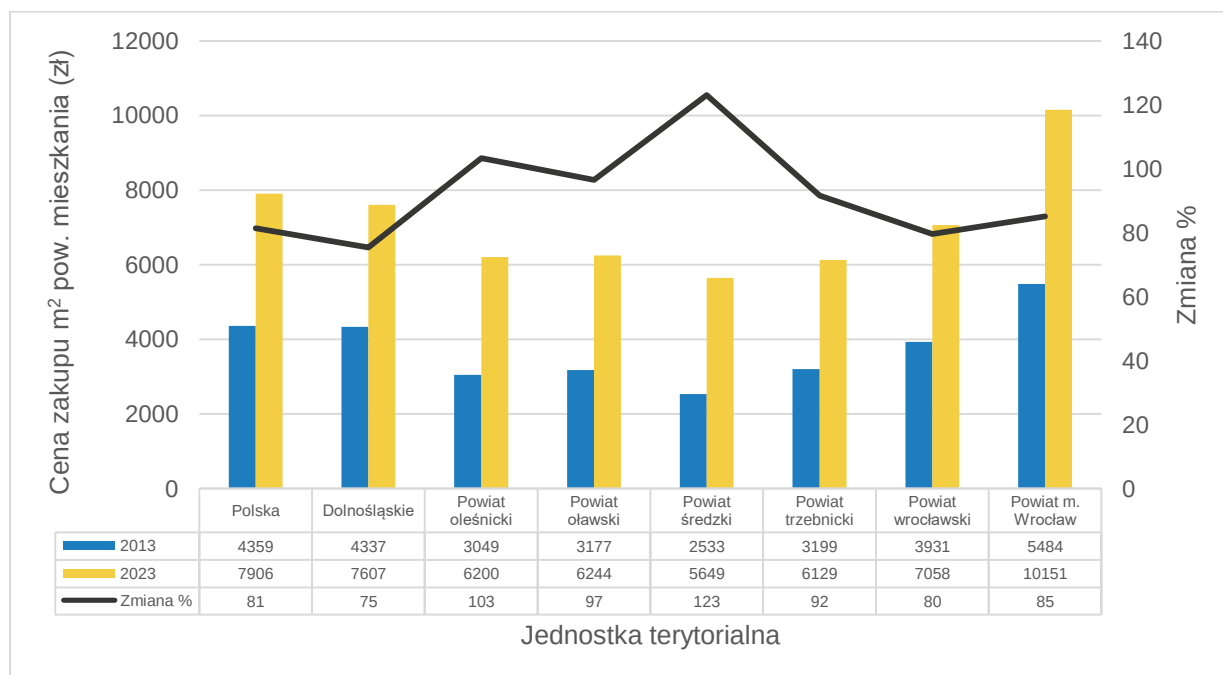
Źródło: opracowanie własne na podstawie Narodowego Programu Mieszkaniowego (dostęp 31.01.2025)

W kontekście celów Narodowego Programu Mieszkaniowego należy zwrócić uwagę, iż WrOF jest przestrzenią dynamicznych zmian, zarówno demograficznych, jak też związanych z rozwojem osadniczym. Procesy podażowe i popytowe w WrOF odnoszące się do mieszkalnictwa dotyczą zarówno budownictwa jednorodzinnego, jak też wielorodzinnego, widoczne są w przestrzeniach miejskich, jak też na terenach wiejskich, w szczególności podmiejskich względem Wrocławia oraz w miastach.

Jak pokazują dane demograficzne, WrOF a w szczególności Wrocław, posiada znaczący potencjał przyciągania młodych mieszkańców. Obszary podmiejskie z kolei charakteryzuje duża dynamika rozwoju urbanizacyjnego. Te przestrzenie przyciągają osoby, które stać z różnych względów na przeprowadzę poza miasto. Sprzyja temu proces bogacenia się społeczeństwa i chęć poprawy warunków mieszkaniowych.

We wszystkich powiatach obejmujących swoim zasięgiem gminy WrOF od 2013 do 2023 r. odnotowano znaczący wzrost cen mieszkań. Dynamika wzrostu była wyższa od średniej dla województwa dolnośląskiego (75%) i kraju (81%). Najwyższy wzrost cen mieszkań odnotowano w powiecie średzkim (123%) i oleśnickim (103%), co związane jest niewątpliwie z coraz większym popytem na mieszkania na tym obszarze. Ceny mieszkań w przypadku powiatu średzkiego, oleśnickiego, jak też cen mieszkań w powiecie trzebnickim i oławskim w 2023 r. nadal były konkurencyjne względem cen mieszkań we Wrocławiu (10 151 zł za m²). Ceny mieszkań we Wrocławiu należały do najwyższych w skali kraju. Należy prognozować, iż Wrocław podtrzyma swoją atrakcyjność mieszkaniową, w szczególności dla osób młodych, migrantów, studentów. Wpływać to będzie na popyt na mieszkania, w tym w formie najmu oraz na utrzymanie wysokich cen mieszkań. Docelowo ograniczać będzie to zdolności WrOF do zaspokojenie rosnących potrzeb mieszkaniowych osób o niższych dochodach.

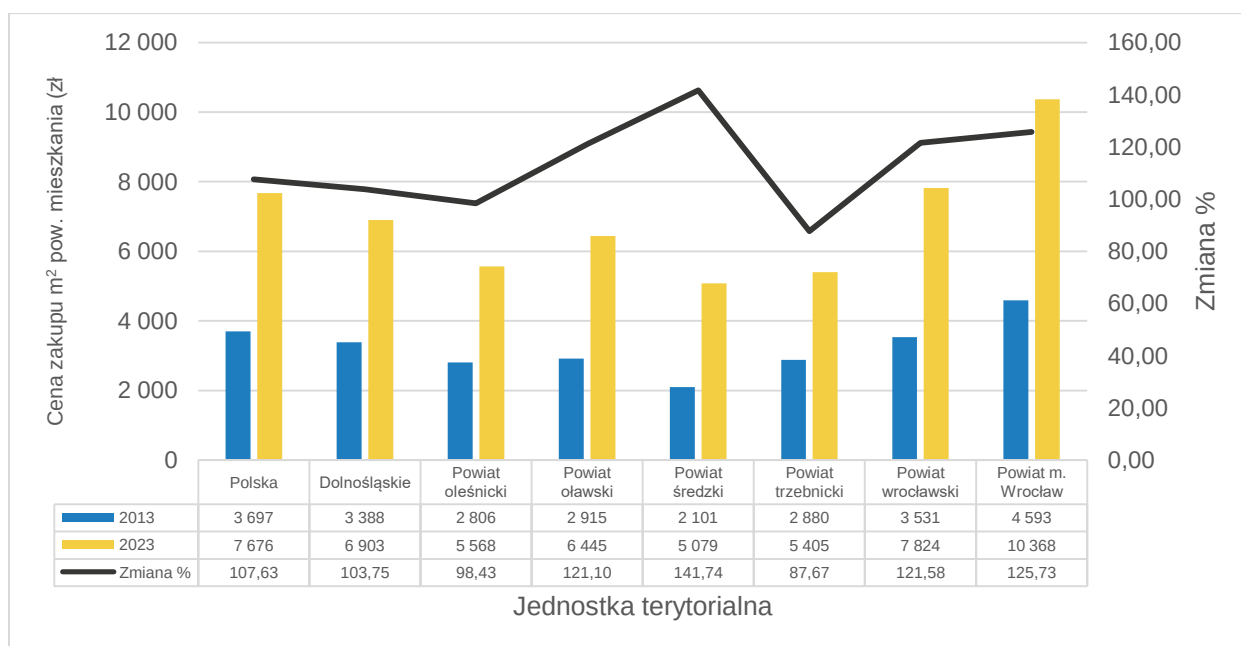
Wykres 10. Transakcje rynkowe na rynku nieruchomości – cena zakupu m² powierzchni mieszkaniowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (dostęp 31.01.2025)

Potwierdzeniem tezy o rosnącym popycie na mieszkania w WrOF są dane odnoszące się do transakcji na rynku nieruchomości w odniesieniu do rynku wtórnego. W tym przypadku skala wzrostu cen mieszkań w wybranych powiatach była wyraźnie wyższa od średniej wojewódzkiej i krajowej. W powiecie średzkim ceny mieszkań na rynku wtórnym wzrosły w okresie od 2013 r. do 2023 r. o 141,7%, we Wrocławiu o 125,7%, w powiecie wrocławskim o 121,6% a w powiecie oławskim o 121,1%. Ceny mieszkań na rynku wtórnym w 2023 r. były wyższe we Wrocławiu niż na rynku pierwotnym.

Wykres 11. Transakcje rynkowe na rynku nieruchomości – cena zakupu m² powierzchni mieszkaniowej na rynku wtórnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (dostęp 31.01.2025)

2.5. Rozwój edukacji

Strategia umiejętności OECD Polska wskazuje na megatrendy, do których zalicza globalizację, cyfryzację i zmiany demograficzne, zmieniające stanowiska pracy, funkcjonowanie społeczeństw oraz interakcje międzyludzkie.

Polska przeżywa okres mocnego wzrostu gospodarczego. Jednak wzrost gospodarczy i konwergencja dochodów w Polsce w dużej mierze wynikają z bardziej efektywnej alokacji zasobów, zatem potrzebne są nowe źródła wzrostu. Polska nadal pozostaje w tyle pod względem niemal wszystkich mierników innowacyjności.

Obecna korzystna sytuacja gospodarcza Polski daje jej wyjątkową szansę na wzmocnienie systemu umiejętności, czyli sposobu rozwijania i wykorzystywania umiejętności oraz sposobu zarządzania polityką w zakresie umiejętności.

Zakłada się, iż w przyszłych koncepcjach rozwoju kraju model edukacji ukierunkowany przez całe życie stanie się jednym z priorytetów. Oznacza to, że wspierane i realizowane będą inwestycje w ten model edukacji. WroF posiada szczególne potencjały dla rozwoju wysokiej jakości edukacji, co związane jest z istniejącym potencjałem edukacji i wychowania oraz potencjałem i możliwościami rozwoju innowacyjnych branż i dziedzin gospodarki.⁴

Tabela 5. Ramy Strategii Umiejętności OECD w stosunku do Polski

Obszar strategiczny	Opis
Rozwijanie potrzebnych umiejętności przez całe życie	Aby kraje były w stanie dostosować się i rozwijać w szybko zmieniającym się świecie, wszyscy ludzie muszą mieć możliwość rozwoju i utrzymania szerokiego zestawu umiejętności na wysokim poziomie. Proces ten trwa całe życie, począwszy od dzieciństwa i okresu młodzieńczego, a następnie przez całą dorosłość. Dotyczy on wszystkich aspektów życia i występuje zarówno formalnie w szkołach i szkolnictwie wyższym, jak i pozaformalnie oraz nieformalnie w domu, społeczności i miejscach pracy.
Skuteczne korzystanie z umiejętności w pracy i życiu społecznym	Rozwijanie solidnego i szerokiego zestawu umiejętności to tylko pierwszy krok. Aby poszczególne kraje oraz ich mieszkańcy wykorzystywali w pełni (zarówno gospodarczo, jak i społecznie) inwestycje w rozwój umiejętności, niezbędne im są także możliwości, zachęty i bodźce do pełnego i skutecznego wykorzystywania swoich umiejętności w pracy i w życiu społecznym.

⁴ Na podstawie Raportu Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju „Strategia umiejętności OECD: Polska; 2019 rok

Obszar strategiczny	Opis
Doskonalenie zarządzania systemami umiejętności	Aby skutecznie rozwijać i wykorzystywać potrzebne umiejętności, konieczne są dobre rozwiązania w zakresie zarządzania, pozwalające promować koordynację i współpracę pomiędzy wszystkimi organami administracji publicznej, angażować interesariuszy w całym cyklu polityki, budować zintegrowane systemy informacyjne oraz dostosowywać i koordynować uzgodnienia dotyczące finansowania.

Źródło: Strategia umiejętności OECD Polska (dostęp 29.01.2025)

2.6. Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki

W perspektywie długookresowej przewiduje się dalszy rozwój gospodarczy kraju, a tym samym WrOF. Przed Polską stoją jednak wyzwania, które dotyczą zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju i poszczególnych regionów. Należy do nich zaliczyć m. in. pogarszającą się sytuację demograficzną kraju, coraz większą presję na środowisko, konieczność zasadniczej zmiany w sektorze energetycznym. Nie bez znaczenia są także regulacje i zobowiązania przyjęte przez Polskę w związku z członkostwem w Unii Europejskiej i wynikające ze zobowiązań międzynarodowych, w szczególności związanych z ochroną środowiska i klimatu.

Polska posiada istotne atuty dla podtrzymania konkurencyjności gospodarki i jej dalszego rozwoju. Są to przede wszystkim lokalizacja w centrum Europy i sieci powiązań gospodarczych. Polska infrastruktura nadal modernizuje się. Dotyczy to m. in. sieci drogowej, kolejowej, infrastruktury lotniczej. Polska planuje przy tym przeznaczyć duże środki na modernizację i rozwój sektora energetycznego. Istotnym wyzwaniem będzie rozwój zasobów ludzkich i umiejętności, które są kluczowe dla innowacyjnych branż. WrOF posiada istotny potencjał dla moderowania rozwoju gospodarczego i wykorzystania synergii związanej z dalszą modernizacją kraju (np. rozwój takich projektów jak CPK). Kluczowym zasobem WrOF, który pozwoli wykorzystać szansę związaną ze wzrostem konkurencyjności polskiej gospodarki, jest kapitał ludzki, istniejący już potencjał gospodarczy i wysoki poziom przedsiębiorczości, potencjał naukowo-badawczy oraz powiązania komunikacyjne. Nie bez znaczenia jest również potencjał turystyczny, przede wszystkim Wrocławia.

Nadrzędnym dokumentem krajowym, który określa cele i kierunki rozwoju polskiej gospodarki, jest Strategia produktywności 2030.⁵ Celem nadrzędnym tego dokumentu, jest kreowanie rozwoju kraju w taki sposób, aby pobudzić wzrost inwestycji i produktywności przedsiębiorstw. Kluczowe zagadnienia obejmują m.in. wsparcie cyfrowej, zielonej i organizacyjnej transformacji polskich firm. Polska gospodarka powinna czerpać przewagi konkurencyjne z zaawansowania technicznego oraz wykorzystania wiedzy, a nie z relatywnie niskich kosztów pracy.

Strategia produktywności 2030 wskazuje na potrzebę głębokiej, modernizującej zmiany charakteru polskiej gospodarki. Zakłada się zwiększenie wykorzystania surowców wtórnych i odnawialnych, zmniejszającą przemysłową produkcję odpadów. Zakłada się wprowadzenie bardziej sprawiedliwego systemu odpowiedzialności za zanieczyszczanie środowiska, co powinno zwiększyć starania producentów o jak najmniejszą szkodliwość środowiskową produkowanych dóbr.⁶

⁵ Za: [Strategia Produktywności 2030 - Ministerstwo Rozwoju i Technologii - Portal Gov.pl](#), dostęp 29.01.2025 r.

⁶ Źródło: Strategia produktywności 2030

Tabela 6. Obszary i cele Strategii produktywności 2030

Obszar strategii	Cel
Zasoby naturalne	Wzrost wydajności surowcowej gospodarki
Zasoby naturalne	Wzrost wykorzystania surowców odnawialnych i biomasy w gospodarce
Praca i kapitał ludzki	Rozwój nowoczesnego uczenia się przez całe życie
Praca i kapitał ludzki	Przygotowanie kompetentnych kadr na potrzeby gospodarki cyfrowej
Inwestycje w kapitał trwały i finansowy	Trwałe zwiększenie stopy inwestycji prywatnych
Inwestycje w kapitał trwały i finansowy	Automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja przedsiębiorstw
Organizacja i instytucje	Podniesienie jakości zarządzania w przedsiębiorstwach i instytucjach publicznych
Organizacja i instytucje	Stymulowanie mechanizmów współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi
Wiedza	Wzrost intensywności wykorzystania wiedzy i technologii w gospodarce
Dane	Rozwój algorytmicznej gospodarki opartej na danych, czyli np. rozwój sztucznej inteligencji
Umiędzynarodowienie	Zwiększenie liczby eksporterów oraz wartości eksportu, w szczególności na rynkach pozaeuropejskich
Umiędzynarodowienie	Zwiększenie eksportu towarów w obszarze wysokich technologii i kanałami e-commerce

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii produktywności 2030 (dostęp 29.01.2025)

WrOF posiada przewagi konkurencyjne, które umożliwiają podtrzymanie dynamiki rozwoju gospodarczego i rozwój innowacyjności. Kluczowym zasobem przyszłości będą kadry. Dane demograficzne wskazują na duży potencjał przyciągania do WrOF młodych mieszkańców z kraju oraz studentów z zagranicy. Obecnie we Wrocławiu studiuje ponad 100 tys. osób.

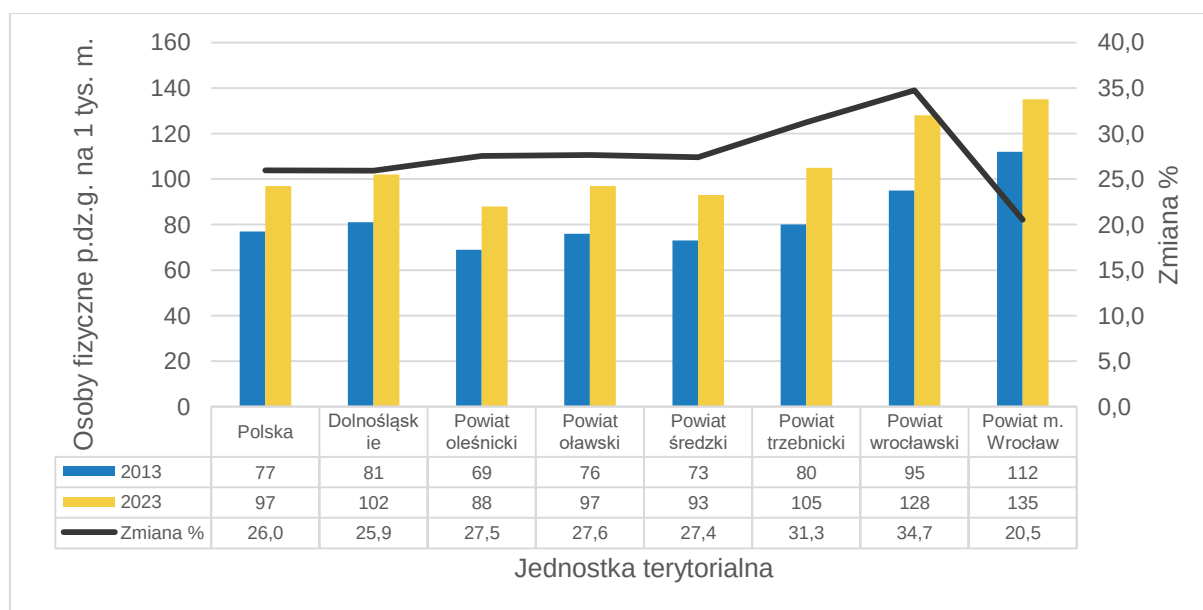
Należy przy tym dodać, iż zmiany demograficzne w kraju mogą mieć duży wpływ na kształtowanie się potencjału polskiej gospodarki, który opiera się na kapitale ludzkim. W perspektywie 2050 r. prognozuje się, iż WrOF utrzyma, a może nawet zwiększy swój zasób kapitału ludzkiego, w szczególności w odniesieniu do młodych mieszkańców. W dużym stopniu wynika to z możliwości

przyciągania nowych mieszkańców, a w mniejszym stopniu wynika ze zjawisk naturalnych. Tzw. pułapka niskiej dzietności może mieć swoje negatywne konsekwencje dla struktury demograficznej i potencjału kapitału ludzkiego WrOF, w szczególności już po 2050 r.

Rozwój gospodarczy we WrOF w największym stopniu generowany będzie poprzez mechanizmy rynkowe. Interwencja publiczna, choć istotna, m. in. ze względu na rozwój infrastruktury technicznej, w tym transportowej, rozwój systemów edukacji, czy też kształtowanie przyjaznego przedsiębiorcom otoczenia prawnego, będzie stanowić wsparcie dla inicjatyw podejmowanych przez przedsiębiorców.

Istotnym potencjałem WrOF jest wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców. Od 2013 do 2023 r. odnotowano wzrost wskaźników przedsiębiorczości. W 2023 r., na tle powiatów, w których położone są gminy z WrOF, najwyższy poziom przedsiębiorczości charakteryzował mieszkańców Wrocławia i powiatu wrocławskiego. Działalność gospodarczą prowadziło tu odpowiednio 135 i 128 osób na 1 tys. mieszkańców. Były to wartości znacznie powyżej średniej krajowej (97) i dolnośląskiej (102).

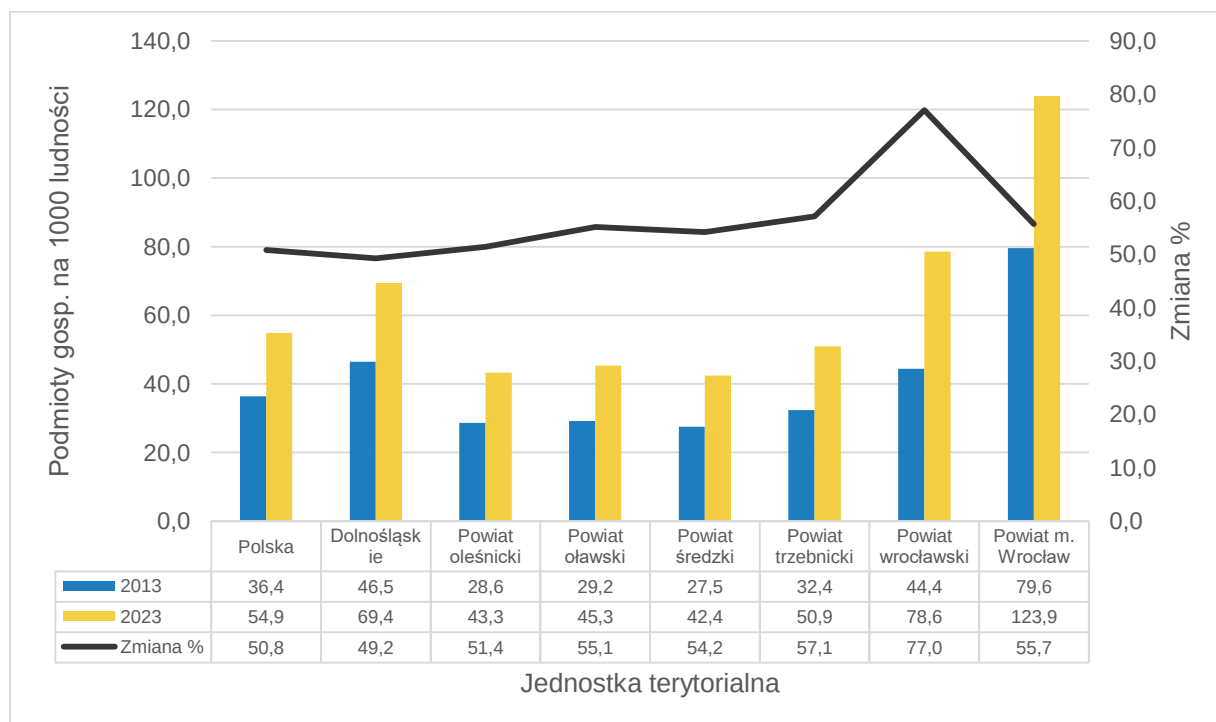
Wykres 12. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 tys. mieszkańców w wybranych powiatach, w których położone są gminy WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (dostęp 03.02.2025)

Potencjał gospodarczy WrOF potwierdzają dane liczby podmiotów gospodarczych z sektora usług wyższych. Wg danych z 2023 r. na tle kraju Wrocław osiągał bardzo wysokie wartości wskaźnika podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu na 1000 ludności. Wartości powyżej średniej wojewódzkiej tego wskaźnika odnotowano ponadto w powiecie wrocławskim. Na tle kraju i województwa od 2013 do 2023 r. we Wrocławiu i w powiecie wrocławskim odnotowano większą dynamikę wzrostu wskaźnika.

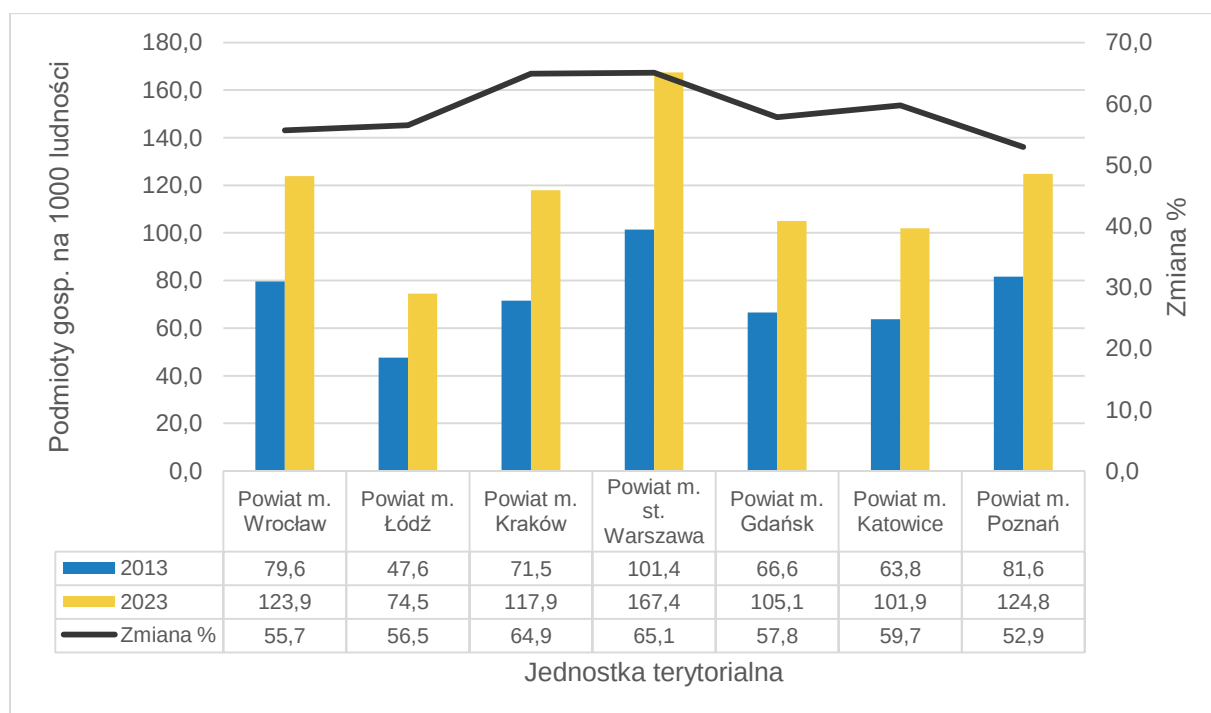
Wykres 13. Podmioty gospodarcze w usługach wyższego rzędu (sekcje J-R) na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (dostęp 03.02.2025)

W odniesieniu do rozwoju gospodarczego opierającego się na usługach wyższego rzędu warto podkreślić, iż WrOF będzie mierzyć się z coraz większą presją konkurencyjną ze strony innych dużych ośrodków miejskich w kraju. Jak pokazują dane odnoszące się do wskaźnika podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu na 1000 ludności, w zestawieniu dużych miast Polski najwyższą wartość wskaźnika w 2023 roku odnotowano w Warszawie (167,4). Zbliżoną wartość wskaźnika do Wrocławia charakteryzował się Poznań (124,8) oraz Kraków (117,9). Warszawa i Kraków charakteryzowały się najwyższą dynamiką wzrostu wskaźnika w okresie do 2013 i 2023 r.

Wykres 14. Podmioty gospodarcze w usługach wyższego rzędu (sekcje J-R) na 1000 ludności w dużych miastach w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (dostęp 03.02.2025)

Strategia produktywności 2030 wskazuje na kluczowe trendy rozwojowe, które należy uwzględnić w kontekście podtrzymania wzrostu gospodarczego. Są to w szczególności:

- powszechna cyfryzacja, prowadząca do czwartej rewolucji przemysłowej,
- budowa gospodarki o obiegu zamkniętym,
- dążenie do neutralności klimatycznej.

Zagadnienia cyfryzacji dotyczyć będą szerokich aspektów życia. Obejmować będą zarówno sektor publiczny, jak też prywatny. Prognozuje się, iż rozwiązania opierające się na sztucznej inteligencji, internecie rzeczy czy też zintegrowanych bazach danych, stanowić mogą zarówno szansę jak też zagrożenie dla wielu sektorów życia i działalności, zarówno publicznych, jak też prywatnych. Prognozy wskazują, iż w ciągu najbliższych lat dojdzie do rewolucji w wykorzystaniu systemów sztucznej inteligencji, którą to można porównać do rewolucji cyfrowej, a której zwieńczeniem było wynalezienie internetu. Udoskonalenie sztucznej inteligencji, może znacząco poprawić produktywność wielu sektorów gospodarki i usług publicznych. Wpłynie to na zasadniczą zmianę konkurencyjności wybranych sektorów czy też konkretnych przedsiębiorstw.

Kolejnym kluczowym dla przyszłości polskiej gospodarki trendem jest budowa gospodarki o obiegu zamkniętym. Wynika to przede wszystkim z wyczerpywania się dostępnych zasobów surowcowych, przy jednoczesnym prognozowanym ciągłym wzroście popytu. Wymusza to poszukiwanie i wdrażanie

rozwiązań, które przyczyniać się będą do ponownego użycia oraz recyklingu zasobów. Gospodarka o obiegu zamkniętym stanowi istotne wyzwanie dla praktycznie całego społeczeństwa i gospodarki. Jej przejawem są między innymi regulacje prawne (np. na poziomie unijnym), ale też narzędzia wspierające rozwój innowacji, które mogą zostać wdrożone w celu realizacji założeń gospodarki o obiegu zamkniętym. Kluczowym elementem rewolucji związanej z gospodarką o obiegu zamkniętym jest rozwój biogospodarki, jak też rozwój biotechnologii.

2.7. Rozwój turystyki i wzrost rozpoznawalności turystycznej

Polska jest krajem coraz liczniej odwiedzanym przez turystów zagranicznych. Systematycznie rozwija się baza i infrastruktura noclegowa. Polacy są narodem coraz bogatszym, co również przekłada się na wzrost konsumpcji zewnętrznej. Prognozy wskazują na możliwość zwiększenia dochodów z turystyki z 5% do nawet 7% PKB kraju. W sferze turystyki nadal istnieją znaczące możliwości rozwoju. Związane jest to m.in. z poprawą dostępności komunikacyjnej kraju. Przykładem jest rozwój sieci autostrad i dróg ekspresowych, jak też prognozowana znacząca poprawa dostępności lotniczej kraju. Ministerstwo Sportu i Turystyki jako kluczowe czynniki rozwoju turystyki w Polsce postrzega potencjał kulturowy miast i regionów, dostępność najwyższej klasy bazy noclegowej, funkcjonowanie wysokiej jakości i nowej infrastruktury MICE⁷, funkcjonowanie i rozwój turystyki kulinarnej i enoturystyki, jak też walory przyrodnicze Polski, umożliwiające uprawianie turystyki zrównoważonej i regeneracyjnej. W tym kontekście WrOF może być jedną z kluczowych destynacji turystycznych kraju, w szczególności ze względu na potencjał kulturowy i potencjał MICE, jak też ze względu na bardzo dobrą dostępność komunikacyjną z wielu regionów Europy.

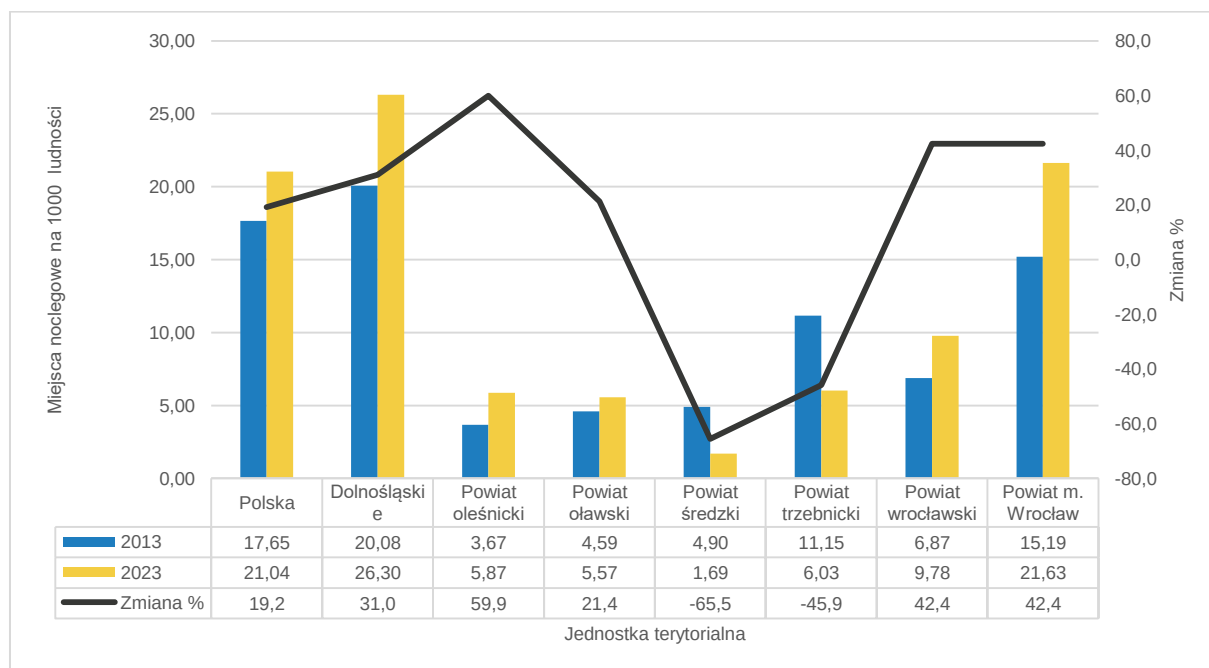
Według Eurostatu w 2023 roku liczba noclegów turystów zagranicznych korzystających z rejestrowanych obiektów noclegowych wyniosła w Hiszpanii 290 milionów, we Włoszech 230 milionów, we Francji prawie 140 milionów, w Niemczech 80 milionów, a w Polsce 17 milionów. Dane te wskazują na istotne dysproporcje w rozwoju sektora turystycznego i jednocześnie na możliwość wzrostu tego sektora w Polsce.⁸

Dane GUS wskazują na umiarkowany rozwój infrastruktury noclegowej w kraju. Wskaźnik liczby miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców w Polsce zwiększył się z poziomu 17,65 w 2013 r. do poziomu 21,04 w 2023 r., co oznacza wzrost rzędu 19,2%. Większą dynamikę wzrostu (31%), jak też wyższe nasycenie miejscami noclegowymi (26,3 w 2023 r.) w stosunku do średniej krajowej obserwowano w województwie dolnośląskim. Infrastruktura noclegowa we WrOF koncentruje się przede wszystkim we Wrocławiu. Tutaj też notowano najwyższe wartości wskaźników liczby miejsc noclegowych w relacji do liczby mieszkańców (21,63 w 2023 r.), jak też najwyższą dynamikę rozwoju infrastruktury noclegowej (42,4%).

⁷ MICE to skrót od słów Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions. Oznacza to zbiór eventów – zarówno spotkania biznesowe, imprezy motywacyjne, oficjalne konferencje, imprezy targowe, jak również imprezy branżowe.

⁸ Źródło: [Regions in Europe – 2024 edition - Interactive publications - Eurostat](#), dostęp 29.04.2025 r.

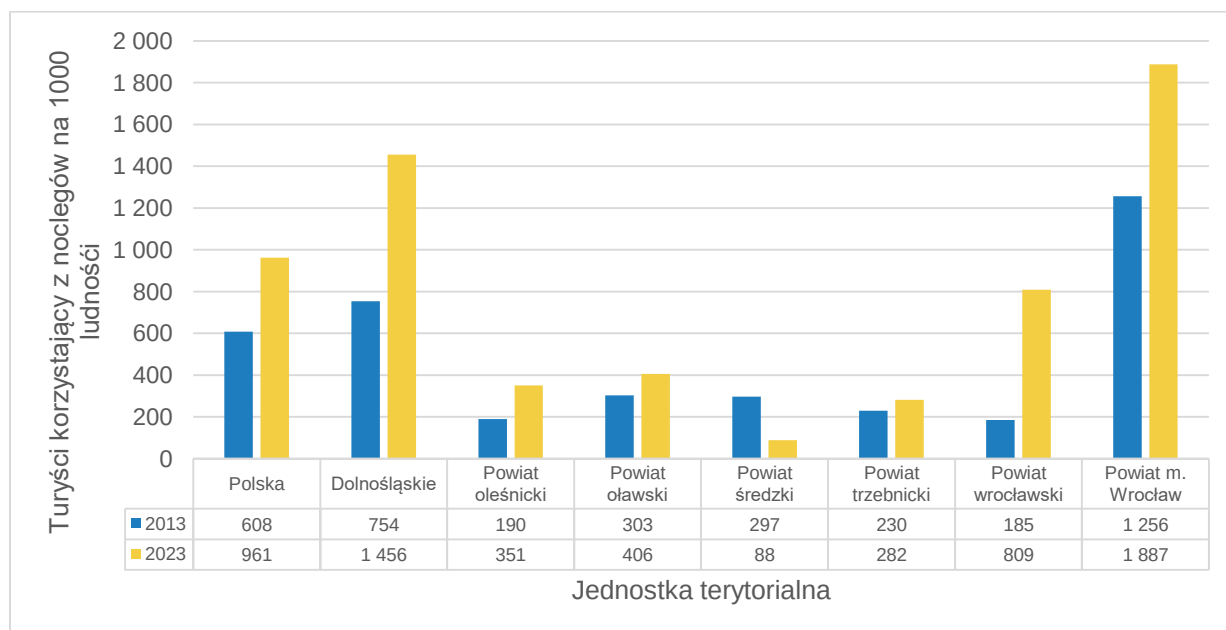
Wykres 15. Miejsca noclegowe na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (dostęp 03.02.2025)

Wrocław był kluczową destynacją we WrOF pod względem liczby turystów korzystających z noclegów. Wskaźnik turystów korzystających z noclegów w 2023 r. dla Wrocławia wynosił 1887. na 1000 ludności. Była to wartość powyżej średniej dla województwa dolnośląskiego (1456 turystów) oraz była wyraźnie wyższa od średniej krajowej (961). W odniesieniu do danych dla powiatów obejmujących swoim zasięgiem gminy WrOF warto zwrócić uwagę na wysoką dynamikę wzrostu wskaźnika liczby turystów korzystających z noclegów. Skorelowane jest to m. in. z rozwojem funkcji gospodarczej, jak też znaczeniem WrOF jako miejsca obsługi ruchu tranzytowego. Rozwojowi infrastruktury noclegowej sprzyja bliskość Wrocławia, jako kluczowego generatora ruchu turystycznego.

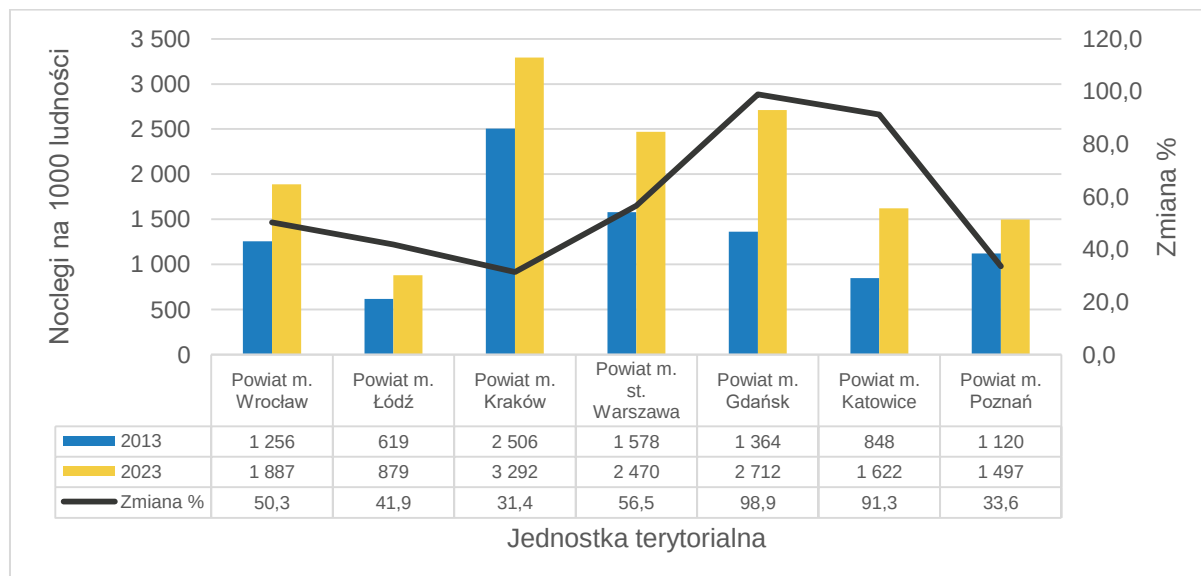
Wykres 16. Turyści korzystających z noclegów na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (dostęp 03.02.2025)

Oceniając potencjał turystyczny WrOF, należy podkreślić, iż w największym stopniu kreowany jest on przez potencjał turystyczny Wrocławia. Pozostałe gminy WrOF również posiadają zróżnicowane atuty, umożliwiające rozwój turystyki, w tym związane z dziedzictwem kulturowym, przyrodniczym, czy też infrastrukturą czasu wolnego. Wrocław jest jednak głównym generatorem ruchu turystycznego w obrębie WrOF. W zestawieniu z dużymi miastami w Polsce Wrocław plasuje się przy tym wyraźnie poniżej potencjału turystycznego Krakowa, Warszawy i Gdańska. Wskaźnik turystów korzystających z noclegów w relacji do liczby mieszkańców w 2023 r. był w Krakowie zdecydowanie wyższy (3292 turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności) od wskaźnika dla Wrocławia (1887). W wybranych dużych miastach Polski obserwowano przy tym znaczący wzrost liczby turystów korzystających z noclegów. Rekordzistą na tle dużych polskich miast był Gdańsk. Wskaźnik turystów korzystających z noclegów na 1 tys. mieszkańców wzrósł pomiędzy 2013 a 2023 r. o 98,9%. Podobną skalę wzrostu odnotowano w Katowicach (91,3%). Tutaj warto dodać, iż od wielu lat Katowice pozycjonują się jako ważne miejsce kongresowe. Posiadana infrastruktura sprzyja organizacji dużych, międzynarodowych imprez, w tym również imprez sportowych. Wrocław na tle dużych polskich miast charakteryzował się względnie wysoką dynamiką wzrostu wskaźnika turystów korzystających z noclegów. W okresie od 2013 do 2023 r. odnotowano tu ponad 50% wzrost liczby turystów korzystających z noclegów na 1 tys. mieszkańców, co było wartością zbliżoną do wzrostu obserwowanego w Warszawie (56,5%).

Wykres 17. Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności w dużych miastach w Polsce

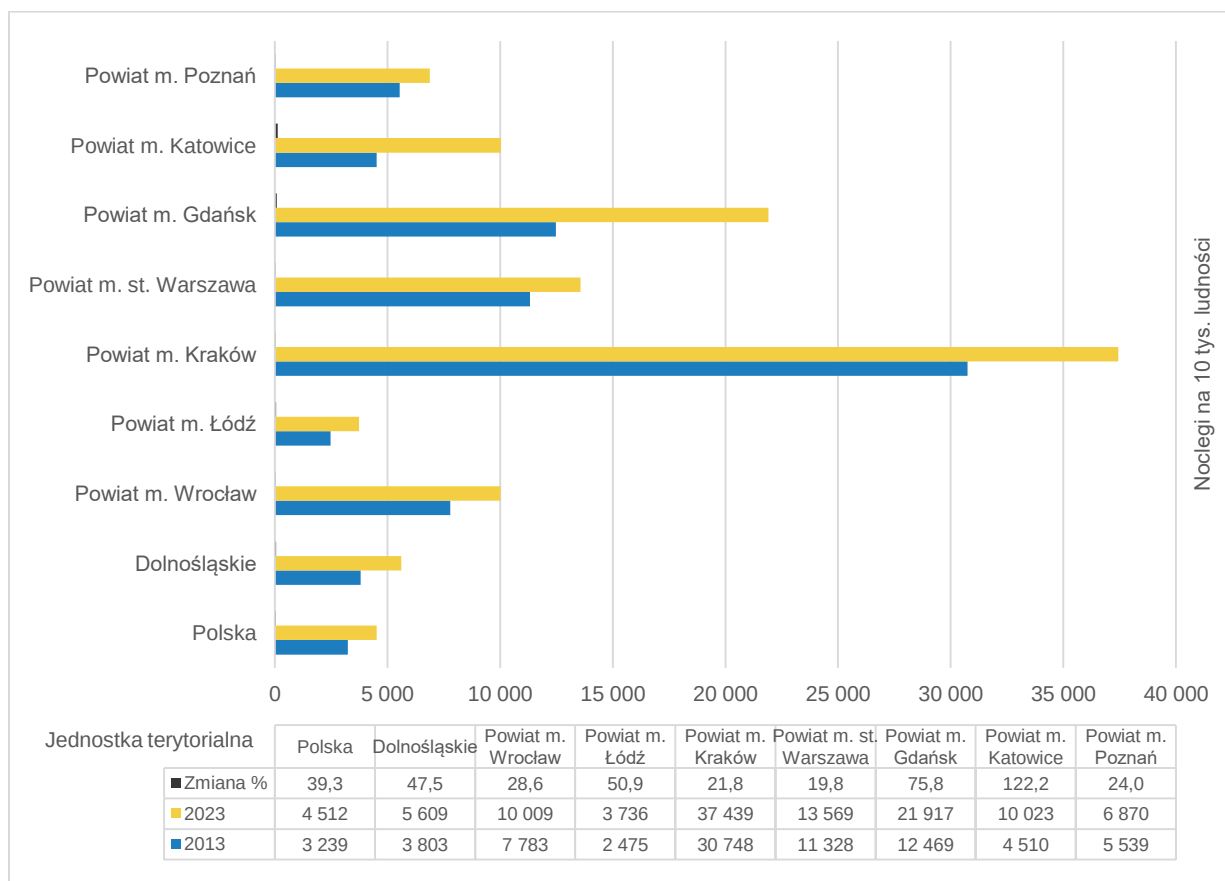

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (dostęp 03.02.2025)

Rozwój infrastruktury transportowej, w tym zarówno drogowej, kolejowej, jak też poprawa dostępności lotniczej, sprzyjać będzie przyciąganiu turystów zagranicznych. Na tle dużych miast w Polsce liderem w ilości udzielonych noclegów turystom zagranicznym jest Kraków. W 2023 r. wskaźnik liczby udzielonych noclegów turystom zagranicznym wynosił prawie 37,5 tys. na 10 tys. mieszkańców. Ten wskaźnik dla Wrocławia był zdecydowanie niższy i wynosił 10 tys. i zbliżony był do wartości notowanej dla Katowic. Niemniej warto podkreślić, iż Kraków, jak też Gdańsk, należy do jednych z najlepiej wypromowanych polskich destynacji turystycznych na świecie.

Wrocław posiada zdolność do przyciągania większej liczby turystów zagranicznych. Jest to związane z transgranicznym położeniem, poprawą skomunikowania, w szczególności z regionami w Czechach, jak też prognozowaną poprawą dostępności lotniczej.

Wykres 18. Udzielone noclegi turystom zagranicznym na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (dostęp 03.02.2025)

2.8. Rozwój systemów transportowych kraju

Polska jest krajem, który przeszedł znaczący proces modernizacji systemów transportowych. Proces ten nadal trwa i zostanie domknięty w momencie utworzenia docelowej sieci dróg krajowych i autostrad, modernizacji linii kolejowych i utworzenia kolei szybkich prędkości, jak też realizacji założeń związanych z rozwojem transportu lotniczego, m. in. w oparciu o koncepcję CPK. Inwestycje te istotnie poprawią dostępność komunikacyjną, zarówno w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym. Priorytetem wsparcia ze strony rządu, jak też w ramach projektów unijnych, będą również systemy transportu publicznego, w szczególności w obrębie obszarów funkcjonalnych.

Rozwój systemów transportowych wpłynie na poprawę konkurencyjności WrOF w wielu aspektach społecznych i gospodarczych. Poprawi się skomunikowanie WrOF z regionami Europy i Świata, co jest szczególnie istotne z perspektywy rozwoju wybranych branż gospodarczych, w tym innowacyjnych oraz turystyki.

Ze względu na węzłowe położenie WrOF w ujęciu powiązań komunikacyjnych kraju i Europy Środkowej, oczekuje się dalszego rozwoju branż TSL. Inwestycje w transport publiczny będą miały pozytywny wpływ na środowisko i jakość życia mieszkańców WrOF.

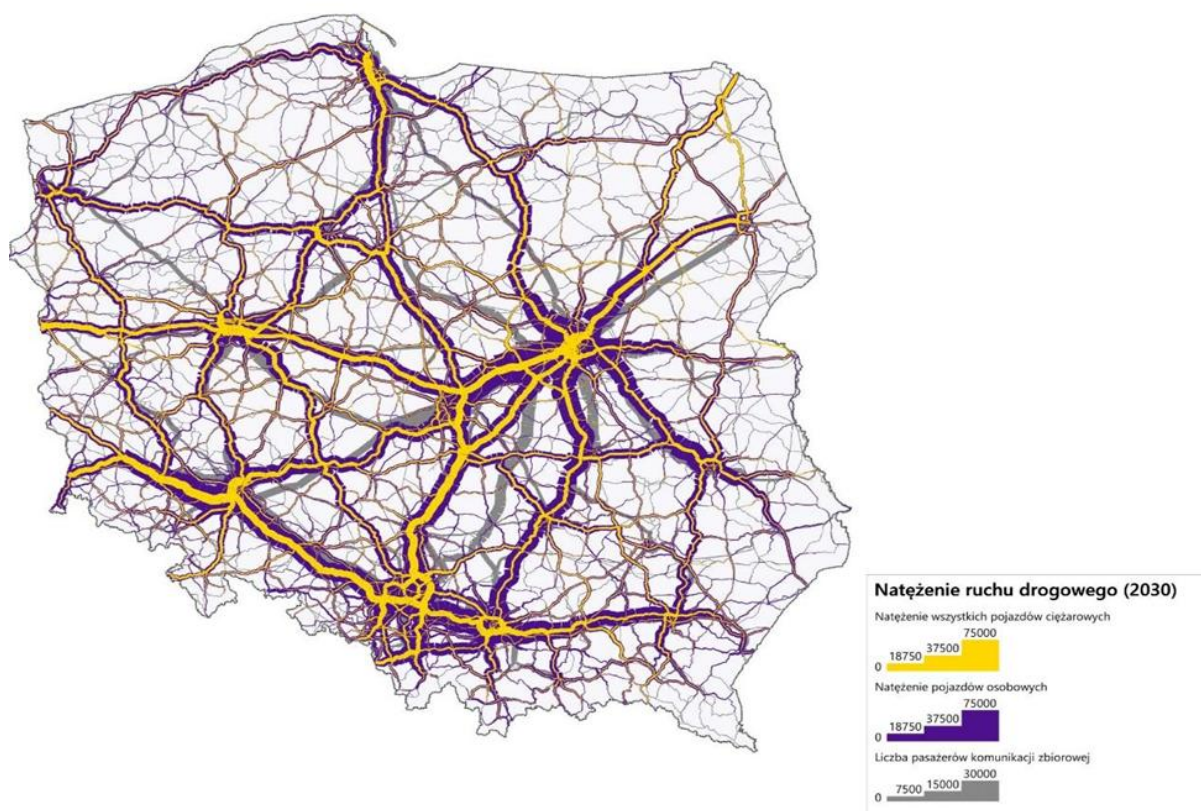
Kluczowym dokumentem strategicznym kraju w odniesieniu do polityki transportowej jest Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku. Głównym celem krajowej polityki transportowej Polski jest zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego poprzez utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym. Zakłada się przy tym podjęcie następujących działań:

- budowa zintegrowanej i wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce;
- poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym;
- integracja transportu zbiorowego i indywidualnego;
- poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów;
- ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko;
- poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.

Kluczowym wyzwaniem infrastrukturalnym w zakresie budowy dróg jest dokończenie drogowej sieci TEN-T na terenie Polski, co zostało zdefiniowane w Rządowym Program Budowy Dróg Krajowych do 2030 r. (z perspektywą do 2033 r.). Z perspektywy WrOF wyzwaniem będzie rozbudowa autostrady A4. W ujęciu powiązań transportowych kraju autostrada A4 stanowi kluczową arterię komunikacyjną

południowej Polski. Stanowi najważniejszy szlak komunikacyjny łączący południowe województwa kraju z zachodnią Europą. Ma znaczenie strategiczne dla polskiej gospodarki. Autostrada A4 na wysokości Wrocławia krzyżuje się i łączy z szlakami komunikacyjnymi biegnącymi z centralnej Polski (droga ekspresowa S8), jak też biegnącymi z północy na południe kraju (drogi krajowe nr 5 i 8). Prognozuje się dalszy wzrost natężenia ruchu, w szczególności na autostradzie A4 i drodze ekspresowej S8 w rejonie Wrocławia. Obie te drogi pełnią przy tym istotne funkcje w obsłudze ruchu lokalnego.

Rysunek 1. Natężenia ruchu drogowego dla roku 2030 do programu PBDK. Źródło danych: CUPT - Zintegrowany Model Ruchu

Źródło: Rządowy Program Budowy Dróg Krajowych do 2030 r. (z perspektywą do 2033 r.) (dostęp 29.01.2025)

Informacje Ministerstwa Infrastruktury z lutego 2025 r. wskazują na to, że infrastruktura autostradowa w okolicach Wrocławia zostanie istotnie rozbudowana. Wynika to z przyjętej koncepcji budowy odcinka autostrady A4 po nowym śladzie na odcinku Kostomłoty (powiat średzki)-Stary Śleszów (powiat wrocławski). Fragment nowej trasy A4 ominie zatem Wrocław i zostanie poprowadzony przez teren gmin Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Żórawina.

W odniesieniu do powiązań transportowych WrOF warto dodać, iż koncepcja docelowej krajowej sieci autostrad i dróg ekspresowych zakłada inwestycje, które poprawią dostępność komunikacyjną południowych powiatów województwa dolnośląskiego. Mowa tu m. in. o drodze ekspresowej S5 na odcinku Sobótka (S8) – Świdnica – Bolków (S3) oraz drodze ekspresowej S8 na odcinku Boboszków (gr. państwa) – Kłodzko – Wrocław (Magnice). W obu przypadkach z perspektywy WrOF poprawi się dostępność komunikacyjna turystycznych rejonów w obrębie Sudetów. Poprawi się przy tym skomunikowanie z Czechami. Należy również przewidzieć, iż wpłynąć to może na zwiększenie oddziaływania funkcjonalnego Wrocławia w odniesieniu do przestrzeni położonych na południe od Wrocławia (np. południowych część gminy Kobierzyce, gminy Sobótka, gminy Mietków). Przykładem tutaj może być wzrost powiązań funkcjonalnych, jaki widoczny był po wybudowaniu drogi ekspresowej S8 (m.in. gminy Oleśnica, Syców).

Zgodnie z założeniami Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku infrastruktura kolejowa jest przedmiotem intensywnej modernizacji. Polska, mimo zamknięcia w ostatnich kilkudziesięciu latach dużej liczby linii kolejowych, wciąż dysponuje siecią kolejową, która odgrywa znaczącą rolę w zaspokajaniu potrzeb transportowych ludności, stanowiąc podstawę do rozwoju przyjaznych dla środowiska form przewozu. Rola ta jest jednak znacząco niższa niż w krajach sąsiednich.

W odniesieniu do WrOF rozwój transportu kolejowego należy rozpatrywać zarówno w odniesieniu do relacji zewnętrznych, jak też wewnętrznych. Transport kolejowy ma duży potencjał rozwoju w ujęciu transportu aglomeracyjnego.

Z uwagi na położenie WrOF na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych kraju, zarówno drogowych, jak też kolejowych, zlokalizowane są tu ważne funkcje związane z transportem intermodalnym, łączącym dwa lub więcej rodzajów transportu w jeden system. Projektowana rozbudowa układu drogowego i kolejowego kraju wskazuje na to, że funkcja ta w obrębie WrOF będzie się rozwijać. Wg danych GUS w 2023 r. w Polsce zlokalizowanych było 39 aktywnych terminali intermodalnych, w tym 4 zlokalizowane były we WrOF (Kąty Wrocławski, Siechnice) lub w sąsiedztwie (Brzeg Dolny).

Rysunek 2. Rozmieszczenie terminali intermodalnych w 2023 r.

Źródło: GUS, dostęp 30.01.2025 r. (dostęp 29.01.2025)

Strategicznym projektem z zakresu transportu w kraju jest utworzenie Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK). CPK jest kluczowym projektem infrastrukturalnym związanym z transportem lotniczym i kolejowym w Polsce. Lokalizacja węzła lotniczego w centralnej Polsce, pomiędzy aglomeracjami Warszawy i Łodzi oraz powiązanie tego węzła z system szybkiej kolei wzmocni potencjał gospodarczy kraju. Poprawi się dostępność transportowa kraju, zarówno w odniesieniu do dostępności zewnętrznej, realizowanej w oparciu o połączenia lotnicze, jak też wewnętrzna, w oparciu o sieć tras kolejowych.

Lotnisko sprzężone będzie z dworcem kolejowym i siecią dróg.

Kluczowym elementem programu CPK będzie stworzenie nowoczesnego, zintegrowanego systemu transportowego kraju „Polska w 100 minut” w oparciu o infrastrukturę kolejową, w tym:

- węzeł kolejowy zintegrowany z nowym lotniskiem centralnym CPK,
- krajową sieć Kolei Dużych Prędkości (KDP),
- połączenia dalekobieżne i regionalne, mające na celu znaczące poprawienie dostępu do nowoczesnej komunikacji zbiorowej obszarów wykluczonych transportowo.

Priorytetem inwestycji kolejowych CPK będzie tzw. igrek (linia KDP "Y"), łączący Warszawę oraz Łódź z Poznaniem i Wrocławiem, na którym pociągi będą osiągać prędkość 300-320 km/h.⁹

Z perspektywy WrOF kluczowe znaczenie projektu CPK związane jest przede wszystkim z komponentem kolejowym. Wrocław, a tym samym mieszkańcy WrOF zyskają szybkie i komfortowe połączenia komunikacyjne z dużymi miastami w Polsce. Kolej stanie się konkurencyjnym środkiem komunikacji publicznej w kraju. Sprzyjać to będzie integracji przestrzennej, relacjom społecznym, biznesowym, pozytywnie wpłynie na rozwój turystyki.

Komponent lotniczy CPK może mieć również pozytywne oddziaływanie dla WrOF, choć wydaje się, że kluczowe korzyści z powstania dużego hubu komunikacyjnego w centralnej Polsce dotyczyć będą aglomeracji łódzkiej i warszawskiej. Niemniej poprawę skomunikowania Polski z wybranymi regionami Europy i Świata należy postrzegać jako szansę rozwojową, zwłaszcza z perspektywy rozwoju we WrOF funkcji intermodalnej, jak też rozwoju turystycznego Wrocławia. Kluczowe tu będzie dobre skomunikowanie portu lotniczego CPK przez transport kolejowy.

W dokumencie strategicznym Polityka rozwoju lotnictwa cywilnego w Polsce do 2030 r. (z perspektywą do 2040 r.)¹⁰ wskazano, że rozwój infrastruktury transportu lotniczego, stanowi istotny czynnik do właściwego i intensywnego rozwoju gospodarki. W dokumencie tym podkreślono, iż istotny wpływ na prognozy lotnicze dla Polski będzie miał rozwój systemu kolei dużych prędkości.

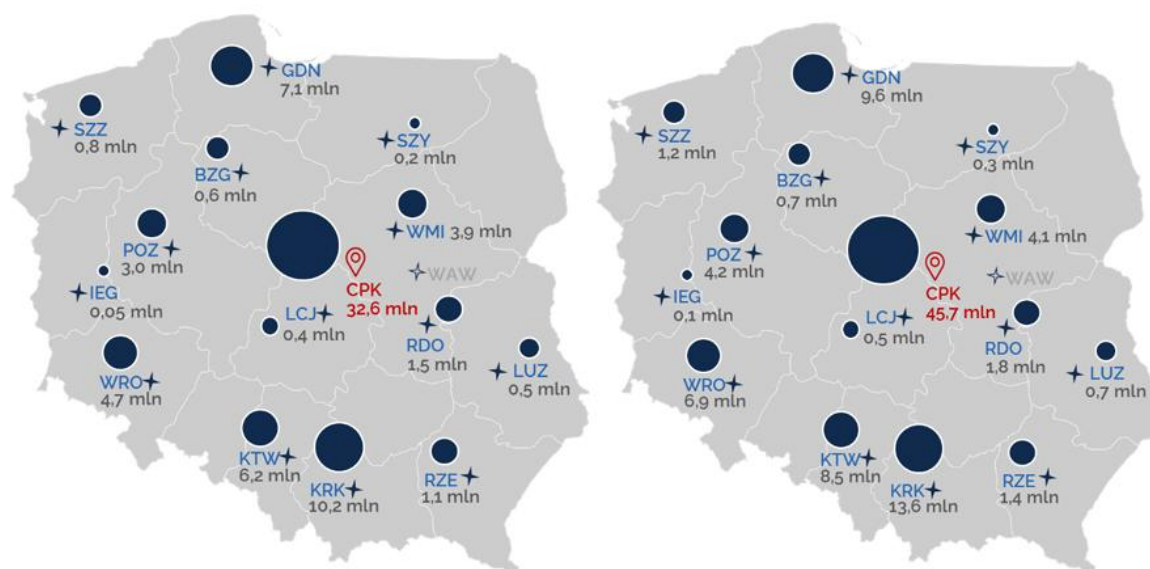
Międzynarodowe Zrzeszenie Przewoźników Powietrznych (IATA) prognozuje, iż spośród polskich lotnisk w latach 2030/2040 portami obsługującymi największy ruch pasażerski będą kolejno CPK, Kraków, Gdańsk, Katowice, Wrocław, Poznań oraz Warszawa-Modlin. W przypadku Wrocławia prognozy wskazują na wzrost ruchu pasażerskiego do 4,7 mln pasażerów w 2030 r. i do 6,9 mln pasażerów w 2040 r.¹¹

⁹ Źródło: <https://www.cpk.pl/>

¹⁰ Polityka rozwoju lotnictwa cywilnego w Polsce do 2030 r. (z perspektywą do 2040 r.) opracowana została przez Ministerstwo Infrastruktury i przyjęta została przez Radę Ministrów w dniu 21 listopada 2023 r. uchwałą nr 228/2023.

¹¹ Tamże, s. 93

Rysunek 3. Wyniki prognozy IATA rynku pasażerskiego w scenariuszu bazowym – rok 2030 i 2040

Źródło: Polityka rozwoju lotnictwa cywilnego w Polsce do 2030 r. (z perspektywą do 2040 r.) (dostęp 29.01.2025)

2.9. Modernizacja energetyczna kraju

Założeniem polityki energetycznej Polski do 2040 r. (PEP2040) jest zneutralizować lub ograniczyć ryzyka związane z potencjalnymi sytuacjami kryzysowymi w kraju oraz na arenie międzynarodowej, a jednocześnie zrealizować główny cel polityki energetycznej, tj. zagwarantować bezpieczeństwo energetyczne, przy zapewnieniu konkurencyjności gospodarki i zmniejszenia oddziaływania sektora energii na środowisko. Polska z budżetu krajowego oraz ze środków zewnętrznych modernizować będzie w znaczącym zakresie sektor energetyczny kraju, co docelowo powinno wpłynąć na zabezpieczenie potrzeb energetycznych kraju w kontekście prognozowanego rozwoju gospodarczego, wyzwań środowiskowych i społecznych.

Trudno prognozować jakie będą społeczne i gospodarcze koszty modernizacji energetycznej kraju, niemniej są one konieczne do poniesienia, aby podtrzymać zrównoważony rozwój kraju. W odniesieniu do WrOF trudno jednoznacznie przewidzieć jakie będą skutki realizacji założeń Polityki energetycznej Polski do 2040 r. W dłuższej perspektywie czasu brak modernizacji polskiego systemu energetycznego może negatywnie wpływać na ceny energii, a tym samym wpływać na koszty prowadzenia działalności gospodarczych i koszty życia. Założenia polityki energetycznej w kraju tworzą przy tym szanse na budowę niezależności energetycznej kraju, niemniej perspektywa czasowa takiego stanu jest dość odległa w czasie. Rozwój energetyki jądrowej będzie kosztowną inwestycją i trudno przewidzieć w jakim zakresie będzie finansowany przez konsumentów energii.

Dla WroF w krótszej perspektywie czasowej istotne będą priorytety polityki energetycznej kraju, które zakładają rozwój OZE oraz wsparcie termomodernizacji i renowacji budynków. Te działania są już z różną dynamiką wdrażane, zarówno w sektorze publicznym jak też prywatnym. Przynoszą one korzyści ekonomiczne, jak też korzyści środowiskowe.

Tabela 7. Projektowane zmiany Polityki energetycznej Polski do 2040 r.

Obszar tematyczny	Zakres działań
Zwiększenie dywersyfikacji technologicznej	Realizacja dążenia Polski do pokrycia zapotrzebowania na moc elektryczną z krajowych źródeł
Dalszy rozwój odnawialnych źródeł energii	Zdynamizowanie rozwoju OZE, aby połowa produkcji energii pochodziła z OZE do 2040 r.
Poprawa efektywności energetycznej	Termomodernizacja i renowacja budynków, wsparcie programów jak „Czyste Powietrze”
Dywersyfikacja dostaw węglowodorów	Zmniejszanie zależności od gazu ziemnego i ropy naftowej, budowa terminalu FSRU
Wykorzystanie jednostek węglowych	Okresowe zwiększanie wykorzystania krajowych złóż węgla kamiennego
Wdrożenie energetyki jądrowej	Budowa dużych reaktorów oraz małych reaktorów modułowych (SMR)
Rozwój sieci i magazynowania energii	Wzmacnianie sieci elektroenergetycznych, rozwój magazynów energii
Negocjacje zmian regulacji UE	Reforma mechanizmów polityki klimatycznej UE, rozwój niskoemisyjnych technologii

Źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do aktualizacji Polityki energetycznej Polski do 2040 r. z marca 2022 r., Ministerstwo Klimatu i Środowiska (dostęp 29.01.2025)

2.10. Zmiany klimatu i utrata bioróżnorodności

Liczne gremia naukowe, polityczne i społeczne określają stan przyrody jako krytyczny, dlatego też wskazuje się pilną potrzebę jej ochrony ze względów moralnych, ekonomicznych i środowiskowych. Praktycznie wszystkie sektory gospodarki oraz grupy społeczne odczuwają skutki zmian klimatu. Oznacza to konieczność podejmowania znaczących wysiłków w celu radzenia sobie ze skutkami tych zmian, np. poprzez poprawę bezpieczeństwa powodziowego. Kolejnym istotnym problemem jest zanik bioróżnorodności. Ten problem w Polsce jest również widoczny i jest wypadkową zarówno globalnych zmian klimatu, jak też lokalnych uwarunkowań rozwoju. Potrzeba zachowania środowiska i przyrody to kluczowe wyzwanie dla jakości życia także we WrOF, stąd zmiany klimatu i utratę bioróżnorodności należy postrzegać jako jedno z kluczowych zagrożeń dla rozwoju WrOF.

Do głównych bezpośrednich czynników utraty różnorodności biologicznej zalicza się:

- zmiany użytkowania gruntów i mórz,
- nadmierną eksploatacji zasobów,
- zmiany klimatu,
- zanieczyszczenia,
- występowania inwazyjnych gatunków obcych.¹²

Podstawą globalnej polityki klimatycznej jest Porozumienie paryskie, ratyfikowane także przez Polskę. Jego głównym celem jest podjęcie wspólnych wysiłków na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu przy jednoczesnym uwzględnianiu kwestii zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałaniu ubóstwu. Z kolei na poziomie Wspólnotowym 20 maja 2020 r. przyjęta została przez Komisję Europejską Unijna Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 r. pod nazwą „Przywracanie przyrody do naszego życia” W tym dokumencie podkreślono, że odbudowa bioróżnorodności możliwa będzie poprzez ochronę i odbudowę zasobów przyrodniczych. Należy tego dokonać poprzez poprawę i rozszerzenie sieci obszarów chronionych oraz opracowanie ambitnego unijnego planu odbudowy zasobów przyrodniczych.

Zagadnienia te mają szczególny wydźwięk w kontekście uwarunkowań rozwojowych WrOF. Obserwuje się tu bowiem szczególną presję urbanizacyjną związaną z rozwojem osiedli i stref mieszkaniowych oraz terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą. Coraz większe powierzchnie przeznaczane są pod zabudowę. Kolejne negatywne oddziaływania na spójność przyrodniczą w obrębie WrOF związane są z rosnącą presją komunikacyjną, w tym budową nowych szlaków komunikacyjnych, które stanowią istotną barierę w przemieszczaniu się zwierząt. Negatywny wpływ na przyrodę i

¹² Źródło: Unijna Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030

bioróżnorodność w WrOF ma również gospodarka rolna. Bardzo dobre warunki glebowe sprzyjają rozwojowi intensywnego rolnictwa. Niemniej we WrOF nadal, nawet w granicach mocno zurbanizowanych przestrzeni miejskich i podmiejskich, występują cenne przyrodniczo obszary. Są to w pierwszej kolejności korytarze ekologiczne wzdłuż rzek i dolin. Rozległy obszar Natura 2000 rozciąga się między innymi wzdłuż doliny Odry i Oławy na odcinku pomiędzy Wrocławiem w kierunku Opola. Ważnymi miejscami dla bioróżnorodności są również tereny leśne, doliny mniejszych rzek, takich jak Bystrzyca, Oława, Ślęza, Widawa, jak też tereny zielone w miastach, w tym parki, zieleńce, cmentarze. Przykładowo, we Wrocławiu szczególnie cennym pod względem przyrodniczym jest obszar tzw. pól irygacyjnych. Gmina Wrocław zleciła wykonanie dokumentacji projektowej pn. „Pola Osobowickie – utrzymanie terenów podmokłych i związanej z nimi bioróżnorodności oraz utworzenie atrakcyjnego obszaru edukacyjno-rekreacyjnego dla mieszkańców Dolnego Śląska i turystów”. Celem projektu jest odtworzenie terenów podmokłych i zbiorników z otwartym lustrem wody w celu zachowania i odtworzenia siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków (w tym gatunków chronionych i zagrożonych) głównie ptaków, płazów i gadów.

Istotny wpływ na bioróżnorodność mają zmiany klimatu. Duża dynamika zmian klimatu, np. w zakresie dostępności do zasobów wody, wpływa na stan ekologiczny szeregu ekosystemów, w tym leśnych, łąkowych, parkowych, jak też wodnych. Kolejnym istotnym problemem są zanieczyszczenia środowiska. Urbanizacja, oprócz trwałego zajęcia powierzchni ziemi, generuje negatywne oddziaływania takie jak hałas, zanieczyszczenie powietrza, wód powierzchniowych. Warto dodać, iż większość wód płynących przez WrOF charakteryzuje się złym stanem, który pogłębiany jest przez negatywne skutki zmian klimatu, np. przez suszę. Niskie stany wód płynących mocniej narażone są na zanieczyszczenia i trudniej podlegają procesom samooczyszczania, czego przykładem była katastrofa ekologiczna na Odrze z lipca 2022 r., której skutkiem był m. in. masowy pomór ryb. Podobne przypadki, choć mniejszej skali notowano również w 2023 i 2024 r.

Istotny wpływ na zdolność dostosowania się przyrody do zmian klimatu będzie mieć dostępność do zasobów wody. Kształtowanie rozwiązań, które poprawią retencyjność w ujęciu całego WrOF korzystnie wpłynie zarówno na przyrodę, jak też na jakość życia mieszkańców oraz na gospodarkę. Przykładem dobrych praktyk w zakresie zwiększenia retencyjności we WrOF są działania Wrocławia związane z rozwojem błękitno-zielonej infrastruktury, które realizowane są w oparciu o Strategię Gospodarowania Wodami Opadowymi we Wrocławiu.

Zmiany klimatu wpływają na rozprzestrzenianie się obcych gatunków, co istotnie zmienia układ powiązań przyrodniczych. Gatunki te stanowią zagrożenia zarówno dla gospodarki, jak też dla dzikiej przyrody. Szczególnie zagrożone poprzez gatunki inwazyjne we WrOF jest środowisko wodne. We

Wrocławiu nagłośnionym problemem było występowanie żółwia ozdobnego. Łącznie zidentyfikowano we Wrocławiu ponad 20 inwazyjnych gatunków zwierząt i roślin. Z roślin istotnym problemem jest m. in. barszcz Sosnowskiego czy nawłóć kanadyjska, które charakteryzują się wysoką odpornością na próby ich usunięcia ze środowiska. Z gatunków inwazyjnych zwierząt można wymienić m. in. takie jak: jenot, norka amerykańska, rak pręgowany czy biedronka azjatycka. Występują one zarówno w przestrzeniach zurbanizowanych jak też w przestrzeniach pól, łąk, lasów całego obszaru WrOF.

Nadrzędnym dokumentem strategicznym Polski w odniesieniu do ochrony przyrody jest Polityka ekologiczna państwa 2030 (PEP2030). Jednym z priorytetów tego dokumentu jest ochrona dziedzictwa przyrodniczego m.in. poprzez podejmowanie działań mających na celu poprawę stanu różnorodności biologicznej i pełniejsze powiązanie jej ochrony z rozwojem społecznym i gospodarczym kraju.

Należy podkreślić, iż kwestie zmian klimatu będą coraz mocniej eksponowane także w dokumentach planistycznych i rozwojowych gmin. Ustawa z 27 listopada 2024 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw wprowadza obowiązek opracowania miejskiego planu adaptacji dla miasta (MPA) o liczbie mieszkańców równej 20 tysięcy lub większej. W przypadku WrOF dotyczy to zatem Wrocławia, Oleśnicy i Oławy. Miasto Wrocław posiada przyjęty w 2019 r. Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu do roku 2030. Miasta Oleśnica jak też Oława w 2024 r. przystąpiły do opracowania miejskich planów adaptacji do zmian klimatu. Ponadto w grudniu 2024 r. przyjęty został przez Radę Miejską w Siechnicach Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu dla Miasta Siechnice do roku 2030.

Zmiany dotyczyć będą również poziomu planowania strategicznego w gminie. W strategiach rozwoju gminny oraz w strategiach ponadlokalnych wprowadzono obowiązek wskazania celów rozwoju w wymiarze klimatyczno-środowiskowym. Ponadto pojawił się obowiązek aktualizacji strategii rozwoju w przypadku, gdy wymagać tego będzie sytuacja klimatyczno-środowiskowa gminy. Wprowadzono również obowiązek uwzględniania wniosków i rekomendacji ze sprawozdań z monitorowania miejskiego planu adaptacji przy sporządzaniu corocznego raportu o stanie gminy.

2.11. Zagrożenia dla bezpieczeństwa i suwerenności kraju i modernizacja zdolności obronnych

Dynamika wydarzeń w otoczeniu bezpieczeństwa Polski jest dziś największa od kilku dekad. Następują coraz gwałtowniejsze zmiany, nie tylko polityczne, ale również gospodarcze, społeczne czy kulturowe. Zagrożenia dla bezpieczeństwa kraju i bezpieczeństwa publicznego dotyczą wielu sfer: gospodarki, społeczeństwa, środowiska.

Ministerstwo Obrony Narodowej wskazuje, iż dynamika wydarzeń w otoczeniu bezpieczeństwa Polski jest dziś największa od upadku Związku Sowieckiego. Obserwujemy coraz gwałtowniejsze zmiany, nie tylko polityczne, ale również gospodarcze, społeczne czy kulturowe.

Do kluczowych wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski zalicza się:

- Agresywną politykę Federacji Rosyjskiej,
- Niestabilne sąsiedztwo wschodniej flanki NATO,
- Niestabilne sąsiedztwo południowej flanki NATO,
- Terroryzm,
- Ewolucję zachodnich struktur integracyjnych.¹³

Rezultatem niestabilności politycznej, społecznej i gospodarczej w otoczeniu Unii Europejskiej są między innymi ruchy migracyjne. Napływ migrantów do Polski, oprócz pozytywnych aspektów, niesie za sobą zagrożenia dla bezpieczeństwa kraju. Przykładem może być wzrost przestępczości wśród społeczności migrantów. Przejawem agresywnej polityki Federacji Rosyjskiej może być tzw. wojna hybrydowa, jak też zagrożenia dla cyberbezpieczeństwa. W tym ostatnim przypadku szczególnie zagrożone mogą być samorządy.

Polska jest jednym z przykładów krajów NATO, który intensywnie modernizuje swoje siły zbrojne. Stwarza to szansę na wzmocnienie pozycji Polski w regionie. Jest to również szansa dla WrOF, w którym zlokalizowane są ważne funkcje obronne kraju. Znajdują się tu liczne jednostki wojskowe. Znajdują się tu również ośrodki szkoleniowe polskiej armii, w tym Akademia Wojsk Lądowych Centrum Szkolenia Wojsk Inżynieryjnych i Chemicznych we Wrocławiu czy też Wojskowy Instytut Techniki Inżynieryjnej. Istotny potencjał do kreowania nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązań na rzecz obrony narodowej posiadają uczelnie wyższe zlokalizowane we Wrocławiu.

Możliwości rozwoju potencjałów obronnego kraju kształtowane są przez potencjał ekonomiczny Państwa. Strategicznym wyzwaniem dla zwiększenia potencjału obronnego kraju będzie również zahamowanie negatywnych tendencji demograficznych, które skutkują spadkiem liczby mieszkańców kraju.

¹³ Źródło: informacje umieszczone na profilu internetowym Ministerstwa Obrony Narodowej w zakładce Koncepcja obronna kraju/. Środowisko bezpieczeństwa RP; <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/rodowisko-bezpieczenstwa-rp>, dostęp 29.01.2025 r.

2.12. Aktywne uczestnictwo Polski w funkcjonowaniu i członkostwie w Unii Europejskiej

Polska jest członkiem Unii Europejskiej od 2004 r. Od tego czasu, dzięki członkostwu, Polska osiągnęła szereg korzyści. Największą korzyścią z członkostwa Polski w Unii Europejskiej jest możliwość uczestnictwa we Wspólnym Rynku. Daje on możliwość swobodnego przemieszczania się, po całym terytorium Wspólnoty – osób, towarów, usług i kapitału. Nie bez znaczenia jest fakt, iż przez 20 lat obecności w Unii Europejskiej do Polski popłynęło z unijnego budżetu 261 mld euro, a do Brukseli trafiło tylko 85,8 mld euro w ramach składek.

Wyzwania rozwoju Unii Europejskiej są w dużym stopniu spójne z wyzwaniami rozwoju Polski. Do kluczowych wyzwań ostatnich lat wyrastają przede wszystkim kwestie bezpieczeństwa. Od lat priorytetem Unii Europejskiej jest ochrona środowiska i polityka klimatyczna. Poprzez fundusze europejskie wyrównywany jest standard życia w poszczególnych regionach Unii Europejskiej, co jest kolejnym priorytetem. Przykład Polski, czy też Rumuni potwierdza, iż członkostwo w Unii Europejskiej przynosi korzyści zarówno dla społeczeństwa jak też gospodarki. Obecnie właśnie te dwa największe kraje z Europy Środkowej charakteryzuje najwyższy wzrost gospodarczy i jedne z najniższych w Unii Europejskiej wskaźniki bezrobocia.

Polska posiada możliwości moderowania polityki Unii Europejskiej. Synergia priorytetów rozwoju poziomu europejskiego i krajowego przynosi wymierne korzyści dla gospodarki, społeczeństwa i przyrody. Niemniej specyfika funkcjonowania Unii Europejskiej wymaga uzyskania ponadnarodowego konsensusu. Nie bez znaczenia na definiowanie wyzwań i kierunków rozwoju Wspólnoty wpływ mają trendy globalne. Przykładem jest między innymi wymiar bezpieczeństwa. Agresja Rosji na Ukrainę wymusiła podjęcie dyskusji o możliwościach i zdolnościach budowy europejskiego systemu obrony. Konkurencja gospodarcza, m. in. z Chinami, czy też z USA, stawia pod znakiem zapytania przyjęte przez Wspólnotę regulacje i rozwiązania polityki klimatycznej, która ogranicza konkurencyjność gospodarki.

Obecne i wciąż aktualne, przyjęte przez Komisję Europejską priorytety i cele na lata 2024-2029 to:

Priorytet: Nowy plan na rzecz trwałego dobrobytu i konkurencyjności w Europie

- Ułatwienia w prowadzeniu działalności gospodarczej, aby zwiększać wzrost gospodarczy,
- Pakt dla czystego przemysłu wspierający konkurencyjność przemysłu UE i tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy,

- Bardziej odporna gospodarka o obiegu zamkniętym ułatwiająca przejście na zrównoważone praktyki produkcyjne i konsumpcyjne,
- Pobudzenie wydajności dzięki upowszechnieniu technologii cyfrowych aby poprawić konkurencyjność UE, która ma być liderem innowacyjnej sztucznej inteligencji,
- Badania naukowe i innowacje podstawą gospodarki,
- Turbodoładowanie inwestycji aby przyspieszyć transformację ekologiczną, cyfrową i społeczną,
- Wyrównanie niedoborów umiejętności i pracowników aby wspierać rozwój zawodowy pracowników i konkurencyjność gospodarki.

Priorytet: Nowa epoka dla obrony i bezpieczeństwa w Europie

- Utworzenie Europejskiej Unii Obrony,
- Udoskonalenie gotowości i zarządzania kryzysowego UE,
- Zapewnienie bezpieczniejszej Europy,
- Wzmocnienie wspólnych granic,
- Sprawiedliwe i stanowcze podejście w zakresie migracji.

Priorytet: Wsparcie dla ludzi, silne społeczeństwo i europejski model społeczny

- Promowanie sprawiedliwości społecznej w nowoczesnej gospodarce,
- Integracja społeczna i wsparcie dla młodzieży,
- Budowanie prawdziwie egalitarnego społeczeństwa.

Priorytet: Troska o jakość życia: bezpieczeństwo żywnościowe, woda i przyroda

- Budowanie konkurencyjnego i odpornego rolnictwa i systemu żywnościowego oraz ochrona różnorodności biologicznej,
- Wspieranie działań na rzecz przystosowania się do zmiany klimatu oraz zwiększenie gotowości i solidarności klimatycznej.

Priorytet: Ochrona demokracji i wartości europejskich

- Ochrona naszej demokracji,
- Ochrona praworządności,
- Udział obywateli w życiu demokratycznym.

Priorytet: Globalny wymiar Europy: silna pozycja, silne partnerstwa

- Rozszerzenie UE jako geopolityczny imperatyw,
- Bardziej strategiczne podejście do regionów sąsiadujących z UE,

- Nowa gospodarcza polityka zagraniczna,
- Nowy kształt multilateralizmu w dzisiejszym świecie.

Priorytet: Wspólna realizacja celów i przygotowanie się na przyszłość

- Nowy budżet na miarę naszych ambicji,
- Ambitny program reform dla Europy,
- Zacieśnienie współpracy z Parlamentem Europejskim.¹⁴

¹⁴ Źródło: <https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029>

2.13. Niwelowanie nierówności rozwoju kraju

Przyjęty model rozwoju regionalnego Polski zakłada niwelowanie różnic i wyrównywanie szans rozwoju. Wyrównywanie szans rozwoju wspierać będzie zrównoważony rozwój i podnoszenie konkurencyjności gospodarki i usług publicznych. Przyczyni się do lepszego wykorzystania posiadanych zasobów, co stworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Przyczyni się do osiągnięcia synergii rozwoju różnych przestrzeni kraju i wzmocnienia powiązań funkcjonalnych i przestrzennych, co wpłynie również na rozwój WrOF.

W przyjętej przez rząd „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” wskazano nowy model rozwoju regionalnego Polski. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) stanowi rozwinięcie ww. koncepcji. Jest to w chwili obecnej podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa.

Warto przy tym podkreślić, iż trwają obecnie prace nad opracowaniem nowego kluczowego dla kraju dokumentu strategicznego, którym będzie Koncepcja Rozwoju Kraju 2050. W pracy nad tym dokumentem przyjęto następujące podstawowe wartości:

- demokrację,
- integrację (inkluzywność i solidarność społeczna),
- czyste środowisko,
- gospodarkę odpowiedzialną społecznie,
- ład przestrzenny.

Do szczególnych wyzwań rozwoju kraju należy zaliczyć wyzwania demograficzne. Będą one w największym stopniu kształtować możliwości rozwoju poszczególnych regionów w kraju. W tym kontekście WrOF wydaje się być w korzystnej sytuacji. Niemniej pułapka niskiej dzietności będzie mieć swoje negatywne konsekwencje także dla WrOF.

Wyzwaniem na najbliższe dekady będzie zaprojektowanie pomysłu na rozwój Polski, który pozwoli optymalnie wykorzystać posiadane zasoby i jednocześnie niwelować dysproporcje rozwoju. Wybrane obszary kraju podlegać będą silnym procesom depopulacyjnym. Znajdą się w szczególnie niekorzystnej sytuacji rozwojowej i wymagać będą wsparcia z poziomu centralnego i regionalnego. Podobne wyzwania towarzyszyć będą polityce rozwojowej kształtowanej z poziomu regionalnego.

Będzie to miało swoje przełożenie na sposób i skalę finansowania rozwoju regionalnego, w tym ze środków krajowych, jak też środków unijnych.

3. Identyfikacja możliwości wynikających z założeń polityk publicznych i ich finansowania

W celu prowadzenia efektywnej i skutecznej polityki rozwoju Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego mogą zostać wykorzystywane środki z różnych źródeł finansowych (dotacji lub pożyczek), a w szczególności:

- środki własne gmin WrOF,
- środki Unii Europejskiej w ramach instrumentu ZIT z FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027,
- środki Unii Europejskiej z FEDS 2021-2027 poza instrumentem ZIT,
- środki Unii Europejskiej w ramach programów krajowych,
- środki Unii Europejskiej w ramach innych funduszy, programów i inicjatyw,
- środki funduszy celowych i dotacji celowych,
- środki pochodzące z budżetu państwa,
- środki jednostek organizacyjnych gmin (spółki komunalne),
- środki sektora prywatnego, w tym formuła partnerstwa publiczno-prywatnego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe,
- inne dostępne środki finansowe.

Należy podkreślić, że większość dostępnych obecnie funduszy i programów nie obejmuje swoją perspektywą czasową całego okresu obowiązywania Strategii Rozwoju WrOF 2050, większość z nich kończy się w 2030 roku, można jednak założyć na podstawie poprzednich okresów finansowania wymienionych programów, że będą one również kontynuowane w przyszłości co pozwoli w przyszłości pozyskiwać środki zewnętrzne.

Podstawę do określenia ram finansowych działań strategicznych stanowią budżety poszczególnych gmin Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz wieloletnie prognozy finansowe.

Oprócz środków własnych gminy i ich związki mogą dysponować środkami zewnętrznymi takimi jak:

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) jest dokumentem programowym, który definiuje cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz działania służące realizacji reform strukturalnych i inwestycji. W ramach jego wsparcia przewidziano takie obszary jak : odporność i konkurencyjność gospodarki, zielona energia i zmniejszenie energochłonności, transformacja cyfrowa, efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia, zielona, inteligentna mobilność, bezpieczeństwo

energetyczne (REPowerEU), poprawa jakości instytucji i warunków realizacji KPO. Środki finansowe pochodzą z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF), który jest częścią Planu Odbudowy dla Europy. Reformy i inwestycje mają się zakończyć do końca sierpnia 2026. Pieniądze KPO pochodzą z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF), który jest częścią Planu Odbudowy dla Europy. Polska podpisała dwie umowy z Komisją Europejską na część grantową oraz pożyczkową, a spłata pożyczki ma najpóźniej nastąpić w 2058 r.

W ramach **odporności i konkurencyjności gospodarki** przewidziano działania w zakresie:

- planowania i zagospodarowania przestrzennego (odbiorcami wsparcia mają być mieszkańcy kraju, samorządy, planiści i urbaniści),
- przyspieszenia robotyzacji, cyfryzacji i innowacyjności (odbiorcami wsparcia mają być duże formy i ich pracownicy),
- stworzenia warunków dla gospodarki o obiegu zamkniętym (odbiorcami wsparcia będą przedsiębiorcy, instytuty i organizacje badawcze, administracja publiczna),
- wzmocnienia współpracy między sektorem nauki oraz przemysłem (odbiorcami wsparcia będą organizacje badawcze, przedsiębiorcy, naukowcy, instytucje otoczenia biznesu, społeczeństwo, podmioty Systemu Wiedzy i Innowacji Rolniczych),
- rozwoju kadr dla nowoczesnej gospodarki – poprawy dopasowania umiejętności i kwalifikacji do wymogów rynku pracy w związku z wdrażaniem nowych technologii w gospodarce oraz zieloną i cyfrową transformacją (odbiorcami wsparcia będą organizacje i stowarzyszenia pracodawców, ośrodki badawczo-rozwojowe, administracja rządowa i samorządowa, pracodawcy i pracownicy, szkoły i uczelnie, uczniowie i ich rodzice, studenci);
- poprawy sytuacji rodziców na rynku pracy poprzez zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 (odbiorcami będą dzieci do ukończenia 3 roku życia, w tym dzieci z niepełnosprawnościami/wymagające szczególnej opieki oraz rodzice i opiekunowie);
- uelastyczniania form zatrudnienia, w tym wprowadzenia pracy zdalnej (odbiorcami będą mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe).

W ramach obszaru **zielonej energii i zmniejszenia energochłonności** przewidziano wsparcie w zakresie:

- czystego powietrza i efektywności energetycznej (odbiorcami wsparcia będą spółki wytwarzające energię ciepłą właściciele lub zarządcy budynków, w tym samorządy, placówki oświatowe, biblioteki, domy kultury),

- poprawy warunków dla rozwoju odnawialnych źródeł energii (odbiorcami wsparcia będą m.in. użytkownicy krajowego systemu elektroenergetycznego, podmioty chcące powołać społeczność energetyczną, producenci elementów do budowy morskich farm wiatrowych),
- poprawy warunków rozwoju technologii wodorowych oraz innych gazów zdekarbonizowanych (odbiorcami będą przedsiębiorcy, samorządu, instytucje badawcze, firmy paliwowe, zarządcy dróg, podmioty zainteresowane wykorzystaniem technologii wodorowych),
- wsparcia zrównoważonej gospodarki wodno-ściekowej na terenach wiejskich (odbiorcami będą samorządy i mieszkańcy obszarów wiejskich, a wykonawcami przedsiębiorstwa),
- ułatwiania realizacji obowiązku oszczędzania energii przez przedsiębiorstwa energetyczne (odbiorcami wsparcia będą duże przedsiębiorstwa i podmioty zobowiązane do oszczędności energii),
- inwestycji w zwiększanie potencjału zrównoważonej gospodarki wodnej w obszarach wiejskich (odbiorcami będą mieszkańcy obszarów wiejskich, oraz podmioty społeczne, gospodarcze i organizacje pozarządowe spoza administracji publicznej),
- kompleksowej zielonej transformacji miast (odbiorcami wsparcia będą samorządy – miasta i obszary funkcjonalne, przedsiębiorcy, jednostki naukowo-badawcze, wspólnoty mieszkaniowe, spółdzielnie mieszkaniowe, organizacje społeczne, pozarządowe i gospodarcze, instytucje kultury i szkoły wyższe),
- budowy mieszkań przeznaczonych dla gospodarstw domowych o niskich i umiarkowanych dochodach z uwzględnieniem efektywności energetycznej (odbiorcami będą samorządy społeczne, inicjatywy mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego).

W zakresie **transformacji cyfrowej** przewidziano działania w zakresie:

- zapewnienia dostępu do bardzo szybkiego Internetu na obszarach białych plam (beneficjentami wsparcia będą firmy telekomunikacyjne, samorządu, uczelnie, gospodarstwa domowe, instytucje prowadzące szkoły i placówki oświatowe),
- cyberbezpieczeństwa – CyberPL, infrastruktury przetwarzania danych i dostarczania usług cyfrowych oraz optymalizacji infrastruktury służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo (odbiorcami wsparcia będą administracja publiczna, operatorzy usług kluczowych, dostawcy usług cyfrowych, firmy, służby mundurowe),
- wyposażenia szkół/instytucji w odpowiednie urządzenia i infrastrukturę ICT w celu poprawy ogólnej wydajności systemów edukacji (odbiorcami będą instytucje prowadzące szkoły i placówki oświatowe, komisje egzaminacyjne),

- e-usług publicznych, rozwiązań IT usprawniających funkcjonowanie administracji i sektorów gospodarki (odbiorcami będą samorządy i administracja publiczna, uczelnie, inwestorzy, firmy, organizacje społeczne, rolnicy, wszyscy podatnicy, społeczeństwo),
- wyrównania poziomu wyposażenia szkół w przenośne urządzenia multimedialne (odbiorcami będą uczniowie i nauczyciele szkół podstawowych i ponadpodstawowych, prowadzących kształcenie zawodowe).

W zakresie **efektywności, dostępności i jakości systemu ochrony zdrowia** przewidziano działania w zakresie:

- zwiększenia efektywności, dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych (centra opieki wysokospecjalistycznej, regionalne podmioty lecznicze (np. szpitale powiatowe), personel medyczny, pacjenci),
- stworzenia odpowiednich warunków dla zwiększenia liczebności kadry medycznej (odbiorcami będą uczelnie medyczne kształcące na kierunkach ratownictwa, położnictwa, pielęgniarstwa),
- stworzenia sprzyjających warunków do rozwoju sektora leków i wyrobów medycznych (beneficjentami będą przedsiębiorcy z branży farmaceutycznej i pacjenci).

W zakresie **zielonej, inteligentnej mobilności** przewidziano działania w zakresie:

- wzrostu wykorzystania transportu przyjaznego dla środowiska (odbiorcami będą samorządy, producenci i użytkownicy pojazdów ekologicznych, wykonawcy projektów, lokalni interesariusze),
- zwiększenia konkurencyjności sektora kolejowego (beneficjentami będą użytkownicy infrastruktury kolejowej, w tym przewoźnicy na szczeblu krajowym i regionalnym, podmioty działające w sektorze transportu intermodalnego);
- zwiększenia bezpieczeństwa transportu (odbiorcami będą zarządcy dróg i służb kontrolnych, przewoźnicy kolejowi, użytkownicy infrastruktury drogowej, zarządcy infrastruktury kolejowej, użytkownicy dróg i infrastruktury kolejowej).

W zakresie **bezpieczeństwa energetycznego (REPowerEU)** przewidziano działania wspierające uniezależnienie Europy od rosyjskich paliw kopalnych oraz wzmocnienia i przyspieszenia transformacji energetycznej w Unii europejskiej w tym:

- ułatwianie rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii;
- inwestycje w rozwój sieci przesyłowych;
- inwestycje w rozwój magazynów energii;

- budowę lub modernizację sieci dystrybucyjnych na obszarach wiejskich.

KPO przewiduje również wsparcie finansowe dla podmiotów realizujących działania objęte wsparciem w celu **poprawy jakości instytucji i warunków realizacji Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności**. Działania mają zwiększyć rolę konsultacji społecznych i publicznych oraz poprawić warunki do przeprowadzania inwestycji.

Środki dedykowane gminom i administracji są aktualnie dystrybuowane w ramach naborów w obszarach :

- Reforma planowania przestrzennego (wsparcie bezzwrotne)
- Zielona transformacja miast (pożyczka)
- Cyberbezpieczeństwo (wsparcie bezzwrotne)
- Energooszczędne budownictwo mieszkaniowe (pożyczka)
- E-kompetencje (wsparcie bezzwrotne)

Planowane są również nabory w obszarach:

- Modernizacja infrastruktury centrów opieki zdrowotnej (wsparcie bezzwrotne)
- Inwestycje w źródła ciepła (wsparcie bezzwrotne)
- Transformacja cyfrowa ochrony zdrowia (wsparcie bezzwrotne)
- Gospodarka wodna na obszarach wiejskich (pożyczka)

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FENIKS)

- **Rozwój OZE:** program ma wspierać działania z zakresu budowy i przebudowy instalacji odnawialnych źródeł energii do wytwarzania energii elektrycznej oraz ciepłej, budowy i rozbudowy magazynów energii. Dofinansowanie ma być w formie pożyczek preferencyjnych (ze środków EFRR), pożyczek udzielanych na zasadach rynkowych (udzielanych przez NFOŚiGW), oraz dotacji udzielanych zarówno ze środków EFRR jak i NFOŚiGW. Beneficjentami wsparcia będą przedsiębiorcy, administracja publiczna oraz jednostki samorządów terytorialnych.
- **Poprawa efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych (wraz z instalacją OZE) – budynki wielorodzinne:** celem programu jest poprawa efektywności energetycznej budynków wielorodzinnych poprzez kompleksową termomodernizację budynków, wraz z instalacją odnawialnych źródeł energii oraz magazynów energii. Beneficjentami programu będą spółdzielnie mieszkaniowe i spółki prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa, prowadzące działalność mieszkaniową, dostawcy usług energetycznych działający na rzecz wspólnot mieszkaniowych, oraz skarb Państwa. W ramach programu wspierane będą

działania z zakresu poprawy efektywności energetycznej budynków mieszkalnych, poprzez ocieplanie obiektów, wykorzystanie technologii odzysku ciepła, przyłączanie do sieci ciepłowniczej w ograniczonym zakresie gazowej, instalację nowych niskoemisyjnych lub odnawialnych źródeł ciepła lub energii elektrycznej na potrzeby własne, w tym przydomowych magazynów energii i pomp ciepła, wymiany oświetlenia na bardziej energooszczędne, urządzeń umożliwiających indywidualne rozliczenie kosztów dostarczonego ciepła lub chłodu wyposażonych w funkcje zdalnego odczytu oraz zastosowanie systemów zarządzania energią w budynku (BMS), a także modernizację systemów wentylacji i klimatyzacji. Dofinansowanie ma być w formie pożyczek preferencyjnych (ze środków EFRR), pożyczek udzielanych na zasadach rynkowych (udzielanych przez NFOŚiGW), oraz dotacji udzielanych zarówno ze środków EFRR jak i NFOŚiGW.

- **Sieć ciepłownicza/chłodnicza efektywny system ciepłowniczy:** celem programu jest wsparcie rozwoju efektywnych systemów ciepłowniczych i chłodniczych. Dofinansowanie ma być w formie pożyczek preferencyjnych (ze środków EFRR), pożyczek udzielanych na zasadach rynkowych (udzielanych przez NFOŚiGW), oraz dotacji udzielanych ze środków EFRR. Beneficjentami wsparcia, definiowanymi jako ostateczni odbiorcy wsparcia, będą: przedsiębiorcy, jednostki samorządu terytorialnego oraz działające w ich imieniu jednostki organizacyjne, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego nie będące przedsiębiorcami, spółdzielnie mieszkaniowe, podmioty będące dostawcami usług energetycznych. W ramach możliwych przedsięwzięć przewidziano takie działania jak: budowa nowych odcinków sieci ciepłej wraz z przyłączami i węzłami ciepłowniczymi w celu likwidacji istniejących lokalnych źródeł ciepła opalanych paliwem stałym lub w celu podłączenia nowych odbiorców, modernizacja istniejących systemów ciepłowniczych i sieci chłodu, celem zmniejszenia strat na przesyle i dystrybucji, budowy i przebudowy komór ciepłowniczych, przepompowni wody sieciowej oraz węzłów ciepłych, budowa przyłączy do istniejących budynków i instalacji węzłów indywidualnych.
- **Transport Miejski:** celem programu są inwestycje w infrastrukturę liniową, w tym: infrastrukturę szynową (tramwajową, metro), systemy BRT, węzły przesiadkowe (w tym: parkingi P&R poza centrami miast), miejskie systemy ITS, rozwiązania IT, systemy sprzedaży biletów i informacji pasażerskiej, tabor szynowy (tramwaje, metro), tabor autobusowy i trolejbusowy, Plany Zrównoważonej Mobilności Miejskiej.

- **Działanie FEDS.01.02 Innowacyjne przedsiębiorstwa.** Beneficjentami działania są duże przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu, jednostki naukowe, jednostki samorządu terytorialnego, klustry, MŚP, organizacje badawcze, ośrodki innowacji, uczelnie. W ramach wsparcia będą finansowane inwestycje w środki trwałe, w infrastrukturę badawczą, tworzenie sieci kontaktów, rozwój umiejętności w inteligentnych specjalizacjach, wsparcie dla innowacyjnych klastrów.
- **Działanie FEDS.01.03 Cyfryzacja usług publicznych.** Beneficjentami wsparcia mogą być: jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego. W ramach interwencji przewiduje się dofinansowanie projektów z zakresu rozwiązań teleinformacyjnych, usług elektronicznych, aplikacji dla administracji, rozwoju baz danych przestrzennych, digitalizacji i cyfryzacji danych,
- **Działanie FEDS.01.04 Wsparcie rozwoju MŚP.** Beneficjentami działań mogą być: instytucje otoczenia biznesu, jednostki naukowe, jednostki samorządu terytorialnego, ośrodki innowacji, podmioty zarządzające terenami inwestycyjnymi, uczelnie. Wsparciem objęte będą działania z zakresu rozwoju działalności MŚP, tworzenia infrastruktury biznesowej i produkcyjnej.
- **Działanie FEDS.02.01 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych.** Beneficjentami działań są jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, organizacje pozarządowe, partnerstwa publiczno-prywatne, podmioty ekonomii społecznej, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego. Wsparciem objęta będzie kompleksowa modernizacja energetyczna budynków publicznych polegająca na wymianie źródeł ciepła, termomodernizacji. Finansowane mogą być również działania edukacyjne na rzecz zwiększania świadomości mieszkańców.
- **Działanie FEDS.02.02 Efektywność energetyczna w budynkach mieszkalnych.** Beneficjentami mogą być jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, partnerstwa publiczno-prywatne, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, wspólnoty, spółdzielnie mieszkaniowe i TBS. Działania objęte wsparciem muszą wpisywać się w renowację istniejących budynków mieszkalnych wielorodzinnych pod kątem efektywności energetycznej, w tym w wymianę źródeł ciepła i termomodernizację.

- **Działanie FEDS.02.04 Innowacje w OZE.** Beneficjentami mogą być jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, partnerstwa publiczno-prywatne, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, wspólnoty energetyczne, w tym klastry energii i spółdzielnie energetyczne, Wspólnoty, spółdzielnie mieszkaniowe i TBS. Dofinansowanie może obejmować inwestycje w zakresie budowy i rozbudowy instalacji wytwarzających energię elektryczną i/lub ciepłą z odnawialnych źródeł energii, budowę magazynów energii na potrzeby OZE.
- **Działanie FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa – ZIT** jest dedykowane Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym, a jego beneficjentami są jednostki samorządu terytorialnego i przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne. Wsparciem objęte mogą być inwestycje ujęte w Aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych w aglomeracjach na terenie Dolnego Śląska. W zakres finansowania wpisują się takie inwestycje jak budowa, rozbudowa i modernizacja zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych dot. oczyszczalni ścieków komunalnych, sieci kanalizacji sanitarnej, zagospodarowania osadów ściekowych, monitoringu. Podstawą realizacji projektów ZIT jest zidentyfikowanie ich w strategii terytorialnej, wcześniej pozytywnie zaopiniowanej przez IZ FEDS 2021-2027.
- **Działanie FEDS.02.07 Ochrona przyrody i klimatu.** Beneficjentami wsparcia mogą być: duże przedsiębiorstwa, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki rządowe i samorządowe ochrony środowiska, jednostki samorządu terytorialnego, lasy państwowe, parki narodowe i krajobrazowe, lokalne grupy działania, MŚP, organizacje pozarządowe, przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, szkoły i inne placówki systemu oświaty, uczelnie. W zakres interwencji wpisują się takie działania jak: tworzenie, odnowienie szlaków rowerowych, przywracanie i wzmacnianie usług ekosystemowych w ramach zielonej i niebieskiej infrastruktury na terenach miejskich i ich obszarach funkcjonalnych. Możliwe będzie finansowanie działań edukacyjnych.
- **Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych – ZIT** jest dedykowane Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym, a jego beneficjentami są jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego. W ramach wsparcia przewiduje się kompleksową modernizację energetyczną

budynków publicznych poprzez wymianę źródeł ciepła oraz termomodernizację. Podstawą realizacji projektów ZIT jest zidentyfikowanie ich w strategii terytorialnej, wcześniej pozytywnie zaopiniowanej przez IZ FEDS 2021-2027.

- **Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT** jest dedykowane Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym, a jego beneficjentami są duże przedsiębiorstwa, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki rządowe i samorządowe ochrony środowiska, jednostki samorządu terytorialnego, lasy państwowe, parki narodowe i krajobrazowe, lokalne grupy działania, mśp, organizacje pozarządowe, przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, szkoły i inne placówki systemu oświaty, uczelnie. Wsparcie może być przyznane w ramach ochrony, regeneracji i zrównoważonego wykorzystania obszarów Natura 2000, ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwa naturalnego i zasobów naturalnych, zielonej i niebieskiej infrastruktury. Podstawą realizacji projektów ZIT jest zidentyfikowanie ich w strategii terytorialnej, wcześniej pozytywnie zaopiniowanej przez IZ FEDS 2021-2027.
- **Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT** jest dedykowane Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym, a jego beneficjentami są jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, organizatorzy i operatorzy publicznego transportu zbiorowego, zarządcy dróg publicznych, zarządcy infrastruktury dworcowej. Dofinansowanie mogą uzyskać działania z zakresu zakupu i modernizacji zero i niskoemisyjnego taboru autobusowego dla połączeń w obszarach funkcjonalnych miast, budowy infrastruktury ładowania i tankowania pojazdów zeroemisyjnych, budowy i przebudowy infrastruktury transportu publicznego, budowy infrastruktury rowerowej. Inwestycje objęte wsparciem muszą opierać się na odpowiednich Planach Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) lub innych dokumentach planowania mobilności przyjętych na obszarze, w którym realizowana jest inwestycja.
- **Działanie FEDS.04.01 Infrastruktura drogowa i kolejowa.** Beneficjentami są jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, organizatorzy i operatorzy publicznego transportu zbiorowego, przedsiębiorstwa kolejowych przewozów pasażerskich, zarządcy infrastruktury kolejowej. Finansowanie uzyskują działania z zakresu budowy, przebudowy, remontu i modernizacji dróg wojewódzkich, które zapewnią niezbędne połączenia z TEN-T wraz z miejscami inwestycji, centrami logistycznymi i innymi zrównoważonymi środkami transportu, a także budowy i przebudowy obwodnic oraz obejść miejscowości w obrębie dróg wojewódzkich polegających

na wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z miast. Możliwe będzie również finasowanie inwestycji dotyczących zwiększenia bezpieczeństwa ruchu, rozbudowy sieci dróg dla rowerów.

- **Działanie FEDS.05.02 Kultura i turystyka.** Beneficjentami są instytucje kultury, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lasy państwowe, parki narodowe i krajobrazowe, lokalne grupy działania, organizacje pozarządowe. W ramach finansowania możliwa będzie rozbudowa i przebudowa infrastruktury o znaczeniu regionalnym, które będą miały na celu rewaloryzację zabytkowych przestrzeni i modernizację obiektów. Elementami uzupełniającymi projekty mogą być nowe produkty kulturowe, usługi cyfrowe, wzbogacona oferta online. W ramach wsparcia możliwe będzie również tworzenie i odnawianie szlaków rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą.
- **Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT** jest dedykowane Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym, a jego beneficjentami są administracja publiczna, instytucje nauki i edukacji, instytucje ochrony zdrowia, instytucje wspierające biznes, organizacje społeczne i związki wyznaniowe, partnerstwa, partnerzy społeczni, przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne, służby publiczne, zintegrowane inwestycje terytorialne. Środki są przeznaczone na realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających ze strategii ZIT, istotnych z punktu widzenia rozwoju miast, gmin, powiatów oraz ich obszarów funkcjonalnych. W zakresie tego działania finansowane będą projekty niekonkurencyjne wskazane w strategii ZIT oraz konkurencyjne z zakresu odnowy i poprawy bezpieczeństwa i jakości przestrzeni takich jak zagospodarowywanie przestrzeni międzyblokowych, parków, skwerów i rynków, rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej. Działanie przewiduje również przebudowę, modernizację i adaptację na cele kulturalne obiektów użyteczności publicznej m.in. wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, inwestycje w obiekty/miejsca tworzące turystyczne szlaki tematyczne, inwestycje mające na celu rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.
- **Działanie FEDS.07.02 Rozwój instytucji rynku pracy.** Grupą docelową wsparcia są bezrobotni, instytucje otoczenia biznesu (IOB), instytucje rynku pracy (w tym publiczne służb zatrudnienia), JST oraz podległe im podmioty, organizacje pozarządowe, organizacje pracodawców, osoby bez zatrudnienia, partnerzy społeczni, poszukujący pracy, pracodawcy, pracownicy instytucji rynku pracy (w tym publicznych służb zatrudnienia). Wsparcie będzie możliwe w ramach działań na rzecz modernizacji i wzmacniania instytucji i służb rynku pracy.
- **Działanie FEDS.07.03 Równe szanse.** Beneficjentami działań są: administracja rządowa, inne instytucje systemu ochrony zdrowia, instytucje integracji i pomocy społecznej, instytucje

otoczenia biznesu, instytucje rynku pracy, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, mśp, niepubliczne podmioty integracji i pomocy społecznej, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, ośrodki kształcenia dorosłych, partnerstwa instytucji pozarządowych, podmioty ekonomii społecznej, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, publiczne zakłady opieki zdrowotnej, szkoły i inne placówki systemu oświaty, uzdrowiska, związki zawodowe. Interwencje będą możliwe w ramach działań wspierających równe traktowanie i niedyskryminację, wdrażania rozwiązań systemowych włączających i niedyskryminujących, działań zwiększających kompetencje pracowników, wsparcia dzieci i młodzieży w wieku szkolnym w zakresie zapewnienia dobrostanu psycho-fizycznego poprzez rozwój umiejętności osobistych, społecznych, obywatelskich oraz kreowania postaw tolerancyjnych. O wsparcie mogą ubiegać się również inicjatywy lokalne na obszarach wiejskich i wiejsko- miejskich.

- **Działanie FEDS.07.04 Adaptacja do zmian na rynku pracy.** Beneficjentami są duże przedsiębiorstwa, instytucje rynku pracy, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, MŚP, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, podmioty ekonomii społecznej, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, publiczne zakłady opieki zdrowotnej, samorządy zawodowe, związki zawodowe. Zakres wsparcia obejmuje działania, których celem jest reorganizacja zatrudnienia ograniczająca proces zwolnień lub przeprowadzenie procesu zwolnień uwzględniające udzielenie pomocy zwalnianym lub zwolnionym pracownikom w odnalezieniu się w nowej sytuacji życiowej i zawodowej głównie poprzez pośrednictwo pracy, szkolenia, kury, studia podyplomowe, staże., edukację liderów lokalnych poprzez szkolenia, mentoring, coaching.
- **Działanie FEDS.07.05 Aktywna integracja.** Beneficjentami są instytucje rynku pracy, Jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, MŚP, niepubliczne podmioty integracji i pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, podmioty ekonomii społecznej, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego. Środki uzyskują działania wspierające integrację społeczną , nabywanie i wzmocnienie kompetencji społecznych, integrację osób z niepełnosprawnościami zarówno w sferze społecznej jak i zawodowej. Wsparcie otrzymają również podmioty ekonomii społecznej.

- **Działanie FEDS.07.06 Integracja migrantów.** Beneficjentami są instytucje integracji i pomocy społecznej, instytucje rynku pracy, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, niepubliczne podmioty integracji i pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, podmioty ekonomii społecznej, uczelnie. Finansowaniem będą objęte działania z zakresu integracji społecznej i zawodowej obywateli państw trzecich czy tworzenie Centrów Integracji Cudzoziemców.
- **Działanie FEDS.07.07 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych.** Beneficjentami są jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, niepubliczne podmioty integracji i pomocy społecznej, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, publiczne zakłady opieki zdrowotnej. Wsparciem objęte będą działania z zakresu rozwoju usług asystenckich i opiekuńczych świadczonych w społeczności lokalnej, usługi asystenckie, tworzenia miejsc opieki i świadczenie usług opiekuńczych i gospodarstw opiekuńczych. Wsparciem objęte będą również działania polegające na tworzeniu Centrów Usług Społecznych, tworzenia nowych mieszkań treningowych, wspomaganych, mieszkań z usługami lub mieszkań ze wsparciem; rozwoju w domach pomocy społecznej usług świadczonych w społeczności lokalnej oraz realizację opieki wytchnieniowej w formie krótkookresowego pobytu; realizacji przez domy pomocy społecznej usług – teleopieki lub elektronicznych systemów wspierających pracę opiekunów jako elementu kompleksowej usługi; tworzeniu i wsparciu funkcjonowania w strukturze domów pomocy społecznej miejsc pobytu dziennego wraz z usługami; działania wspierające rozwój kariery pracowników opieki długoterminowej, w tym strategię ich zatrzymywania czy działania wspierające dialog społeczny i budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego.
- **Działanie FEDS.07.08 Wspieranie włączenia społecznego.** Beneficjentami są jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, niepubliczne podmioty integracji i pomocy społecznej, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej. Wsparciem będą usługi na rzecz rodziny takiej jak poradnictwo specjalistyczne, terapie i mediacje, tworzenie placówek wsparcia dziennego, przygotowanie do usamodzielnienia dzieci i młodzieży powyżej 15 roku życia, będących w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. Finansowane będą również działania z zakresu przeciwdziałania przemocy, wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności, podnoszenia kompetencji kadr.

- **Działanie FEDS.07.09 Aktywizacja osób na rynku pracy.** Beneficjentami są administracja rządowa, instytucje otoczenia biznesu, instytucje rynku pracy, izby gospodarcze, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, MŚP, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, partnerzy gospodarczy, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, związki zawodowe. Wsparciem objęte będą projekty Ochotniczych Hufców Pracy m.in. w zakresie doradztwa zawodowego, pośrednictwa pracy, nabywania i podwyższania kompetencji. Wsparciem objęte będą również działania polegające na tworzeniu Centrów Usług Społecznych, tworzenia nowych mieszkań treningowych, wspomaganych, mieszkań z usługami lub mieszkań ze wsparciem, działania wspierające rozwój kariery pracowników opieki długoterminowej, w tym strategie ich zatrzymywania czy działania wspierające dialog społeczny i budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego
- **Działanie FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych – ZIT** jest dedykowane Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym, a jego beneficjentami są jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, niepubliczne podmioty integracji i pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, zintegrowane inwestycje terytorialne. Wsparciem objęte będą działania z zakresu, rozwoju usług na rzecz społeczności lokalnej, tworzenia miejsc opieki specjalistycznej, tworzeniu w domach pomocy społecznej opieki wytchnieniowej w formie krótkookresowego pobytu, usług asystenckich, wolontariatu opiekuńczego. Podstawą realizacji projektów ZIT jest zidentyfikowanie ich w strategii terytorialnej pozytywnie zaopiniowanej przez IZ FEDS 2021-2027.
- **Działanie FEDS.08.01 Dostęp do edukacji.** Beneficjentami są duże przedsiębiorstwa, instytucje kultury, instytucje rynku pracy, instytucje sportu, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe, lasy państwowe, parki narodowe i krajobrazowe, lokalne grupy działania, MŚP, niepubliczne instytucje kultury, niepubliczne instytucje sportu, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, ośrodki kształcenia dorosłych, przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, szkoły i inne placówki systemu oświaty, uczelnie, zintegrowane inwestycje terytorialne. Wsparciem objęte będą działania z zakresu tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego, zajęć rozwijających umiejętności społeczno-emocjonalne, wyposażenia placówek. Finansowanie uzyskają również działania w ramach wsparcia kształcenia ogólnego, zajęć podnoszących

umiejętności uczniów, wsparcia i rozwoju kompetencji kadry pedagogicznej, rozwijania edukacji włączającej, wspierania zdrowia psychicznego dzieci i uczniów.

- **Działanie FEDS.08.02 Uczenie się przez całe życie.** Beneficjentami są duże przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu, instytucje rynku pracy, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lokalne grupy działania, MŚP, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, ośrodki kształcenia dorosłych, szkoły i inne placówki systemu oświaty, uczelnie, związki zawodowe. Wspierane będą działania z zakresu rozwoju i kształcenia osób dorosłych, tworzenia Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji,
- **Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji – ZIT** jest dedykowane Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym, a jego beneficjentami są duże przedsiębiorstwa, instytucje kultury, instytucje rynku pracy, instytucje sportu, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe, lasy państwowe, parki narodowe i krajobrazowe, lokalne grupy działania, MŚP, niepubliczne instytucje kultury, niepubliczne instytucje sportu, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, ośrodki kształcenia dorosłych, przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, szkoły i inne placówki systemu oświaty, uczelnie, zintegrowane inwestycje terytorialne. Wsparciem objęte będą działania z zakresu tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego, zajęć rozwijających umiejętności społeczno-emocjonalne, doposażenia placówek. Finansowanie uzyskają również działania w ramach wsparcia kształcenia ogólnego, zajęć podnoszących umiejętności uczniów, wsparcia i rozwoju kompetencji kadry pedagogicznej, rozwijania edukacji włączającej, wspierania zdrowia psychicznego dzieci i uczniów. Podstawą realizacji projektów ZIT jest zidentyfikowanie ich w strategii terytorialnej pozytywnie zaopiniowanej przez IZ FEDS 2021-2027.
- **Działania FEDS.09.** dotyczą wsparcia społecznej i środowiskowej transformacji regionów górniczych Dolnego Śląska i obejmują m.in. poprawę dostępności do usług społecznych i opiekuńczych, rozwój i modernizację infrastruktury edukacyjnej oraz wsparcie dla kształcenia zawodowego, a także działania na rzecz efektywności energetycznej budynków, rozwoju odnawialnych źródeł energii i zrównoważonej mobilności lokalnej.

Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki :jego celem jest zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii, wzrost konkurencyjności MŚP, rozwinięcie umiejętności na rzecz inteligentnych specjalizacji,

transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości, transformacja gospodarki w kierunku Przemysłu 4.0 oraz zielonych technologii.

- **Działanie FENG.02.14 Inno_LAB-** Grupą docelową, do której skierowany jest program w tym działaniu są administracja publiczna (w tym rządowa) oraz podległe jej organy i jednostki organizacyjne, JST oraz podległe im podmioty, organizacje i instytuty badawcze, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa (w tym MŚP), uczelnie i inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauk. W ramach finansowanych działań możliwe jest prowadzenie analiz, badań i testów, uzyskanie dostępu do baz danych, zakup ekspertyz oraz doradztwo, a także przeprowadzanie działań informacyjnych i promocyjnych oraz ewaluacji oraz rozwój narzędzi wspierających innowacyjność polskiej gospodarki.
- **Działanie FENG.02.15 Smart discovery:** Grupą docelową, do której skierowany jest program w tym działaniu są administracja publiczna (w tym rządowa) oraz podległe jej organy i jednostki organizacyjne, JST oraz podległe im podmioty, organizacje i instytuty badawcze, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa (w tym MŚP), uczelnie i inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauk. Forma wsparcia jest dotacja. W ramach możliwych działań przewiduje się koordynację i współpracę na poziomie krajowym i regionalnym oraz współpracę międzynarodową w obszarze inteligentnych specjalizacji (m.in. wymianę danych, informacji, wspólne projekty w obszarze procesu przedsiębiorczego odkrywania i monitorowania, wymianę doświadczeń, dobrych praktyk i wiedzy pomiędzy przedstawicielami administracji publicznej w zakresie inteligentnych specjalizacji - udział w peer-review, wizyty studyjne.
- **Działanie FENG.04.01 Pomoc techniczna:** Beneficjentami działania są: administracja publiczna, instytucje nauki i edukacji, instytucje wspierające biznes, organizacje społeczne i związki wyznaniowe. Dofinansowanie przewiduje działania z zakresu utrzymania odpowiedniego poziomu zatrudnienia w jednostkach realizujących program, podnoszenie kompetencji pracowników, finansowania wsparcia eksperckiego w zarządzaniu i wdrażaniu FENG, finansowania kosztów funkcjonowania Komitetu Monitorującego oraz grup i zespołów roboczych, wsparcia partnerów społeczno-gospodarczych, wsparcia funkcjonowania skutecznego systemu informacji i promocji FENG, wzmacniania kompetencji beneficjentów do realizacji projektów, na poziomie organizacyjnym, zarządczym, prawnym, komunikacyjnym, badawczym. Możliwą formą wsparcia są dotacje.

Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) ma spierać projekty rozwojowe z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju

kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia. W ramach działań w których beneficjentami mogą być: administracja publiczna, instytucje nauki i edukacji, instytucje ochrony zdrowia, instytucje wspierające biznes, organizacje społeczne i związki wyznaniowe, osoby fizyczne, partnerzy społeczni, przedsiębiorstwa, służby publiczne są:

- **Działanie FERS.01.01 Współpraca ponadnarodowa:** w jego ramach przewidziano projekty z zakresu: wsparcia zatrudnienia, promowanie dostępu do zatrudnienia dla osób długotrwale bezrobotnych, wsparcie na rzecz samozatrudnienia, działania na rzecz wzmocnienia instytucji i służb rynku pracy, wspieranie kompetencji cyfrowych, zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług, poprawy dostępu do wysokiej jakości usług w zakresie opieki zdrowotnej, rodzinnej, środowiskowej , opieki długoterminowej, oraz promowanie integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem i ubóstwem.
- **Działanie FERS.01.02 Rozwój publicznych służb zatrudnienia,** którego beneficjentami są: administracja rządowa, instytucje rynku pracy, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje badawcze, organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców, podmioty ekonomii społecznej, uczelnie, związki zawodowe. W ramach wsparcia przewidziano działania z zakresu: rozwoju kwalifikacji i kompetencji pracowników instytucji rynku pracy w zakresie profesjonalizacji wsparcia świadczonego na rzecz osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, wypracowania szczegółowych standardów dotyczących wsparcia osób młodych i wykluczonych, stworzenia systemu monitorowania sytuacji osób objętych wsparciem po zakończeniu, opracowanie interaktywnych narzędzi ułatwiających tworzenie ścieżek kariery i ścieżek edukacyjnych przy wykorzystaniu istniejących materiałów zawodoznawczych, baz danych i klasyfikacji,
- **Działanie FERS.01.04 Rozwój systemu edukacji:** w ramach wsparcia przewidziano działania z zakresu edukacji dla kadr systemu oświaty i JST w obszarach kluczowych, rozwijania kompetencji kluczowych dzieci, kompetencji cyfrowych i metodycznych nauczycieli, rozwoju narzędzi i metodyki kształcenia ukierunkowanych na wspieranie kształcenia kompetencji, rozwoju systemu monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych, opracowania i wdrożenia rozwiązań wspierających współpracę pracodawców ze szkołami, rozwoju cyfrowego edukacji. Grupą docelową wsparcia są jednostki systemu oświaty, kadra JST, organizacje pozarządowe, organizacje pracodawców, podmioty świadczące usługi edukacyjne, pracodawcy, pracownicy systemu oświaty, przedsiębiorcy, rodzice lub opiekunowie, uczniowie.

- **Działanie FERS.01.06 Edukacja włączająca.** Grupą docelową wsparcia są jednostki systemu oświaty, kadra JST, organizacje pozarządowe, organy prowadzące szkoły i placówki systemu oświaty, podmioty świadczące usługi edukacyjne, pracownicy systemu oświaty, rodzice lub opiekunowie, studenci, uczniowie. W ramach wsparcia przewidziano działania z zakresu wsparcia dla poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, szkoleń i doradztwa dla kadr edukacji włączającej, budowy skoordynowanego systemu pomocy specjalistycznej opartego na Specjalistycznych Centrach Wspierających Edukację Włączającą,
- **Działanie FERS.01.09 Rozwój kompetencji cyfrowych.** Beneficjentami działania są jednostki samorządu terytorialnego. W ramach działania wsparte mogą być nowo powstające lokalne ośrodki rozwoju kompetencji cyfrowych, które wesprą uczenie się przez całe życie, w szczególności poprzez uelastycznienie możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich.
- **Działanie FERS.01.10 Monitorowanie i identyfikacja potrzeb kompetencyjnych na rynku pracy.** Grupą docelową objętą wsparciem jest: administracja publiczna (w tym rządowa) oraz podległe jej organy i jednostki organizacyjne, instytucje rynku pracy (w tym publiczne służby zatrudnienia), jednostki systemu oświaty, JST oraz podległe im podmioty, organizacje i instytuty badawcze, organizacje pozarządowe, partnerzy gospodarczy, partnerzy społeczni, podmioty świadczące usługi edukacyjne, podmioty świadczące usługi rozwojowe, pracodawcy, pracownicy, Sektorowe Rady do spraw Kompetencji, uczelnie i inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Działania mogą obejmować analizę i badania tematyczne w obszarach kluczowych dla efektywności rynku pracy, prace nad bilansem kapitału ludzkiego, wsparcie prac sektorowych rad ds. kompetencji.
- **Działanie FERS.02.01 Opieka nad dziećmi do lat 3 - program Maluch+.** W ramach tego typu projektu realizowane będą działania mające na celu poprawę dostępu do wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi poprzez zwiększenie liczby miejsc opieki w jej instytucjonalnych formach (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie), w nowo utworzonych lub istniejących placówkach oraz zapewnienie ich dofinansowania przez pierwsze 36 miesięcy funkcjonowania. Grupą docelową objętą wsparciem będą: JST oraz podległe im podmioty, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające.
- **Działanie FERS.02.02 Wsparcie systemu opieki nad dziećmi do lat 3.** Celem wsparcia będzie podniesienie kompetencji przedstawicieli podmiotów tworzących instytucje opieki nad dziećmi w wieku. Grupa docelową objętą wsparciem będą: JST oraz podległe im podmioty, osoby fizyczne, osoby podejmujące pracę w instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, osoby pracujące w instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, osoby prawne i jednostki

organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, podmioty publiczne, pracownicy podmiotów prowadzących instytucje opieki nad dziećmi w wieku do lat 3.

- **Działanie FERS.03.02 Dostępność cyfrowa.** W ramach wsparcia przewidziano m.in. działania z zakresu opracowania planu strategicznego wdrażania dostępności cyfrowej w Polsce w perspektywie do 2030 r., a także szkoleń dotyczących dostępności cyfrowej w celu zwiększenia liczby wykształconych specjalistów w tej dziedzinie. Grupą docelową objęta wsparciem są: administracja publiczna (w tym rządowa) oraz podległe jej organy i jednostki organizacyjne, JST oraz podległe im podmioty, organizacje i instytuty badawcze, osoby dorosłe, podmioty odpowiedzialne za monitoring dostępności cyfrowej w Polsce, pracownicy podmiotów publicznych, pracownicy uczelni i innych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, przedsiębiorcy, przedsiębiorstwa (w tym MŚP), przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedstawiciele partnerów społecznych, specjaliści działający w obszarze cyfrowym, uczelnie i inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki.
- **Działanie FERS.03.03 Systemowa poprawa dostępności.** Beneficjentami wsparcia są: administracja publiczna, instytucje nauki i edukacji, instytucje ochrony zdrowia, instytucje wspierające biznes, organizacje społeczne i związki wyznaniowe, partnerstwa, partnerzy społeczni, przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne, służby publiczne. W ramach wsparcia przewidziano między innymi: szkolenia i doradztwo dla kadr podmiotów publicznych, identyfikację barier na terenie oraz w usługach świadczonych przez JST i przygotowanie rekomendacji dla ich ograniczenia, animację i spotkania z udziałem podmiotów publicznych i NGO w celu wypracowywania najlepszych rozwiązań dla poprawy dostępności na danym terenie, pomoc w dostosowywaniu procedur oraz komunikacji do wymogów dostępności, działania poprawiające dostępność podmiotów publicznych, w tym działania inwestycyjne. Powyższe działania mają wspierać aktywne włączenie społeczne w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększyć zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji.
- **Działanie FERS.03.04 Nowe rozwiązania na rzecz osób z niepełnosprawnościami.** Beneficjentami są: administracja rządowa, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, MŚP, organizacje badawcze, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, uczelnie. Działania objęte wsparciem mają wspomóc wdrażanie rozwiązań zatrudnienia wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami, opracowanie modelu wsparcia dla rodzin, w których funkcjonują osoby z niepełnosprawnościami, wdrożenie sprawnego systemu orzekania o niepełnosprawności.

- **Działanie FERS.04.10 Wspieranie procesów zarządzania migracjami zarobkowymi**
Beneficjentami wsparcia są administracja publiczna (w tym rządowa) oraz podległe jej organy i jednostki organizacyjne, cudzoziemcy, instytucje rynku pracy (w tym publiczne służby zatrudnienia), JST oraz podległe im podmioty, organizacje pozarządowe, partnerzy społeczni, pracodawcy. Działania objęte wsparciem mają wypracowywać i wdrażać narzędzia dostarczające kompleksowych informacji o zasadach zatrudniania i pracy w Polsce poprzez: modernizację i rozwój centrum informacyjno-konsultacyjnego wspierającego zatrudnienia cudzoziemców, przepisów o dostępie do polskiego rynku pracy, możliwości rozwojowych kariery i przedsiębiorczości oraz dostosowanie stron internetowych instytucji publicznych i innych podmiotów do potrzeb migrantów zarobkowych.
- **Działanie FERS.04.11 Rozwój systemu obsługi cudzoziemców przez publiczne służby zatrudnienia.** Grupa docelowa objętą wsparciem są: administracja publiczna (w tym rządowa) oraz podległe jej organy i jednostki organizacyjne, cudzoziemcy, instytucje rynku pracy (w tym publiczne służby zatrudnienia), JST oraz podległe im podmioty, organizacje pozarządowe, partnerzy społeczni, pracodawcy. Działania mają wspierać integrację społeczno-gospodarczą obywateli państw trzecich np. poprzez stworzenie i modernizację punktów obsługi cudzoziemców.
- **Działanie FERS.04.13 Wysokiej jakości system włączenia społecznego.** Działania objęte wsparciem mają podnosić kompetencje pracowników instytucji regionalnych zajmujących się planowaniem oraz wdrażaniem polityki z zakresu usług społecznych na poziomie regionu, w tym doradztwa i rzecznictwa na rzecz regionalnych instytucji publicznych zajmujących się obszarem włączenia społecznego. Beneficjentami wsparcia mogą być: administracja rządowa, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty ekonomii społecznej.
- **Działanie FERS.04.14 Deinstytucjonalizacja długoterminowej opieki medycznej.** Beneficjentami wsparcia mogą być: administracja rządowa, jednostki samorządu terytorialnego. W ramach działań przewiduje się opracowanie i pilotaż nowych form opieki dziennej dla osób starszych, w tym z zaburzeniami otępiennymi i Osób z Niepełnosprawnościami (OzN) w każdym wieku oraz działania na rzecz poprawy dostępności domowej opieki zdrowotnej dla osób starszych i OzN.

Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC). Celem programu jest zwiększenie dostępu do ultra-szybkiego internetu szerokopasmowego, zwiększenie ilości otwartych danych wysokiej jakości w rozwoju gospodarki i administracji, rozwój zaawansowanych e-usług.

- **Działanie FERC.02.01 Wysoka jakość i dostępność e-usług publicznych.** Zakres interwencji przewiduje inwestycje w rozwój narzędzi teleinformatycznych, e-usług, aplikacji dla

administracji, systemy back-office, a grupą docelową objętą wsparciem są: administracja publiczna (w tym rządowa) oraz podległe jej organy i jednostki organizacyjne, archiwa państwowe, instytucje kultury, obywatele, organizacje pozarządowe, podmioty lecznicze, przedsiębiorcy, samorządy zawodowe, uczelnie i inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki

- **Działanie FERC.02.04 Współpraca międzysektorowa na rzecz cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych.** Zakłada się, że w wyniku wsparcia powstaną cyfrowe rozwiązania takie jak aplikacje, narzędzia, usługi wspomagające transformację cyfrową jednostek samorządu terytorialnego, które mogą zostać wykorzystane w lokalnych projektach smart city/ smart village, wykorzystujących sztuczną inteligencję (AI), internet rzeczy (IoT), wielkie zbiory danych (big data). Wsparciem mogą być również objęte technologie wykorzystywane do rozwiązywania lokalnych i regionalnych problemów społecznych i gospodarczych, np. w zarządzaniu inteligentnymi miastami i gminami. Beneficjentami wsparcia mogą być administracja rządowa, jednostki samorządu terytorialnego.

Program Czyste Powietrze realizowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przewidziany jest na lata 2018-2029, a jego głównym celem jest poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę nieefektywnych źródeł ciepła, termomodernizację budynku lub lokalu mieszkalnego. Formami dofinansowania są: dotacje, pożyczki dla gmin, jako uzupełniające finansowanie dla beneficjentów, dotacje na częściową spłatę kapitału kredytu bankowego, dotacja z prefinansowaniem. Bank Światowy udzielił Polsce pożyczki w ramach programu „Czyste Powietrze: ekologiczne źródła ogrzewania w sektorze mieszkaniowym”. Program jest również wspierany przez środki z Unii Europejskiej, w tym z Krajowego Planu Odbudowy (KPO) oraz Funduszy Europejskich na Infrastrukturę Klimat Środowisko (FEnIKS). W ramach programu gminy mogą otrzymać wsparcie finansowe na prowadzenie punktu konsultacyjno-informacyjnego (PKI), oraz premie za liczbę złożonych wniosków przez beneficjentów.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) prowadzi nabory na projekty w ramach środków FEnIKS na takie programy jak:

- **Program Adaptacja do zmian klimatu:** możliwymi formami dofinansowania są pożyczki, dotacje i przekazanie środków dla państwowych jednostek budżetowych do 50% kosztów kwalifikowalnych. Program ma podnieść poziom ochrony przed skutkami zmian klimatu oraz zagrożeniami naturalnymi oraz upowszechnić rozwiązania służące poprawie jakości życia mieszkańców poprzez działania zwiększające przystosowanie do zmian klimatu. Sfinansowane będą przedsięwzięcia takie jak: budowa i modernizacja ujęć wód i stacji uzdatniania wody, rozwój „zielono-niebieskiej” infrastruktury, zakup specjalistycznego sprzętu do prowadzenia

akcji ratowniczych. Beneficjentami programu są jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji zadań własnych jednostek, służby ratownicze, państwowe jednostki budżetowe do których zadań należy ochrona środowiska, spółdzielnie mieszkaniowe.

- **Program Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach:** celem projektu jest poprawa stanu wód powierzchniowych i podziemnych poprzez oczyszczanie ścieków. Program przewidziany jest do 2029 roku, a umowy w ramach finansowania mają być podpisywane do roku 2027. Formą dofinansowania są pożyczki i będzie ono możliwe w ramach inwestycji w: dostawy lub zakup urządzeń i inwentarzowego wyposażenia technologicznego i sprzętu, będących środkami trwałymi, dostawy instalacji, linii technologicznych, przygotowanie terenu i zaplecza budowy oraz jego likwidacji, robót demontażowych i rozbiórkowych, robót ziemnych i budowlano-montażowych związanych z budową, rozbudową lub modernizacją: oczyszczalni ścieków, sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej oraz obiektów i sieci wchodzących w skład systemów zaopatrzenia ludności w wodę, montażu urządzeń i instalacji w obiektach technologicznych, rozruchu urządzeń i instalacji, przyłączy doprowadzających media do obiektów technologicznych, elementów ogrodzeń i zieleni chroniących obiekty technologiczne, dróg i placów technologicznych, przełożenie sieci i obiektów sieciowych, przyłączy budynków do zbiorczego systemu kanalizacyjnego. Beneficjentami programu są jednostki samorządu terytorialnego i ich związki oraz podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego.
- **Program Przestrzeń dla przyrody,** który jest współfinansowany w ramach Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS), i będzie realizowany w latach 2025-2030, formą wsparcia będą dotacje.
- **Program Gospodarka wodno-ściekowa w zakładach przemysłowych:** program jest skierowany do przedsiębiorców oraz jednostek samorządu terytorialnego i ich związków lub podmiotów świadczące usługi publiczne w ramach realizacji zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego. W jego ramach mogą być dofinansowane takie działania jak: budowa i rozbudowa nowych i istniejących oczyszczalni oraz podczyszczalni ścieków przemysłowych dla zakładów prowadzących produkcję w sektorach przemysłu spożywczego. Finansowanie udzielane jest w formie pożyczek na warunkach preferencyjnych
- **Program Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej:** jego celem jest utrzymanie i odtworzenie zasobów przyrodniczych oraz poprawa jakości środowiska na obszarze parków narodowych poprzez zwiększenie efektywności energetycznej oraz ograniczenie emisji substancji szkodliwych i zanieczyszczeń, a także właściwą gospodarkę

wodno – ściekową. Finansowanie będzie możliwe w ramach dotacji; przekazania środków oraz pożyczek. Beneficjentami programy mogą być między innymi parki narodowe, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, parki krajobrazowe i ich zespoły, uczelnie wyższe oraz organizacje pozarządowe czy podmioty będące właścicielem, użytkownikiem wieczystym lub zarządcą: zabytkowych parków i ogrodów, ośrodków rehabilitacji zwierząt i azyli dla zwierząt oraz ogrodów specjalistycznych. W ramach programu przewidziano wsparcie dla takich działań jak: wspomaganie systemów gromadzenia i przetwarzania informacji z zakresu środowiska, inwestycje związane z ochroną i przywracaniem gatunków chronionych, zwiększania lesistości obszaru, przeciwdziałania klęskom żywiołowym, utrzymanie, obsługa i zabezpieczenie infrastruktury i specjalistycznego sprzętu. W zakresie poprawy efektywności energetycznej i gospodarki wodno-ściekowej, przewidziano dotacje i pożyczki, a przedsięwzięciami, które mogą być realizowane w ramach programu są między innymi: termomodernizacja już istniejących obiektów z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii poprzez np. wymianę stolarki okiennej i drzwi, ocieplenie obiektu, likwidację zawilgocenia, wymianę oświetlenia zewnętrznego. W zakresie termomodernizacji mogą być dofinansowane obiekty, dla których park narodowy jest właścicielem, użytkownikiem wieczystym lub najemcą długoterminowym na okres nie krótszy niż 20 lat.

Osobnym instrumentem finansowym jest **Program LIFE**, który w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 podzielono dwa obszary: środowisko, w ramach którego wspierane będą projekty z zakresu przyrody i różnorodności biologicznej oraz gospodarki o obiegu zamkniętym i jakości życia oraz obszar działania na rzecz klimatu, w ramach którego przewiduje się działania z zakresu łagodzenia zmian klimatu i przystosowania do nich oraz z zakresu przejścia na czysta energie. Beneficjentami są: osoby prawne, jednostki organizacyjne nie będące osobami prawnymi, którym odrębne przepisy przyznają zdolność prawną, państwowe lub samorządowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą;

Kolejną formą wsparcia finansowego, o które mogą się ubiegać gminy są **Fundusze Norweskie**, które są formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię kilkunastu państwom Europy Środkowej i Południowej oraz krajom bałtyckim, a Europejski Obszar Gospodarczy (EOG) tworzą państwa UE oraz 3 kraje Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA): Islandia, Liechtenstein i Norwegia. Głównym celem programów w ramach Funduszy Norweskich jest zmniejszenie różnic społecznych i ekonomicznych między krajami EOG. Obecnie trwają negocjacje między Polską, a Islandią, Liechtensteinem i Norwegią, w sprawie zakresu i wielkości wsparcia. Zakończyła się trzecia edycja programów wsparcia na lata 2014-2021 i obecnie

trwają ustalenia na perspektywę 2021-2028. Trzema głównymi obszarami wsparcia, na które zostaną przeznaczone środki są zielona transformacja Europy, demokracja oraz państwo prawa i prawa człowieka, włączenie społeczne i odporność. Część środków ma zostać przeznaczona na Fundusz Społeczeństwa Obywatelskiego, którego celem będzie: wspieranie wartości demokratycznych, zaangażowania obywatelskiego, zwiększanie umiejętności korzystania z mediów, zwiększanie udziału społeczeństwa obywatelskiego w procesach demokratycznych, przeciwdziałanie dyskryminacji i zwiększenie sprawiedliwości społecznej, wsparcie równości płci, w tym zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz praw osób LGBTIQ+, wsparcia działań na rzecz klimatu, ochrony środowiska i sprawiedliwej zielonej transformacji oraz rozwój organizacyjny i środowisko sprzyjające społeczeństwu obywatelskiemu¹⁵.

Ministerstwo Rozwoju i Technologii w ramach Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi interesariuszami na lata 2025 – 2026¹⁶ prowadzi:

1. **Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032**, którego głównym celem jest usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest, minimalizowanie negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych jego obecnością, utrzymanie i rozwój technologiczny systemu Baza Azbestowa, wsparcie finansowe dla jednostek samorządu terytorialnego w procesie inwentaryzacji wyrobów azbestowych.
2. **Rządowy Program „Polski Inkubator Rzemiosła”**, którego horyzont czasowy wynosi okres od 2021 do 2030 roku. Głównym celem programu jest wzmocnienie organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła w zakresie kapitału ludzkiego i społecznego oraz potencjału instytucjonalnego, w tym rozwoju przedsiębiorczości i kształcenia dualnego, wzmocnienie współpracy organizacji rzemieślniczych z podmiotami z sektora publicznego organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorstwami.
3. **Program bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa socjalnego i komunalnego**, skierowany jest do gmin, jednoosobowych spółek gminnych, związków międzygminnych, powiatów i organizacji pozarządowych, a operatorem programu jest Bank Gospodarstwa Krajowego. Obecnie program posiada finansowanie do końca 2025 roku, ale nie wyklucza się dalszego finansowania. Głównym celem projektu jest udzielanie finansowego wsparcia na tworzenie lokali mieszkalnych, mieszkań chronionych, noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń.

¹⁵ <https://www.eog.gov.pl/strony/aktualnosci/nowy-fundusz-spoleczenstwa-obywatelskiego-w-ramach-funduszy-norweskich-i-eog/>, dostęp 21.02.2025

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologiea/program-wspolpracy-z-organizacjami-pozarządowymi-i-innymi-interesariuszami-na-lata-2025-2026>, dostęp 19.02.2025

4. **„Program rządowy - Udział Polski w części COSME Programu na rzecz rynku wewnętrznego, konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym małych i średnich przedsiębiorstw, dziedziny roślin, zwierząt, żywności i paszy, oraz statystyk europejskich (Programu na rzecz jednolitego rynku) w latach 2022–2028”**, program dedykowany jest głównie Małym i Średnim Przedsiębiorstwom (MŚP), za jego realizację odpowiada Państwowa Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, a jego celem jest przede wszystkim zapewnienie przedsiębiorcom dostępu do zintegrowanych usług oferowanych przez Enterprise Europe Network (EEN) z zakresu innowacyjności, internacjonalizacji, cyfryzacji i zielonej gospodarki oraz poprawa dostępu MŚP do finansowania zewnętrznego oraz zwiększenie wykorzystywania unijnych instrumentów finansowych przez polskie instytucje finansowe i przedsiębiorców. Warto mieć tego typu programy na uwadze przy projektowaniu rozwoju gospodarczego obszaru i informować lokalne podmioty o różnych źródłach wsparcia finansowego.

Ponadto w ramach Rozporządzenia Ministra Rozwoju¹⁷ i technologii z dn. 12 sierpnia 2024 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie udzielania pomocy publicznej na realizację projektów inwestycyjnych o znaczeniu strategicznym dla przejścia na gospodarkę o zerowej emisji netto przewidziano wsparcie dla przedsiębiorców z zakresu inwestycji w projekty niskoemisyjne w szczególności w zakresie: utworzenia wyspecjalizowanych miejsc pracy, współpracy ze szkołami ponadpodstawowymi lub podmiotami tworzącymi system szkolnictwa wyższego i nauki (zlecenie wykonywania badań naukowych i prac rozwojowych, finansowaniu udziału uczniów i studentów w procesie kształcenia na profilu praktycznym, zakupie patentów i licencji), robotyzacji i automatyzacji procesów, inwestycji w OZE, wsparcia pracowników w podnoszeniu kwalifikacji i pogłębienie współpracy z placówkami szkolnictwa branżowego i zawodowego.

Oprócz powyższych gminy mogą również korzystać z:

- **Funduszu rozwoju przewozów autobusowych na 2025 r.** jest państwowym funduszem, który ma zniwelować wykluczenie komunikacyjne i który oferuje wsparcie finansowe samorządom organizującym publiczny transport zbiorowy.
- **Programu „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2025** adresatami programu są wszystkie gminy w Polsce, a pośrednimi adresatami programu są osoby w wieku 60 lat i więcej, mające problemy z samodzielnym funkcjonowaniem ze względu na stan zdrowia, prowadzący samodzielne gospodarstwa domowe lub mieszkające z osobami bliskimi, które nie są w stanie zapewnić im wystarczającego wsparcia. Program jest cykliczny i oferuje dofinansowanie rozwoju usług sąsiedzkich, powierzanych organizacjom pozarządowym, działania zmierzające

¹⁷ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/pomoc-publiczna-na-realizacje-projektow-inwestycyjnych-o-znaczeniu-strategicznym-dla-przejscia-na-gospodarkę-o-zerowej-emisji-netto>, dostęp 19.02.2025

do poprawy bezpieczeństwa oraz możliwości samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania osób starszych przez zwiększania dostępu do tzw. „opieki na odległość”, a także wsparcie gmin w realizacji świadczenia usług opiekuńczych.

- **Programu "SENIOR+" na lata 2021 - 2025 - edycja 2025**, cykliczny program wspierający funkcjonowanie istniejących lub nowo powstałych ośrodków wsparcia. Konkurs adresowany jest do jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, powiatowego oraz wojewódzkiego, których strategie rozwoju pomocy społecznej uwzględniają rozwój infrastruktury dla osób starszych lub w których brak jest innej infrastruktury pomocy społecznej tego typu.
- **Wieloletniego Rządowego Programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2024–2028.** Program zapewnia pomoc zarówno dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji, jak i osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach.
- **Program Opieka Wytchnieniowa.**
Głównym celem Programu jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad:
 - dziećmi od ukończenia 2. roku życia do ukończenia 16. roku życia posiadającymi orzeczenie o niepełnosprawności lub
 - osobami niepełnosprawnymi
- **Program Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością.**
Głównym celem Programu jest wprowadzenie usług asystencji osobistej jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym osób z niepełnosprawnościami.
- **Program zatrudnienia socjalnego.**
Głównym celem Programu jest wzmacnianie uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie poprzez rozwijanie oferty podmiotów zatrudnienia socjalnego.
- **Program "Od zależności do samodzielności".**
Celem programu jest wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi w przezwyciężeniu ich trudnej sytuacji życiowej. Wsparcie kierowane jest do osób z zaburzeniami psychicznymi jak i samych osób zmagających się z problemami psychicznymi.

Gminy mogą się również ubiegać o środki w ramach **Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych PFRON**, który realizuje takie programy jak:

- Finansowanie funkcjonowania Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych
- Dostępna przestrzeń publiczna

- Wypożyczalnia technologii wspomagających dla osób z niepełnosprawnością
- „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mobilność osób z niepełnosprawnością
- Dostępne mieszkanie
- Mieszkanie dla absolwenta
- „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe
- Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością
- Dostępność ponad barierami
- Centra informacyjno-doradcze dla osób z niepełnosprawnością
- Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi
- Pilotażowy program "Rehabilitacja 25 plus"
- Program „Zajęcia klubowe w WTZ”
- Aktywny samorząd
- Program wyrównywania różnic między regionami III
- Wsparcie Inicjatyw
- Program "Stabilne Zatrudnienie"
- Absolwent II

4. Identyfikacja przewag i wyzwań wynikających z pozycji rozwojowej ośrodków konkurencyjnych

Celem poniższej analizy jest identyfikacja mocnych i słabych stron WrOF w kontekście konkurencyjności tego obszaru i oceny jakości życia. W rozdziale porównano uwarunkowania rozwojowe WrOF-u z czterema wybranymi obszarami funkcjonalnymi. Kluczem do wyboru obszarów funkcjonalnych do porównania z WrOF były podobne uwarunkowania rozwoju, które determinują z jednej strony potencjał demograficzny i gospodarczy, jak też położenie. Zdecydowano się na wybór dwóch obszarów funkcjonalnych z Polski, tj. Krakowa i Poznania, czyli obszarów w których rdzeń jest miastem o zbliżonej wielkości w stosunku do Wrocławia. Zdecydowano się ponadto na wybór dwóch obszarów funkcjonalnych spoza kraju. Wybór padł na czeskie Brno oraz saksońskie Drezno. Oba miasta posiadają zbliżony potencjał demograficzny i położone są w regionach sąsiadujących (Saksonia) lub położonych w niedużej odległości (Kraj Południowomorawski). Położenie tych aglomeracji w podobnym rejonie Europy daje możliwość porównania w jaki sposób poszczególne

obszary funkcjonalne wykorzystują swoje potencjały rozwojowe mając na względzie mniej więcej podobne uwarunkowania zewnętrzne rozwoju.

W ramach diagnozy zdecydowano się na porównanie następujących obszarów i aspektów rozwoju:

1. Relacje pomiędzy obszarem funkcjonalnym a regionem (polityka regionalna),
2. Struktura przestrzenna (osadnicza),
3. Potencjał demograficzny (ludność, migracje),
4. Transport i komunikacja (główne elementy infrastruktury transportowej),
5. Potencjał gospodarczy (wskaźniki rozwoju gospodarczego),
6. Potencjał naukowo-badawczy (wskaźniki rozwoju innowacyjnego, potencjał uczelni wyższych),
7. Środowisko i przyroda (uwarunkowania przyrodnicze),
8. Wypoczynek i rekreacja (turystyka, czas wolny),
9. Relacje władz publicznych (współpraca na poziomie obszaru funkcjonalnego),
10. Główne priorytety rozwoju obszaru funkcjonalnego (główne cele rozwoju ze strategii).

Ze względu na poziom dostępności danych, zwłaszcza w Brnie i Dreźnie zastosowano zarówno analizę ilościową jak i jakościową. W przypadku krajowych obszarów funkcjonalnych zdecydowano się porównywać pozycję WrOF w przedziale czasowym 2018-2023, a w przypadku obszarów zagranicznych do najbardziej aktualnych danych statystycznych, głównie roku 2023.

4.1. Porównanie obszarów funkcjonalnych

Polityka spójności UE promuje podejście oparte na obszarach funkcjonalnych, w szczególności poprzez nowy cel polityki „Europa bliżej obywateli” oraz różne narzędzia oferowane na rzecz zintegrowanego rozwoju terytorialnego, w tym na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich i wspierania obszarów w niekorzystnej sytuacji.

Obszary funkcjonalne działają jako zrzeszenia Jednostek Samorządu Terytorialnego, które mają dążyć do koordynacji zadań w zakresie m.in.: kształtowania ładu przestrzennego, rozwoju gospodarczego obszaru, wzmacniania jego potencjału społecznego i naukowego, publicznego transportu zbiorowego oraz promocji obszaru metropolitalnego. Pogłębiona współpraca międzygminna w ramach obszarów funkcjonalnych może stymulować rozwój regionu oraz kraju, a same obszary funkcjonalne są swoistymi biegunami wzrostu. Współpraca w ramach obszarów funkcjonalnych powinna prowadzić do podnoszenia jakości życia mieszkańców i optymalizacji kosztów ich funkcjonowania.

1. Relacje pomiędzy obszarem funkcjonalnym a regionem (polityka regionalna)

Wrocławski Obszar Funkcjonalny

Na poziomie województwa Wrocławski Obszar Funkcjonalny został zdefiniowany w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego¹⁸, który określa WrOF jako miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego, wskazując jego granice i znaczenie dla spójności przestrzennej Dolnego Śląska, oraz w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, w którym WrOF poprzez instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych uznany jest jako kluczowy instrument wspierający rozwój regionalny. Należy jednak wspomnieć, że delimitacja obszaru wskazanego w Planie zagospodarowania różni się od zasięgu WrOF-u zdefiniowanego w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych i obejmuje on znacznie większy obszar. Według Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 Wrocławski Obszar Funkcjonalny (WrOF) powinien realizować przede wszystkim zadania z zakresu Priorytetów: 1.2.Wzmacniania krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki, 1.3 Wzmacniania innowacyjności, w tym ekoinnowacyjności regionu oraz 2.3 Rozwój i doskonalenie usług publicznych.

Metropolia Krakowska

Metropolia Krakowska jest kluczowym elementem integracji regionalnej, wspierającym rozwój województwa Małopolskiego poprzez współpracę gmin i realizację wspólnych celów strategicznych. Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” uznaje Krakowski Obszar Funkcjonalny za strategiczny obszar interwencji (OSI) i wskazuje na konieczność współpracy w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych oraz ochrony przyrody i dziedzictwa kulturowego. Stowarzyszenie Metropolia Krakowska jest partnerem województwa małopolskiego przy realizacji projektów rozwojowych. Metropolia Krakowska tworzy płaszczyznę współpracy dla gmin, które wspólnie realizują Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), m.in. w zakresie: promowania przedsiębiorczości, rozwijania infrastruktury drogowej i wspierania równoważonej multimodalnej mobilności miejskiej, działań z zakresu poprawy jakości powietrza i modernizacji energetycznej budynku czy inwestowania w sektor gospodarki wodno-kanalizacyjnej, gospodarki odpadami i w rozwój infrastruktury społecznej.

Metropolia Poznań

W dokumentach wojewódzkich, w Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku Metropolia Poznań jest wskazywana jako kluczowy obszar funkcjonalny o znaczeniu regionalnym i krajowym. Podkreśla się jej rolę jako centrum innowacji, transportu oraz integracji społeczno-gospodarczej.

Obszar Metropolitalny Brna

¹⁸ https://irt.wroc.pl/strona-317-plan_wojewodztwa.html, dostęp 7.02.2025

Obszar metropolitalny Brna (BMO) jest jednym z trzech obszarów metropolitalnych zdefiniowanych w Strategii Rozwoju Regionalnego Republiki Czeskiej 2021+. Jest to funkcjonalna jednostka przestrzenna, która w nowej koncepcji terytorialnej polityki regionalnej Republiki Czeskiej służy także zintegrowanemu ukierunkowaniu polityk publicznych, programów operacyjnych w ramach instrumentu ZIT oraz innych środków finansowych na okres po 2020 roku.

Aglomeracja Drezna

Planowanie przestrzenne w Niemczech opiera się na planach zagospodarowania przestrzennego wyższego szczebla. Odpowiednie cele i zasady zostały zdefiniowane dla Drezna w dokumentach:

- Plan rozwoju kraju związkowego Saksonia
- Plan regionalny Dolina Górnej Łaby / Rudawy Wschodnie

Plan Rozwoju Kraju Związkowego Saksonia to całościowa koncepcja organizacji przestrzennej i rozwoju Wolnego Kraju Związkowego Saksonia. Plan ten zawiera cele i zasady, które mają bezpośredni wpływ na planowanie przestrzenne w Dreźnie, w szczególności w obszarach rozwoju osadnictwa, handlu i transportu. Miasto wraz z sąsiednimi powiatami jest bezpośrednio zaangażowane w rozwój planu regionalnego Doliny Górnej Łaby / Rudaw Wschodnich. Wraz z powiatami Meißen i Sächsische Schweiz-Osterzgebirge jest członkiem regionalnego stowarzyszenia planistycznego Oberes Elbtal/Osterzgebirge, które opracowuje plan regionalny dla tych miejscowości.

2. Struktura przestrzenna (osadnicza)

Wrocławski Obszar Funkcjonalny

Wrocławski Obszar Funkcjonalny znajduje się w Województwie Dolnośląskim. Jest jednym z kluczowych obszarów funkcjonalnych w Polsce, obejmującym miasto Wrocław oraz otaczające je gminy. Jego struktura osadnicza i przestrzenna charakteryzuje się następującymi cechami: 1. Rdzeń i otoczenie: WrOF składa się z Wrocławia, będącego trzecim największym miastem w Polsce, oraz 18 sąsiadujących gmin. Wśród nich znajdują się zarówno gminy miejskie, jak i miejsko-wiejskie oraz wiejskie, co tworzy zróżnicowaną strukturę osadniczą. Oprócz Wrocławia istotne znaczenie mają miasta powiatowe Oława, Oleśnica i Trzebnica, które pełnią funkcje lokalnych centrów rozwoju. WrOF obejmuje gminy z powiatów wrocławskiego, oleśnickiego, oławskiego, trzebnickiego i średzkiego. W sumie obszar ten zajmuje 19% powierzchni Dolnego Śląska. WrOF pełni rolę regionalnego i europejskiego centrum rozwoju, szczególnie w kontekście Europy Centralnej. Jest to obszar wielofunkcyjny, łączący funkcje mieszkaniowe, gospodarcze i rekreacyjne.

Metropolia Krakowska

Obszar Metropolii Krakowskiej, został wyznaczony w związku z wdrożeniem na terenie województwa małopolskiego instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w 2014 roku. Obszar Metropolii Krakowskiej obejmuje miasto rdzeń Kraków i Gminy Biskupice, Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Kocmyrzów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Skawina, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki.

Metropolia Poznań

Metropolia Poznań jest typowym przykładem metropolii monocentrycznej. Charakterystyczny dla obszaru jest rdzeń, który stanowi miasto Poznań, realizujące szereg funkcji metropolitalnych, m.in. funkcję decyzyjną (instytucje decyzyjne rangi metropolitalnej zlokalizowane są przede wszystkim w Poznaniu), funkcję biznesową, funkcję transportową, funkcję naukowo-edukacyjną, funkcję turystyczną i sportową oraz funkcję kulturalną (najważniejsze obiekty kultury, a także działalności artystycznej o randze metropolitalnej, skoncentrowane są w Poznaniu). W ramach Metropolii Poznań wyróżnia się następujące jednostki samorządu terytorialnego:

- miasto na prawach powiatu: Poznań;
- gminy miejskie: Luboń, Puszczykowo;
- gminy miejsko-wiejskich: Buk, Kostrzyn, Kórnik, Mosina, Murowana Goślina, Pobiedziska, Stęszew, Swarzędz, Oborniki, Szamotuły, Śrem, Skoki
- gminy wiejskich: Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Rokietnica, Suchy Las, Tarnowo Podgórne;

Członkiem Metropolii jest również powiat poznański.

Brneński Obszar Metropolitalny

Czeski system administracyjny, oprócz szczebla krajowego, wyróżnia trzy inne: regionalny, gminny z rozszerzonymi kompetencjami oraz gminny podstawowy. Nie ma poziomu powiatowego ani, tak jak w polskim systemie, subregionalnego. Nie ma także dedykowanych przepisów dla obszarów metropolitalnych. Funkcjonują natomiast dobrowolne związki gminne podobne do polskich. Brneński Obszar Metropolitalny (BMA) wchodzi w skład kraju południowo-morawskiego. Obszar ten został zdelimitowany na podstawie trzech kryteriów: codziennych dojazdów, dostępności czasowej do centrum oraz spójności przestrzennej. Przestrzenny układ relacji metropolitalnych w Brneńskim obszarze Metropolitalnym w dalszym ciągu wyznacza obecność silnego rdzenia metropolitalnego Brna, będącego ważnym ośrodkiem funkcji metropolitalnych.

Obszar metropolitalny Brna zamieszkuje 729 405 osób, a jego obszar metropolitalny jest trzecim pod względem liczby ludności obszarem miejskim w kraju. Zajmuje obszar 1978 km², a w jego skład wchodzi 184 gmin, które obejmują jedną czwartą gmin regionu południowomorawskiego.

Aglomeracja Drezna

Niemcy charakteryzują się czteroszczeblową strukturą administracyjną, na którą składają się: federacja, kraje związkowe, powiaty i miasta wyłączone z powiatów oraz lokalne jednostki administracyjne jak gminy i związki gmin. Na poziomie federalnym sporządzane są kierunkowe koncepcje rozwoju (Leitbilder) oraz definiowane są ogólne zasady zagospodarowania przestrzennego. Do szczebla kraju związkowego należy sporządzenie planu rozwoju kraju związkowego. W obrębie kraju związkowego wyznaczonych jest kilka mniejszych regionów planistycznych i dla nich sporządza się plany posiadające szeroki zakres kompetencji i ustaleń.¹⁹ Aglomeracja Drezna leży w Saksonii składa się z kilku ważnych miast, w tym: Drezna (stolica Saksonii i największe miasto w regionie), Freital, Pirna, Radebeul, Meißen, Coswig, Radeberg, Heidenau oraz mniejszych gmin jak Bannewitz, Dohna, Ottendorf-Okrilla i Weinböhla. Samo Drezno jest podzielone na dziesięć dzielnic (Ortsamtsbereich) : Altstadt, Blasewitz, Cotta, Klotzsche, Leuben, Loschwitz, Neustadt, Pieschen, Plauen, Prohlis

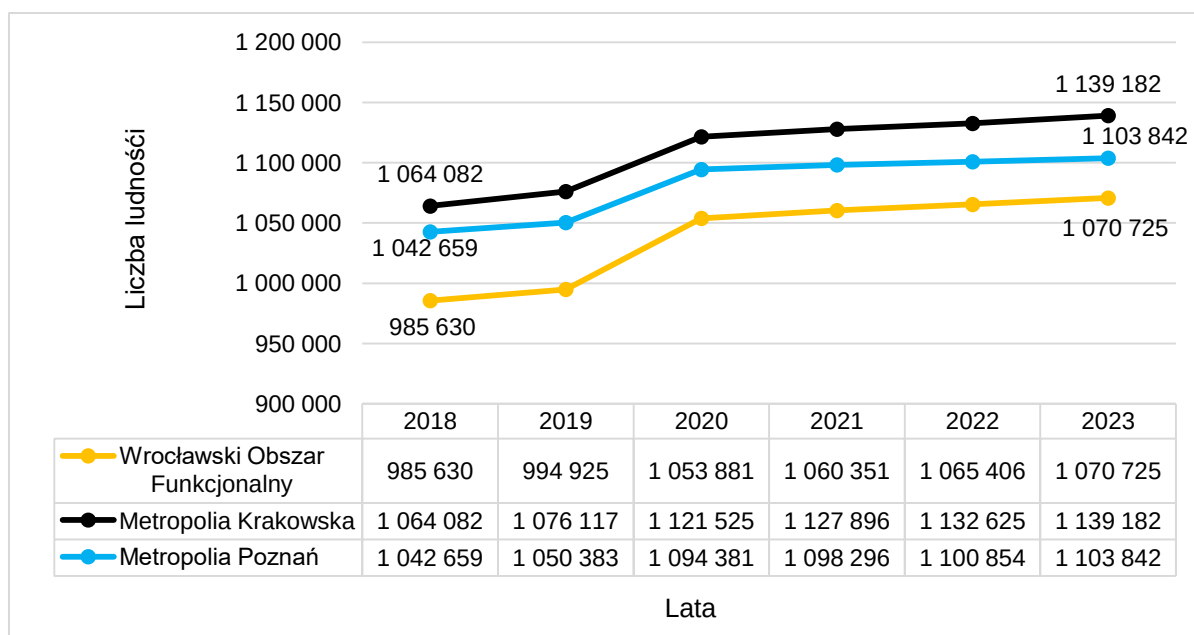
3.Potencjał demograficzny (ludność, migracje)

Pod względem liczby ludności, największym z analizowanych obszarów w Polsce jest Metropolia Krakowska, której liczba ludności na koniec 2023 roku wynosiła 1 139 182 osoby. Metropolie Poznań zamieszkiwały w 2023 roku 1 103 842 osoby, a Wrocławski Obszar Funkcjonalny 1 070 725 osób i była to najniższa liczba ludności spośród polskich obszarów.

Aglomerację Drezna zamieszkiwało na koniec 2023 roku 798 321 osób, a Brneński Obszar Metropolitalny 729 405 osób, a więc najmniej spośród wszystkich porównywanych obszarów.

Wykres 19. Liczba ludności w polskich obszarach funkcjonalnych w latach 2018-2023

¹⁹ Walczewski W., Zathej M., *Wybrane aspekty funkcjonowania miejskich obszarów funkcjonalnych na przykładzie Polski, Niemiec i Czech*, str. 110

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 3.02.2025

Mieszkańcy miast rdzeni stanowią przeważającą liczbę ludności obszarów funkcjonalnych. Liczba ludności Krakowa stanowi 71% ludności całego stowarzyszenia, ludność Wrocławia stanowi 63% ludności obszaru, a mieszkańcy Poznania stanowią 49% mieszkańców obszaru. Mieszkańcy miasta Brna stanowią 54,9% ludności obszaru metropolitalnego, a mieszkańcy Drezna 70,52% obszaru aglomeracji.

Między rokiem 2018, a rokiem 2023 największy przyrost ludności odnotowano we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym – zmiana o 8,60%, a najmniejszy przyrost w Metropolii Krakowskiej – przyrost o 7,05%.

Tabela 8. Zmiana liczby ludności w latach 2018 i 2023.

	2018	2023	dynamika 2018-2023
Wrocławski obszar funkcjonalny	985 630	1 070 725	+8,60%
Metropolia Krakowska	1 064 082	1 139 182	+7,05%
Metropolia Poznań	1 432 967	1 552 505	+8,34%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 1.02.2025

Zdecydowanie największa gęstość zaludnienia występowała na obszarze aglomeracji Drezna, która w 2023 roku wyniosła 1238 osób na km². Spośród polskich Obszarów Funkcjonalnych największa gęstość zaludnienia występowała w 2023 roku na obszarze Metropolii Krakowskiej – 892 os/1km², najniższa na obszarze Metropolii Poznań – 357 os/1km².

Tabela 9. Gęstość zaludnienia w latach 2018-2023, os/1km²

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	346	349	370	372	374	401
Metropolia Krakowska	834	843	879	884	887	892
Metropolia Poznań	337	340	354	355	356	357
Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego	x	x	x	x	x	369
Aglomeracja Drezna	x	x	x	x	x	1238

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 1.02.2025

Wśród polskich obszarów funkcjonalnych największy przyrost ludności prognozuje się w Metropolii Krakowskiej - do roku 2030 liczba ludności może wzrosnąć o 4,06%, do roku 2040 o 5,72%, do roku 2050 o 6,59%, a do roku 2060 – 5,93%. W Metropolii Poznańskiej jako jedynej w roku 2060 może wystąpić spadek liczby ludności – 1,58%. We Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym liczba ludności będzie stabilnie przyrastała o około 3-4,77%

Tabela 10. Prognozy ludności od roku bazowego 2023 do lat 2030, 2040, 2050, 2060.

	2023 rok bazowy	2030	zmiana w %	2040	zmiana w %	2050	zmiana w %	2060	zmiana w %
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	1 070 086	1 113 793	4,08	1 121 088	4,77	1 119 948	4,66	1 103 023	3,08
Metropolia Krakowska	1 138 436	1 184 619	4,06	1 203 523	5,72	1 213 444	6,59	1 205 924	5,93
Metropolia Poznań	1 104 657	1 135 113	2,76	1 132 070	2,48	1 118 630	1,26	1 087 183	-1,58

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 1.02.2025

W przypadku Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego dostępne prognozy ludności zostały oszacowane do roku 2071 na 837 000 mieszkańców, co daje wzrost między rokiem 2023 , a 2071 o 14.75% ludności²⁰, co daje zdecydowanie największy wzrost ludności w porównaniu do pozostałych obszarów.

W przypadku prognozowanej liczby ludności na obszarze Aglomeracji Drezna nie odnaleziono prognoz dla całego obszaru. Na podstawie danych dostępnych dla samego miasta rdzenia, w którym przewiduje się, że w roku 2025 liczba ludności wyniesie 573 780, w roku 2030 wyniesie 585 800, w roku 2035 wzrośnie do 594 310 osób, a w roku 2040 do 603 410. Do roku 2040 liczba ludności w Dreźnie może wzrosnąć o 5,86%. Można założyć, że cały obszar aglomeracji potrze utrzymać trend wzrostowy liczby ludności.

Tabela 11. Prognoza liczby ludności Miasta Drezna do roku 2040

	2023	2025	zmiana w %	2030	zmiana w %	2035	zmiana w %	2040	zmiana w %
Miasto Drezno	569 994	573 780	0,66	585 800	2,77	594 310	4,27	603 410	5,86

²⁰ <https://metropolitni.brno.cz/en/book/populacni-prognoza-brna-a-odhad-populacniho-vyvoje-bmo-do-roku-2071/>, dostęp 20.02.2025

Źródło: <https://www.dresden.de/de/leben/stadtportrait/statistik/bevoelkerung-gebiet/bevoelkerungsprognose.php>, dostęp 30.01.2025

Spśród miast rdzeni najwyższe saldo migracji wewnętrznych odnotowano we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w 2023 roku były to 6222 osoby, natomiast Poznań na przestrzeni lat 2018-2023 odnotowywał najmniejszy napływ ludności w migracjach wewnętrznych i w roku 2018 było to 4582 osoby, a w 2023 roku 3891.

Tabela 12. Migracje na pobyt stały wewnętrzne i zagraniczne w latach 2018-2023

saldo migracji wewnętrznych						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	6294	7623	6163	6075	5919	6222
Metropolia Krakowska	7264	9673	5340	6560	5112	5807
Metropolia Poznań	4582	5358	4072	4501	3411	3891
saldo migracji zagranicznych						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	624	547	417	365	185	359
Metropolia Krakowska	683	786	639	884	719	1101
Metropolia Poznań	257	264	273	335	329	472

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

W kontekście migracji w obrębie Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego coraz więcej mieszkańców przemieszcza się z Brna do gmin położonych w głębi obszaru niż odwrotnie. W 2022 roku do Brna przeprowadziło się 1805 osób z sąsiednich gmin, a 3259 osób opuściło obszar metropolitalny i Brno.

W przypadku aglomeracji Drezna nie ma dostępnych informacji dla wszystkich miast aglomeracji. Natomiast populacja samego Drezna zwiększyła się między rokiem 2023, a 2024 o 1408 mieszkańców.

4.Transport i komunikacja (główne elementy infrastruktury transportowej)

Dostępność spójnej sieci komunikacyjnej, zapewniającej zrównoważoną mobilność, jest jednym z czynników wpływających na rozwój społeczno- gospodarczy obszarów funkcjonalnych, przyczyniając się do rozwoju i wzmacniania powiązań między gminami. Ze względu na dostępność danych na poziomie krajowym i unijnym postanowiono przeanalizować krajowe obszary funkcjonalne porównując dostępne dane statystyczne oraz główne dokumenty strategiczne jak plany mobilności miejskiej. Rozwój transportu i komunikacji na obszarze Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego i Aglomeracji Drezna przeanalizowano pod kątem jakościowym i dokumentów strategicznych.

Ponieważ o poziomie rozwoju sieci komunikacyjnej i transportowej świadczy również stan dróg nie tylko krajowych, czy powiatowych ale również gminnych poniżej dokonano porównania między

krajowymi obszarami funkcjonalnymi. Najwięcej dróg o nawierzchni twardej znajduje się w Metropolii Poznań (2268,1 km w 2023 roku). Na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego takich dróg było 1900,6 km. W Metropolii Krakowskiej długości sieci dróg gminnych o nawierzchni twardej wynosiła 2203,7 km.

Tabela 13. Charakterystyka dróg gminnych wg typu nawierzchni.

	o nawierzchni twardej		o nawierzchni twardej ulepszonej		o nawierzchni gruntowej	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	1835,7	1900,6	1704,4	1743,5	471,3	468,4
Metropolia Krakowska	2148,2	2203,7	2012,9	2042,6	227,7	216,1
Metropolia Poznań	2248,6	2268,1	2009,7	2043,2	1495,2	1529,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego znajdują się 54 obiekty P&R i 16 węzłów przesiadkowych, na terenie Metropolii Krakowskiej 33 parkingi P&R i 41 węzłów przesiadkowych, a w Metropolii Poznań 40 obiektów P&R i 59 węzłów przesiadkowych.

Tabela 14. Liczba parkingów P&R i węzłów przesiadkowych w obszarach funkcjonalnych w latach 2018-2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
liczba parkingów P&R ogółem						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	20	34	35	45	47	54
Metropolia Krakowska	11	14	14	24	26	33
Metropolia Poznań	19	26	35	37	40	40
liczba węzłów przesiadkowych						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	16
Metropolia Krakowska	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	41
Metropolia Poznań	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	59

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL, dostęp 30.01.2025

W zakresie infrastruktury przystankowej najwięcej przystanków autobusowych i tramwajowych znajdowało się w Metropolii Krakowskiej, która w 2023 roku posiadała 3 932 takie przystanki, a ich liczba od roku 2018 wzrosła o 1 032. Na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego odnotowano w latach 2018-2023 systematyczny wzrost liczby przystanków z 3287 w 2018 do 3612 w roku 2023.

Tabela 15. Infrastruktura przystankowa w latach 2018-2023

przystanki autobusowe (z trolejbusowymi) i tramwajowe						
2018	2019	2020	2021	2022	2023	

Wrocławski Obszar Funkcjonalny	3287	3340	3512	3684	3656	3612
Metropolia Krakowska	2900	2909	3258	3338	3417	3932
Metropolia Poznań	3508	3682	3754	3800	3839	3880

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Pod względem długości dróg dla rowerów najlepiej wypada Metropolia Poznań, która posiada 733,6 km dróg, a na 10 tys. mieszkańców przypada 160,48 km dróg. Wrocławski Obszar Funkcjonalny posiada 560,4 km dróg, a na 10 tys. mieszkańców przypada 78,37 km. Najslabiej w tym wskaźniku wypada Metropolia Krakowska, która posiada 257,5 km dróg rowerowych, a na 10 tys. mieszkańców przypada 35,27 km dróg.

Tabela 16. Charakterystyka dróg dla rowerów.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
drogi dla rowerów ogółem						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	363,8	423,9	482,4	417,7	525,1	560,4
Metropolia Krakowska	227,6	257,5	276,9	299,7	329,6	404,5
Metropolia Poznań	500,6	531,3	589,4	625,7	680,5	733,6
drogi dla rowerów na 10 tys. ludności						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	47,88	51,91	52,64	53,93	67,4	78,37
Metropolia Krakowska	10,05	13,57	12,61	18,06	27,58	35,27
Metropolia Poznań	109,23	119,2	131,24	133,87	143,13	160,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL, dostęp 30.01.2025

W zakresie analizy jakościowej należy wskazać, że wszystkie porównywane obszary funkcjonalne zarówno krajowe jak i europejskie posiadają porty lotnicze, linie kolejowe przebiegające przez obszary są rangi międzynarodowej, państwowej i lokalnej, wszystkie obszary są skomunikowane drogami krajowymi, powiatowymi i gminnymi. Poniżej przedstawiono charakterystykę opisową każdego z obszarów funkcjonalnych.

Wrocławski Obszar Funkcjonalny

Przez Wrocławski Obszar Funkcjonalny przebiegają cztery drogi będące elementami tras włączonych w europejską sieć dróg: autostrada A4 i A8 (stanowi Autostradą Obwodnicę Wrocławia) oraz drogi ekspresowe S86 i S57. Sieć połączeń kolejowych na terenie WrOF stanowią linie rangi międzynarodowej, państwowej i lokalnej. Największa liczba linii kolejowych przebiega przez terytorium Wrocławia (12 linii), Siechnic (4 linie), Oleśnic (gmina miejska i wiejska – 3 linie łącznie), pozostałe gminy posiadają dwie lub jedną linię kolejową. Wyjątek stanowi Zawonia, na terenie której nie ma infrastruktury kolejowej. Przez teren WrOF przebiegają następujące linie kolejowe: 132, 143, 181, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 281, 285, 292, 310, 326 i 349, z czego większość z nich (wyjątek

stanowią linie o numerach: 181 i 281) rozpoczyna się lub kończy we Wrocławiu oraz wchodzi w skład Wrocławskiego Węzła Kolejowego. Wrocławski Węzeł Kolejowy jest punktem, w którym skupiają się linie kolejowe z kierunku m.in. Kobierzyc, Legnicy, Głogowa, Oleśnicy czy Opola. Ponadto linie kolejowe nr 132, 271, 273, 275, 276 i 277 przebiegające przez terytorium WrOF wchodzi w skład Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T), która poza liniami kolejowymi obejmuje również szlaki drogowe, lotnicze, morskie i rzeczne, jak również porty (morskie, lotnicze, śródlądowe) oraz terminale drogowo-kolejowe. Na obszarze znajduje się również lotnisko. Port Lotniczy Wrocław im. Mikołaja Kopernika, jest międzynarodowym portem lotniczym położonym około 10 km na zachód od centrum Wrocławia, na osiedlu Strachowice. Lotnisko posiada jeden terminal pasażerski, terminal lotnictwa ogólnego oraz terminal cargo.

Długoletnim dokumentem strategicznym, który ma na celu poprawę funkcjonowania transportu publicznego i innych rodzajów mobilności na obszarach miejskich i innych obszarach funkcjonalnych są Plany Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP). Komisja Europejska zaleca aby wszystkie ośrodki miejskie niezależnie od wielkości posiadały takie plany. SUMP-em wpływającym na rozwój mobilności na obszarze całego WrOF jest **Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia**. Został on opracowany w wyniku zawartego 21 października 2020 r. Porozumienia międzygminnego w sprawie powierzenia Gminie Wrocław zadania publicznego i ustalenia zasad współpracy w zakresie opracowania dokumentu pn. „Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia”. Swoim zasięgiem Plan mobilności obejmuje więcej gmin niż te wchodzące w skład Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.

W granicach obszaru wyznaczono trzy pierścienie (ringi) otaczające miasto-rdzeń (Wrocław). W pierwszym ringu znalazły się gminy bezpośrednio sąsiadujące z Wrocławiem (który stanowią gminy wiejskie: Czernica, Długołęka, Kobierzyc, Miękinia, Wisznia Mała, Żórawina oraz części wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Kąty Wrocławskie, Oborniki Śląskie, Siechnice – jednostki te wykazują bardzo silne powiązania z Wrocławiem, w szczególności w zakresie codziennych dojazdów do miejsc pracy i placówek oświatowych oraz odznaczają się podobną dostępnością czasową do Wrocławia), w drugim – gminy satelickie miasta Wrocławia wraz ze swoim otoczeniem (gminy wiejskie: Borów, Dobroszyce, Domaniów, Dziadowa Kłoda, Jordanów Śląski, Kostomłoty, Krośnice, Malczyce, Mietków, Oleśnica, Oława, Przeworno, Zawonia oraz części wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Bierutów, Brzeg Dolny, Jelcz-Laskowice, Międzybórz, Prusice, Strzelin, Sobótka, Syców, Środa Śląska, Trzebnica, Wołów, Żmigród – jednostki te znajdują się w zasięgu oddziaływania Wrocławia), w trzecim zaś – gminy pozostałego obszaru subregionu wrocławskiego (gminy miejskie: Brzeg, Oleśnica, Oława oraz części miejskie gmin miejsko-wiejskich: Bierutów, Brzeg Dolny, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Międzybórz, Oborniki Śląskie, Prusice, Siechnice, Sobótka, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Trzebnica, Wołów, Żmigród, które są

istotnymi ośrodkami społeczno- gospodarczymi, z wykształconą strukturą miejską oraz stanowią centra funkcjonalne dla jednostek znajdujących się w ich otoczeniu). Mimo wprowadzonego podziału, wszystkie ośrodki powinny rozwijać się w sposób zrównoważony z uwzględnieniem współpracy na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców.

Wizje dla obszaru sformułowano w następujący sposób: Miejski Obszar Funkcjonalny Wrocławia obszarem wdrażania efektywnych rozwiązań w zakresie integracji polityki przestrzennej i transportowej. Osiągnięciu wizji mają służyć trzy cele nadrzędne: A. Harmonizacja struktur zarządzania, B. Optymalizacja przestrzenna, C. Poprawa dostępności transportowej, którym wyznaczono horyzont czasowy roku 2035. Dokument kładzie więc nacisk na rozwój transportu zbiorowego, zwiększenie przemieszczania niezmotoryzowanego, zero i niskoemisyjność transportu.

Metropolia Krakowska

Przez obszar metropolii przebiega odcinek autostrady A4 oraz drogi ekspresowej S7. Transport lotniczy zapewnia Lotnisko Krakowskie, które obsługuje zarówno rejsy pasażerskiej jak i CARGO.

Obsługa transportowa całości obszaru Metropolii Krakowskiej i jej Obszaru Funkcjonalnego opiera się na roli kolei aglomeracyjnej i regionalnej jako szkieletu systemu transportowego pełniącego istotną rolę w przemieszczaniach wewnątrz całego obszaru funkcjonalnego. Miejscowości nieposiadające bezpośredniego dostępu do kolei obsługiwane są poprzez przyspieszone linie autobusowe w relacji do Miasta Krakowa oraz linie dowozowe do węzłów przesiadkowych umożliwiającym zmianę środka transportu na kolej lub tramwaj oraz linie zwykłe, które obsługują mniejsze miejscowości. Całość systemu uzupełniona jest o połączenia poprzeczne pomiędzy lokalnymi centrami gmin z pominięciem Miasta Krakowa. Powiązania zewnętrzne obszaru Metropolii Krakowskiej w relacji do gmin z Obszaru Funkcjonalnego Metropolii Krakowskiej opierają się na kontynuacji i znaczeniu systemu Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej i kolei regionalnej z dominującą rolą węzłów przesiadkowych z parkingami „Parkuj i Jedź” wraz z perspektywnymi kierunkami rozwoju systemu transportu szynowego. Uzupełnienie systemu stanowią organizowane przez Województwo Małopolskie Autobusowe Linie Dowozowe oraz system przewoźników prywatnych.

Głównym dokumentem określającym rozwój transportu na obszarze Metropolii Krakowskiej jest również Plan Zrównoważonej Mobilności Metropolii Krakowskiej i jej Obszaru Funkcjonalnego, którym objęte zostały: Gmina Miejska Kraków (jako rdzeń) i gminy Metropolii Krakowskiej jako obszar bezpośredniego wdrażania założeń SUMP i ugruntowanej współpracy terytorialnej (gminy Biskupice, Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Kocmyrzów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Skawina, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki), gminy Obszaru Funkcjonalnego Metropolii Krakowskiej jako obszaru oddziaływania (gminy Alwernia, Brzeźnica, Dobczyce, Drwinia, Gdów, Iwanowice, Jerzmanowice-Przeginia, Kalwaria Zebrzydowska, Koniusza, Krzeszowice, Lanckorona, Myślenice, Nowe Brzesko, Proszowice, Siepraw, Skała, Słomniki, Spytkowice, Sułkowice, Sułoszowa).

Wizja rozwoju mobilności została zaplanowana do roku 2033 z perspektywą do roku 2045 i sformułowano ją w następujący sposób:

Metropolia Krakowska obszarem zintegrowanego i zrównoważonego systemu transportowego zapewniającego bezpieczeństwo wszystkim uczestnikom ruchu, służącego kreowaniu lepszej jakości życia mieszkańców i współtworzonego przy ich udziale. Wdrażanie polityki ukierunkowanej na realizację potrzeb mieszkańców w pobliżu ich miejsca zamieszkania oraz zapewnienia wysokiej jakości dostępu do miejsc zatrudnienia, edukacji, ochrony zdrowia i wypoczynku. Polityka wdrażana poprzez

system międzygminnych powiązań transportowych i przestrzennych stanowi podstawę do poprawy możliwości rozwoju mieszkańców Metropolii Krakowskiej przy poszanowaniu zasad ochrony środowiska naturalnego oraz dążenia do osiągnięcia celu neutralności klimatycznej.

Główne cele wyznaczono w ramach 5 obszarów: Przestrzeni, Infrastruktury, Bezpieczeństwa, Informacji i Logistyki. Obecnie obszar boryka się z rozproszeniem kompetencji oraz odpowiedzialności w zakresie zarządzania transportem. Na poziomie ponadlokalnym brakuje stale aktualizowanych, rzetelnych analiz i danych dotyczących całego systemu transportowego.

Metropolia Poznań

Przez Metropolię Poznań przebiega autostrada A2 w relacji Świecko–Jordanowo (Świebodzin)–Konin–Stryków–Warszawa–Siedlce–Biała Podlaska–Kukuryki. Drugą drogą międzynarodową przebiegającą przez Metropolię Poznania jest droga ekspresowa S5 w relacji Świecie (w. Nowe Marzy)–Bydgoszcz–Gniezno–Poznań–Wrocław, droga ta stanowi fragment polskiej drogi S5. Przez analizowany obszar przebiega jeden transeuropejski korytarz sieci drogowej: Morze Północne–Morze Bałtyckie. Oprócz dróg międzynarodowych istotne są również połączenia drogowe o znaczeniu krajowym, które tworzą na analizowanym obszarze odpowiednio–A2 (stanowiąca południową obwodnicę Poznania; ponadto przebiega ona przez pięć województw: lubuskie, wielkopolskie, łódzkie, mazowieckie oraz lubelskie); S5 (łączy ze sobą jedne z największych aglomeracji miejskich w Polsce, tj. Trójmiasto, aglomerację bydgoską, poznańską, wrocławską oraz wałbrzyską i przebiega przez województwa: kujawsko-pomorskie, wielkopolski oraz dolnośląskie, kończąc swój bieg na granicy z Czechami w Lubawce), S11 (stanowiąca zachodnią obwodnicę Poznania, która przebiega przez województwa: zachodniopomorskie, wielkopolskie, opolskie oraz śląskie), DK 32 (lokalnie pełni funkcję obwodnic dla miast, przez które przebiega. Łączy aglomeracje poznańską i zielonogórską oraz prowadzi do granicy polsko-niemiecką), DK 92 (łączy cztery województwa: lubuskie, wielkopolskie, łódzkie oraz mazowieckie).

Na terenie Metropolii Poznań działa jeden międzynarodowy port lotniczy – Port Lotniczy Poznań-Ławica im. Henryka Wieniawskiego. Port lotniczy mieści się w zachodniej części miasta Poznania, około 7 km na zachód od centrum Poznania.

Obszar Metropolii Poznań również objęty jest Planem Zrównoważonej Mobilności do 2040 roku. W ramach polityki mobilnościowej obszar zdefiniował dwa cele horyzontalne : Poprawa dostępności do transportu publicznego i zrównoważone planowanie przestrzenne oraz Bezpieczeństwo ruchu drogowego i świadome społeczeństwo. Transport kolejowy uznano za podstawę publicznego transportu zbiorowego, zaś komunikację tramwajową za podstawowy środek transportu na obszarze rdzenia Metropolii. Autobusy mają być uzupełnieniem systemu kolejowego i tramwajowego.

Sieć połączeń kolejowych na terenie Metropolii Poznań stanowią linie rangi międzynarodowej, państwowej i lokalnej. Przez Metropolię przebiegają dwa transeuropejskie korytarze sieci kolejowej: Morze Bałtyckie–Morze Adriatyckie oraz Morze Północne–Morze Bałtyckie. Istotne dla rozwoju obszaru są zwłaszcza trzy linie nr: 3 Warszawa Zachodnia–Kunowice, 271 Wrocław Główny–Poznań Główny oraz 351 Poznań Główny–Szczecin Główny. Metropolia jest dobrze skomunikowana połączeniami kolejowymi z głównymi ośrodkami krajowymi: Wrocławiem, Warszawą, Szczecinem, Krakowem, Bydgoszczą, Gdańskiem, Katowicami, Łodzią, Rzeszowem i Olsztynem, z ośrodków międzynarodowych z Berlinem. Transport tramwajowy w Metropolii działa tylko na terenie miasta Poznań. Wyjątkowym w skali kraju rozwiązaniem jest Poznański Szybki Tramwaj, który był pierwszą nowoczesną trasą szybkiego tramwaju w Polsce, bezkolizyjną trasą tramwajową o niewielkiej liczbie przystanków rozmieszczonych co ok. 1000 m.

Brneński Obszar Metropolitalny

Brneński Obszar Metropolitalny jest zlokalizowany poza głównymi europejskimi ośrodkami gospodarczymi, ale leży na dwóch europejskich korytarzach transportowych. Z globalnego punktu widzenia lokalizację tę można określić jako peryferyjną, ale ważna jest bliskość Pragi, Wiednia i Bratysławy.

Obszar metropolitalny Brna jest dobrze skomunikowany drogami, w tym autostradami i drogami ekspresowymi. Najważniejsze trasy to: D1: Autostrada łącząca Brno z Pragą i Ostrawą, D2: Autostrada prowadząca do Bratysławy oraz R43: Droga ekspresowa łącząca Brno z Vyškovem.

Brno posiada rozbudowaną sieć kolejową, z połączeniami do wielu miast w Czechach i za granicą. Najważniejsze połączenia kolejowe obejmują połączenia do Pragi, Ostrawy, Bratysławy oraz Wiednia. Stacja główna w Brnie (Brno hlavní nádraží) jest jednym z największych dworców kolejowych w Czechach.

Najbliższe lotnisko to Lotnisko Brno-Tuřany, które oferuje połączenia krajowe i międzynarodowe. Lotnisko znajduje się około 7 km na północny wschód od centrum miasta.

Komunikacja autobusowa zapewnia regularne połączenia z głównymi większymi miastami w pobliżu metropolii (Praga, Wiedeń, Bratysława) oraz miastami Ukrainy i Polski. Transport kolejowy zapewnia połączenia z głównymi ośrodkami zachodnimi. Połączenia lotnicze ze światem zewnętrznym są ograniczone. Wykorzystywane są lotniska w Pradze, Wiedniu i Bratysławie. Brakuje połączeń z liniami dużych prędkości, połączeń autostradowych z Wiedniem oraz przepustowości autostrad w kierunku Pragi Bratysławy.

W skali kraju brakuje połączeń autostradowych na północ, a ze względu na silne powiązania ze Słowacją brakuje połączeń autostradowych z Trenčynem. Wręcz przeciwnie, połączenie z Ostrawą

jest wystarczające. W ramach BMO można znaleźć miejsca o dobrej lokalizacji (Brno i gminy z dobrym dostępem do autostrady D1) oraz o złej lokalizacji pod względem połączenia z wyższą siecią dróg, a często także pod względem przepustowości i jakości drogi sieć - obszary krasu Tišnovsk, Politaví, Ivančick, Oslavanska lub Moravského kras.

Plan Mobilności Brna jako koncepcyjne studium wszystkich systemów transportu (publicznego, samochodowego, pieszego i rowerowego) obejmuje miasto Brno, ale proponuje również zaleceniami dla obszaru metropolitalnego. SUMP wyznacza wizję rozwoju mobilności do roku 2050. W ramach dokumentu wskazano cztery obszary zmian 1. Środki transportu publicznego, 2. Komunikacja drogowa, jakość przestrzeni publicznej, 3. Organizacja i kontrola ruchu, 4. Ochrona mieszkańców przed negatywnymi skutkami ruchu drogowego.

Aglomeracja Drezna

Drezno, położone w niemieckiej Saksonii, oferuje rozwiniętą infrastrukturę transportową, obejmującą drogi, koleje, lotnictwo oraz transport rowerowy. Przez jego obszar przebiegają sieci autostrad (A4 i A17) oraz dróg krajowych (B6 i B170). Autostrada A4 łączy Drezno z Lipskiem na zachodzie i Wrocławiem na wschodzie. Autostrada A17 prowadzi do Pragi.

Port lotniczy Drezno (Flughafen Dresden), znany jako Flughafen Dresden-Klotzsche znajduje się 9 km od centrum miasta. Rocznie odprawia się tu około 2 milionów pasażerów. Dworzec Główny w Dreźnie (Dresden Hauptbahnhof) oraz Dresden Neustadt są głównymi punktami przesiadkowymi dla pasażerów. Koleje niemieckie Deutsche Bahn zapewniają codziennie połączenia z wszystkimi większymi miastami Niemiec i Europy. Komunikacja miejska to bardzo dobrze rozbudowana sieć licząca 383 km tras autobusowych i tramwajowych.

Drezno również objęte jest Planem Mobilności Miejskiej 2025+. Główne cele Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) 2025plus w Dreźnie koncentrują się na stworzeniu zrównoważonego, wydajnego i przyjaznego dla środowiska systemu transportu miejskiego. Do najważniejszych celów należą: Ochrona środowiska (zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, zanieczyszczenia hałasem oraz poprawa jakości powietrza poprzez promowanie zasobooszczędnej mobilności), Multimodalność (poprawa usług transportu publicznego i zachęcanie do korzystania z rowerów, usług wspólnego korzystania z samochodów i innych przyjaznych dla środowiska środków transportu w celu zmniejszenia zależności od pojazdów prywatnych), Dostępność i jakość życia (poprawa dostępności dla wszystkich grup ludności dzięki lepszym możliwościom mobilności przy jednoczesnej poprawie ogólnej jakości życia w Dreźnie), Integracja z technologią (włączenie inteligentnych technologii komunikacyjnych w celu efektywnego zarządzania ruchem drogowym i wspierania innowacyjnych rozwiązań w zakresie mobilności, takich jak infrastruktura ładowania pojazdów elektrycznych).

5. Potencjał gospodarczy (wskaźniki rozwoju gospodarczego)

Potencjał gospodarczy regionu to zespół czynników, które wpływają na zdolność regionu do rozwoju ekonomicznego i osiągania wzrostu gospodarczego. Jednym z czynników wpływających na potencjał gospodarczy są wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości i rynku pracy.

We wskaźnikach dotyczących działalności polskich podmiotów gospodarczych zdecydowanie wyróżnia się Metropolia Poznań, która w 2023 roku miała na swoim obszarze najwięcej podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności - 38 700 podmiotów, nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności - 4 322 podmioty i najwięcej osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą - 29 427 osoby na 10 tys. mieszkańców. Wrocławski Obszar Funkcjonalny osiągnął drugie co do wartości wskaźników liczby we wszystkich trzech aspektach.

Tabela 17. Wskaźniki dotyczące potencjału gospodarczego obszarów funkcjonalnych w latach 2018-2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	24266	25292	24824	26098	27390	27147
Metropolia Krakowska	18602	19531	19008	19938	20949	21866
Metropolia Poznań	34974	36057	35541	36673	37791	38700
podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	4023	3818	3188	3657	3843	3625
Metropolia Krakowska	2825	2931	2299	2653	2786	2813
Metropolia Poznań	5012	4687	3900	4288	4189	4322
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	18368	19153	18794	19827	20937	20704
Metropolia Krakowska	14519	15281	14873	15598	16425	17159
Metropolia Poznań	26 529	27 388	27 004	27 847	28 699	29 427

Źródła; opracowanie własne na podstawie GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Ze względu na dostępność statystyk publicznych obejmujących nie tylko dane dla polskich obszarów funkcjonalnych, ale również tych europejskich zdecydowano się na porównanie dostępnych wskaźników na poziomie NUTS 2 i NUTS 3. Wskaźnikiem który wzięto pod uwagę jest standard siły nabywczej (PPS, UE27 od 2020 r.) na mieszkańca – wskaźnik wyrażający zagregowane dane ekonomiczne (np. PKB) w umownej jednostce walutowej (PPS), która eliminuje różnice cenowe między krajami, umożliwiając porównania w ujęciu realnym na osobę. W roku 2023 najlepiej w tym wskaźniku wypadł obszar Drezna (NUTS 2) osiągając wartość 35 600 PPS na mieszkańca, najslabiej natomiast wypadł obszar NUTS 2 Małopolskie. Spośród wszystkich analizowanych obszarów miejskich

i miast rdzeni w 2022 roku najlepiej wypadło Miasto Poznań (53 300 PSS na mieszkańca), a najstąbiej Miasto Wrocław (42 600 PSS na mieszkańca). Natomiast spośród analizowanych podregionów najlepiej wypadł podregion wrocławski (30 900 PSS na mieszkańca), a najstąbiej podregion krakowski (19 700 PSS na mieszkańca).

Tabela 18. Standard siły nabywczej (PPS, UE27 od 2020 r.) na 1 mieszkańca .

Poziom NUTS	Kod regionu	Geograficzne nazwy	2020	2021	2022	2023 ²¹
NUTS 2	CZ06	Jihovýchod (obszar do którego zakwalifikowano Brno i jego obszar metropolitalny)	27 300	28 700	29 900	32 400
NUTS 2	DED2	Dresden (obszar obejmujący także sąsiadujące powiaty)	29 400	31 000	33 800	35 600
NUTS 3	DED21	Dresden, Kreisfreie Stadt (Drezno jako obszar miejski)	38 400	39 900	43 200	Brak danych
NUTS 2	PL21	Małopolskie (województwo)	21 600	23 900	25 000	26 200
NUTS 3	PL213	Miasto Kraków (obszar miejski)	38 200	43 300	44 700	Brak danych
NUTS 3	PL214	Krakowski (podregion)	17 100	18 700	19 700	Brak danych
NUTS 2	PL41	Wielkopolskie (województwo)	25 600	27 700	29 400	30 800
NUTS 3	PL415	Miasto Poznań (obszar miejski)	45 800	51 200	53 300	Brak danych
NUTS 3	PL418	Poznański (podregion)	26 900	28 600	30 100	Brak danych
NUTS 2	PL51	Dolnośląskie (województwo)	26 100	29 000	30 300	31 600
NUTS 3	PL514	Miasto Wrocław (obszar miejski)	38 100	41 500	42 600	Brak danych
NUTS 3	PL518	Wrocławski (podregion)	24 400	28 800	30 900	Brak danych

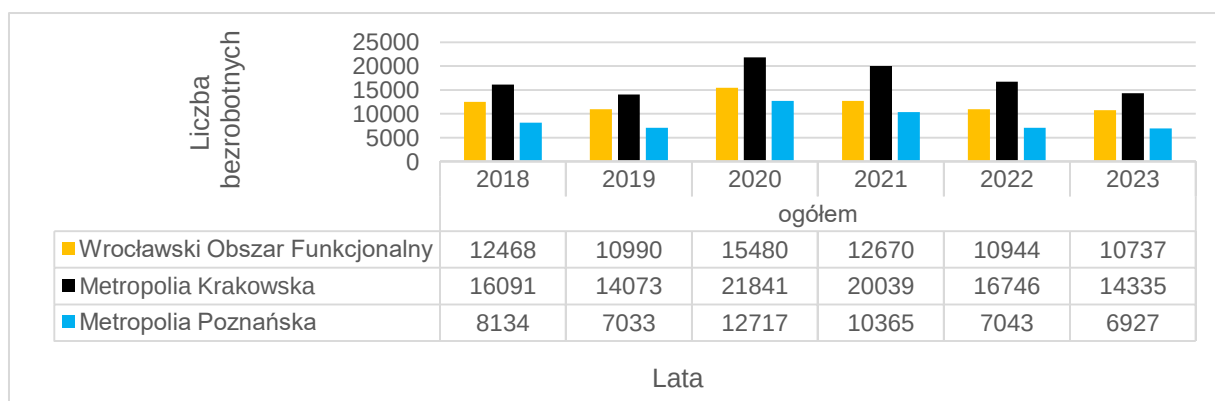
Źródło: opracowanie własne na podstawie EUROSTAT, dostęp 28.04.2025, zakres lat według dostępności danych w publicznej statystyce EUUROSTAT.

W zakresie poziomu bezrobocia we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym na koniec 2023 roku było zarejestrowanych 10 737 osób, a najniższą wartość odnotowano w Metropolii Poznań – 6927 osób. W 2023 roku liczba osób poszukujących pracy w Brneńskim Obszarze Metropolitalnym wynosiła 17 503²² osoby, a na obszarze Drezna, dla którego udało się pozyskać dane- 18 492 osoby.

Wykres 20. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w latach 2018-2023

²¹ Dane za rok 2023 dostępne są w bazie danych Eurostat jedynie w podziale na jednostki NUTS 2.

²² https://experience.arcgis.com/experience/eb1f02f8fa1641e5829fa1d88a6ebd8f/page/Po%C4%8Det-uchaze%C4%8D%C5%AF-o-zam%C4%9Bstn%C3%A1n%C3%AD?views=Zobraz%C3%AD%2CZobraz%C3%AD-12#data_s=id%3AdataSource_42-193a0cd5f26-layer-16%3A184%2Cid%3AdataSource_67-19294adb767-layer-3%3A182, dostęp 24.03.2025

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Udział osób bezrobotnych w ogóle ludności był również najniższy w Metropolii Poznań (0,63%), a najwyższy w Metropolii Krakowskiej (1,26%).

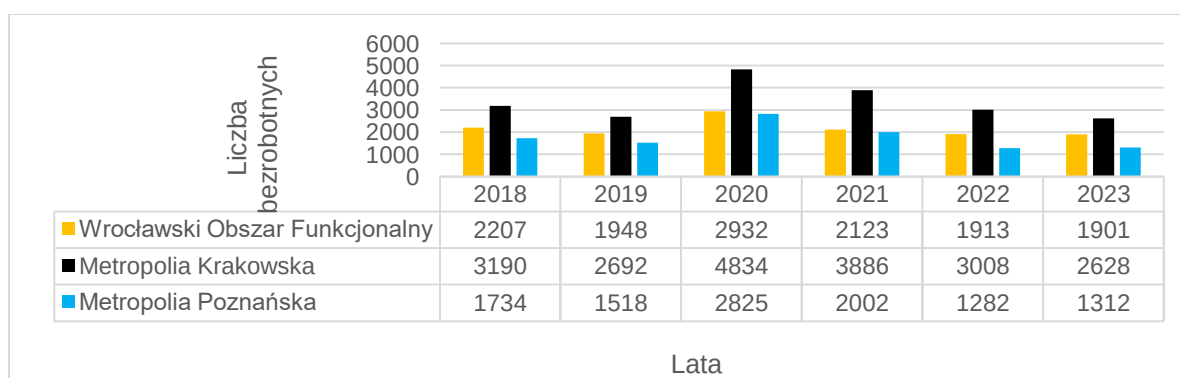
Tabela 19. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności ogółem w latach 2018-2023.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	1,26%	1,10%	1,47%	1,19%	1,03%	1,00%
Metropolia Krakowska	1,51%	1,31%	1,95%	1,78%	1,48%	1,26%
Metropolia Poznań	0,78%	0,67%	1,16%	0,94%	0,64%	0,63%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Wrocławski Obszar Funkcjonalny we wskaźniku bezrobotnych do 30 roku życia osiągnął w 2023 roku wartość – 1901 bezrobotnych podczas gdy pozostałe dwa porównywane polskie obszary osiągnęły kolejno wartości – 1 312 (Metropolia Poznań) i 2628 (Metropolia Krakowska). Warto również zwrócić uwagę, że na przestrzeni lat 2018-2023 wartość tego wskaźnika spadła we wszystkich krajowych obszarach funkcjonalnych.

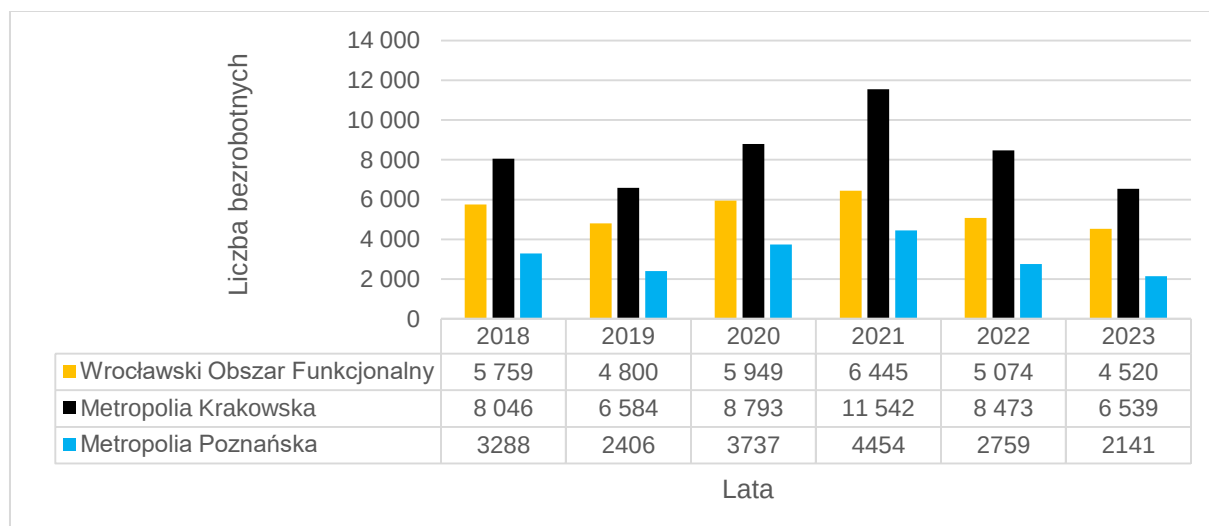
Wykres 21. Bezrobotni zarejestrowani do 30 roku życia w latach 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Wśród długotrwale bezrobotnych najwięcej osób w 2023 roku zamieszkiwało obszar Metropolii Krakowskiej - 6 539 osób, następnie obszar Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – 4 520, a najmniej takich osób odnotowano w Metropolii Poznań – 2 141. Wartość tego wskaźnika jednak systematycznie na przestrzeni lat 2018-2023 spada.

Wykres 22. Długotrwale bezrobotni w latach 2018-2023.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

W przypadku Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego liczba długotrwale bezrobotnych w 2023 roku wynosiła 6 874 i wzrosła od roku 2018 o 1583 osoby. Widać więc, że zachodzi tu odwrotny trend niż na obszarze polski.

Niestety Aglomeracja Drezdeńska nie gromadzi w swoich statystykach publicznych danych możliwych do porównania z polskimi obszarami funkcjonalnymi w zakresie bezrobocia ludzi do 30 roku życia i bezrobotnych długotrwale.

Europejskie obszary funkcjonalne według dostępnych statystyk publicznych są możliwe do porównania z polskimi obszarami na poziomie NUTS 2. W 2023 roku najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w NUTS 2 Dolnośląskie gdzie wskaźnik osiągnął wartość 3,0%, natomiast najniższą wartość osiągnął region NUTS 2 Jihovýchod, w którym znajduje się Brno i jego obszar metropolitalny (2,2 %).

Tabela 20. Stopa bezrobocia (%) wśród osób w wieku 15-74 w latach 2018-2023

Poziom NUTS	Kod regionu	Nazwa regionu	2018	2019	2020	2021	2022	2023
NUTS 2	CZ06	Jihovýchod	2,3	1,9	2,3	2,4	1,7	2,2
NUTS 2	DED2	Dresden	4,1	3,5	3,6	3,4	3,4	2,5

NUTS 2	PL21	Małopolskie	2,9	2,9	2,7	3,2	2,4	2,3
NUTS 2	PL41	Wielkopolskie	2,2	2,6	1,8	2,3	2,0	2,8
NUTS 2	PL51	Dolnośląskie	3,3	3,3	3,2	4,1	3,5	3,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie EUROSTAT, dostęp 28.04.2025

6. Potencjał naukowo-badawczy (wskaźniki rozwoju innowacyjnego, potencjał uczelni wyższych)

Przedsiębiorstwa, jako podmioty wdrażające nowe rozwiązania techniczne i organizacyjne, stanowią kluczowy element ekosystemu innowacyjnego regionu. Kondycja sektora przedsiębiorstw, zwłaszcza w kontekście ich działalności innowacyjnej, określana jest przez szereg wskaźników dotyczących takich aspektów ich działania jak: nakłady na badania i rozwój, współpraca z innymi podmiotami w zakresie badań, rozwoju i wdrożeń, przychody i wartość dodana czy prawa własności przemysłowej.

Spośród porównywanych obszarów funkcjonalnych i ich miast rdzeni według rankingu „Index 2022-2023 : Europe – Most Developed and Innovative cities”, najwyżej w rankingu pod względem innowacyjności znalazło się Drezno, które w Europie uplasowało się na pozycji 56, a na świecie na pozycji 147. Spośród polskich porównywanych miast najlepiej wypadł Wrocław, który znalazł się na pozycji 90 (a na świecie na pozycji 221). W zestawieniu nie znalazł się Poznań.

Tabela 21. Analizowane miasta rdzenie w rankingu najbardziej rozwiniętych i innowacyjnych miast

Miasto	Miejsce w rankingu w Europie	Miejsce w rankingu światowym
Wrocław	90	221
Kraków	102	258
Brno	112	287
Drezno	56	147

Źródło: Innovation Cities™ Index 2022-2023 : Europe – Most Developed and Innovative cities²³

O potencjale obszaru świadczą również zasoby akademickie. Według Rankingu Uczelni Akademickich publikowanego przez portal Perspektywy.pl w roku 2024 najwyżej w rankingu uczelni wyższych zlokalizowanych w analizowanych obszarach funkcjonalnych znalazł się Uniwersytet Jagielloński w Krakowie (pozycja 2) oraz Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie (pozycja 4). Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu znalazł się na miejscu 6, a Politechnika Wrocławska uplasowała się na miejscu 7.

²³ [Innovation Cities™ Index 2022-2023 : Europe - Most Developed and Innovative cities](#)

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie spośród analizowanych uczelni najlepiej wypadła w rankingu zatrudnialności absolwentów (zajęła 6 miejsce). Wrocławskie uczelnie zajęły miejsca od 9 (Politechnika Wrocławska) do 34 (Uniwersytet WSB Merito we Wrocławiu).

Pod względem innowacyjności najlepiej wypadła Politechnika Poznańska (1 miejsce) oraz Uniwersytet Jagielloński (4 miejsce). Spośród wrocławskich uczelni najlepiej wypadła Politechnika Wrocławska (16 miejsce) i Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (32 miejsce).

Tabela 22. Ranking Uczelni Akademickich 2024.

Obszar funkcjonalny w którym znajduje się uczelnia	Nazwa uczelni	Miejsce w rankingu uczelni akademickich	Miejsce w rankingu Absolwent na rynku pracy 2024	Miejsce w rankingu Innowacyjność 2024
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	Politechnika Wrocławska	7	9	16
	Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu	16	21	
	Uniwersytet Wrocławski	19		
	Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	26		32
	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu	48	20	
	Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu	61-72		
	Uniwersytet Dolnośląski DSW we Wrocławiu	81-90		
	Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu	90+		
	Uniwersytet WSB Merito we Wrocławiu	90+	34	
Metropolia Krakowska	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2	31	4
	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	4	6	8
	Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	46	24	
	Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie	55-60		
	Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	61-72		
	Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie	73-80		
	Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	81-90		

Obszar funkcjonalny w którym znajduje się uczelnia	Nazwa uczelni	Miejsce w rankingu uczelni akademickich	Miejsce w rankingu Absolwent na rynku pracy 2024	Miejsce w rankingu Innowacyjność 2024
	Uniwersytet Ignatianum w Krakowie	81-90		
	Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	81-90		
	Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie	55-60		37
	Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	29	32	40
Metropolia Poznańska	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	6		
	Politechnika Poznańska	8	8	1
	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	21	13	
	Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu	34		35
	Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu	35	7	
	Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu	61-72		
	Uniwersytet WSB Merito w Poznaniu	73-80	42	

Źródło: <https://2024.ranking.perspektywy.pl/ranking/ranking-uczelni-akademickich>, dostęp 2.02.2025

Według światowego rankingu uniwersyteckiego publikowanego od 2004 roku przez organizację Quacquarelli Symonds (QS), najwyższe miejsce spośród analizowanych ośrodków akademickich zajął Uniwersytet Techniczny w Dreźnie (miejsce 101). Spośród polskich uczelni najwyżej uplasował się Uniwersytet Jagielloński (122 miejsce). Spośród uczelni zlokalizowanych na obszarze Wrocławskiego Obszaru funkcjonalnego 3 znalazły się w tym rankingu i były to: Uniwersytet Wrocławski (302 miejsce), Politechnika Wrocławska (322 miejsce), Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (496 miejsce). Ten ostatni ma stosunkowo wysoki w porównaniu do innych polskich ośrodków akademickich wskaźnik cytowań (CPP na poziomie 4,1). Wrocławskie uczelnie mają stosunkowo niski wskaźnik partnerstw badawczych (18,9 dla Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, 25,6 dla Politechniki Wrocławskiej i 24,4 dla Uniwersytetu Wrocławskiego), podczas gdy najlepsza w tym zestawieniu spośród polskich uczelni Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu osiągnął ten wskaźnik na poziomie 70,1, a Uniwersytet Jagielloński na poziomie 70. Najlepiej w tym zestawieniu wypadło Drezno, a Uniwersytet Techniczny osiągnął wartość wskaźnika na poziomie 88,1. Międzynarodowa Sieć Badawcza (IRN) jest miarą sukcesu instytucji w tworzeniu i utrzymywaniu partnerstw badawczych z instytucjami w innych lokalizacjach. Wskaźnik mierzy, jak różnorodna i

bogata jest sieć badawcza instytucji, patrząc na liczbę różnych reprezentowanych krajów i czy te relacje są odnawiane i powtarzane. Bierzemy pod uwagę tylko trwałe partnerstwa, zdefiniowane jako te, które skutkują trzema lub więcej wspólnymi pracami opublikowanymi w okresie pięciu lat.

Tabela 23. Rankingi uniwersytetów QS World

	Uczelnie	Miejsce w rankingu	Wskaźnik cytowań (CPP)	Wskaźnik partnerstw badawczych (IRN)	Studenci krajowi	Studenci zagraniczni
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	Uniwersytet Wrocławski	302	2,4	24,4	92%	8%
	PolitechnikaWrocławska	322	1,6	25,6	94%	6%
Metropolia Krakowska	Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	496	4,1	18,9	Brak informacji	Brak informacji
	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	122	5,3	70	88%	12%
	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	342	1,8	32,2	94%	6%
	Politechnika Krakowska	354	1,5	8,5	94%	6%
Metropolia Poznańska	Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu	251	3,3	70,1	92%	8%
	Politechnika Poznańska	418	3	20,3	94%	6%
	Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu	462	4,8	2,4	Brak informacji	Brak informacji
	Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu	468	6,9	9	92%	8%
	Wyższa Szkoła Bankowości w Poznaniu	601	2,1	1	Brak informacji	Brak informacji
Brneński Obszar Metropolitalny	Masaryk University w Brnie	161	15,9	68	74%	26%
	Uniwersytet Techniczny w Brnie	216	2,4	55,8	74%	26%
	Mendel University in Brno	336	4,3	32,1	83%	17%
Aglomeracja Drezna	Uniwersytet Techniczny w Dreźnie (TechnischeUniversitätDresden)	101	50,6	88,1	84%	16%

Źródło: <https://www.topuniversities.com/europe-university-rankings>

Po względem liczby studentów największym potencjałem dysponuje Miasto Kraków, w którym studiuje ponad 130 tys studentów i jako jedyne z polskich miast odnotowało między rokiem 2020, a 2023 wzrost liczby studentów. Zarówno Wrocław, jak i Poznań doświadczają spadku liczby studentów , a wszystkie trzy miasta doświadczają spadku liczby absolwentów.

Tabela 24. Wskaźniki opisujące liczbę studentów i absolwentów uczelni wyższych w latach 2020-2023

	2020	2021	2022	2023
studenci ogółem				
Miasto Wrocław	107 894	106 517	105 103	106 116
Miasto Kraków	130 428	130 360	129 357	131 961
Miasto Poznań	104 729	102 199	101 108	99 427
absolwenci ogółem				
Miasto Wrocław	26 429	27 320	26 513	26 094
Miasto Kraków	32 881	33 242	32 328	32 273
Miasto Poznań	24 920	24 509	24 509	23 774

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025. GUS udostępnia jedynie dane za okres 2020-2023.

Liczba studentów na Uniwersytecie Technicznym w Dreźnie w 2023 roku wynosiła 33 452, na Brneńskim obszarze metropolitalnym znajdują się trzy uczelnie: Uniwersytet Techniczny w Brnie liczba studentów 23 000, Uniwersytet Mendel (8 300 studentów), Masaryk University (30 890 studentów), które w sumie posiadają 62 190 studentów.

7. Środowisko i przyroda (uwarunkowania przyrodnicze)

Jednym z czynników wpływających na stan środowiska w miejskich obszarach funkcjonalnych jest poziom zadrzewienia tych obszarów. Drzewa zapewniają wiele korzyści dla środowiska miejskiego i jakości życia w miastach. Między innymi drzewa mogą pomóc w dostosowaniu się do zmieniającego się klimatu, obniżając temperaturę powietrza poprzez zacienienie i parowanie, zarządzanie wodami opadowymi i zmniejszanie prędkości wiatru. Mogą również działać jako pochłaniacz dwutlenku węgla, przyczyniając się w ten sposób do wysiłków na rzecz łagodzenia zmiany klimatu. Ze względu na dostępność danych w statystykach publicznych zarówno polskich jak i europejskich zestawiono ze sobą informacje dotyczące miast rdzeni, jako ośrodków oddziałujących na swoje najbliższe otoczenie i obszary funkcjonalne. Najlepiej w tym wskaźniku wypadło miasto Drezno, którego poziom zadrzewienia według danych z 2024 roku był na poziomie 38,37%. Najślabiej natomiast wypadł Wrocław, którego pokrycie drzewami było na poziomie 25,35%.

Tabela 25. Pokrycie obszarów miejskich drzewami w km2 i % w miastach rdzeniach w 2024 r.

Obszar miejski (Functional Urban Area)	Obszar w km2	Pokrycie drzewami km2	Porycie drzewami %
Wrocław	2 648	671	25,35
Kraków	3 758	1062	28,25
Poznań	3 093	967	31,26
Brno	2 679	988	36,89
Dresden	5 833	2238	38,37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie European Environment Agency, dostęp 30.04.2025

Pod względem obszarów chronionych wśród polskich funkcjonalnych największa powierzchnia na jednego mieszkańca przypada w Metropolii Poznań - 22 703,3 m², najmniejsza natomiast we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym - 8440,7 m². Podobnie wygląda sytuacja w przypadku liczby pomników przyrody na 100 km, najwięcej pomników znajduje się w Metropolii Poznań – 585,1 , a najmniej na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – 294,9.

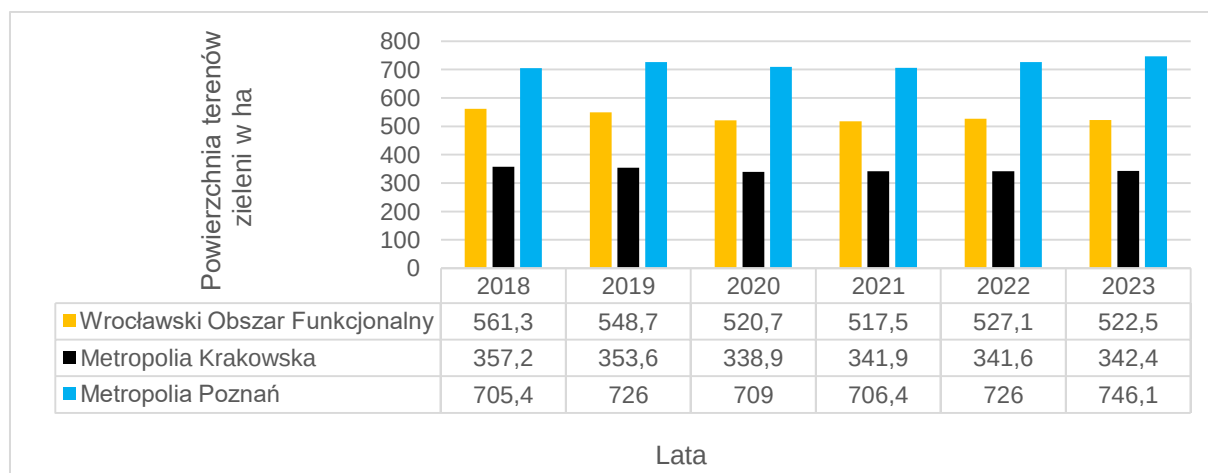
Tabela 26. Charakterystyka obszarów chronionych.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
powierzchnia obszarów prawnie chronionych na 1 mieszkańca w m ²						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	9 377,4	9 232,8	8 661,5	8 605,4	8 529,9	8 440,7
Metropolia Krakowska	10 874,2	10 696,1	9 761,2	9 701,7	9 543,0	9 419,2
Metropolia Poznań	24 596,6	24 198,7	22 996,9	22 768,4	22 910,5	22 703,3
liczba pomników przyrody na 100 km ²						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	253,4	256	265,2	274,5	296,2	294,9
Metropolia Krakowska	544,7	544,7	579	585,9	588,7	596
Metropolia Poznań	583,7	558,4	609,9	599,4	599	585,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

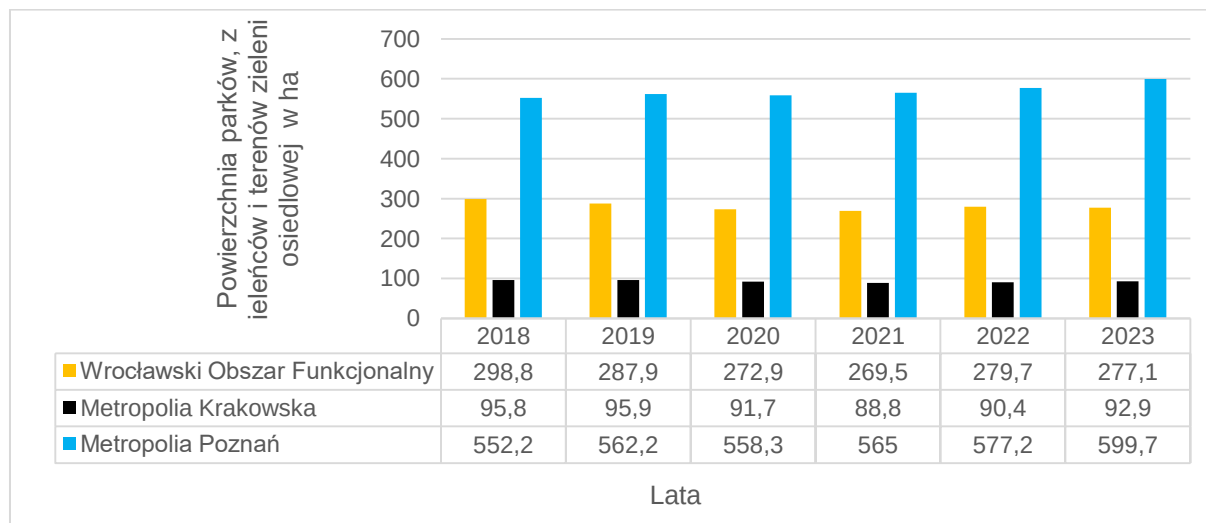
Na jednego mieszkańca Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego przypada 522,5 m² terenów zieleni i 277,1 m² powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej. Najwięcej m² zarówno terenów zieleni jak i powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej przypada na 1 mieszkańca w Metropolii Poznań.

Wykres 23. Powierzchnia terenów zieleni ogółem na 1 mieszkańca.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Wykres 24. Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej na 1 mieszkańca

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Wszystkie analizowane obszary funkcjonalne posiadają walory przyrodnicze, stanowiące o ich potencjale.

Obszar Metropolitalny Brna obejmuje kilka obszarów chronionych, takich jak część obszaru chronionego krajobrazu Morawskiego Krasu, narodowy pomnik przyrody Stránská skála, narodowy rezerwat przyrody Hádecká planinka, pomnik przyrody Bílá hora lub rezerwat przyrody Bosonožský hájek.

W Dreźnie znajduje się dziesięć obszarów objętych ochroną krajobrazu, w tym: Wrzosowisko Dreźnieńskie, Zbocza Łaby Drezno-Pirna i Schönfelder Hochland, Lockwitztal i Geberggrund.

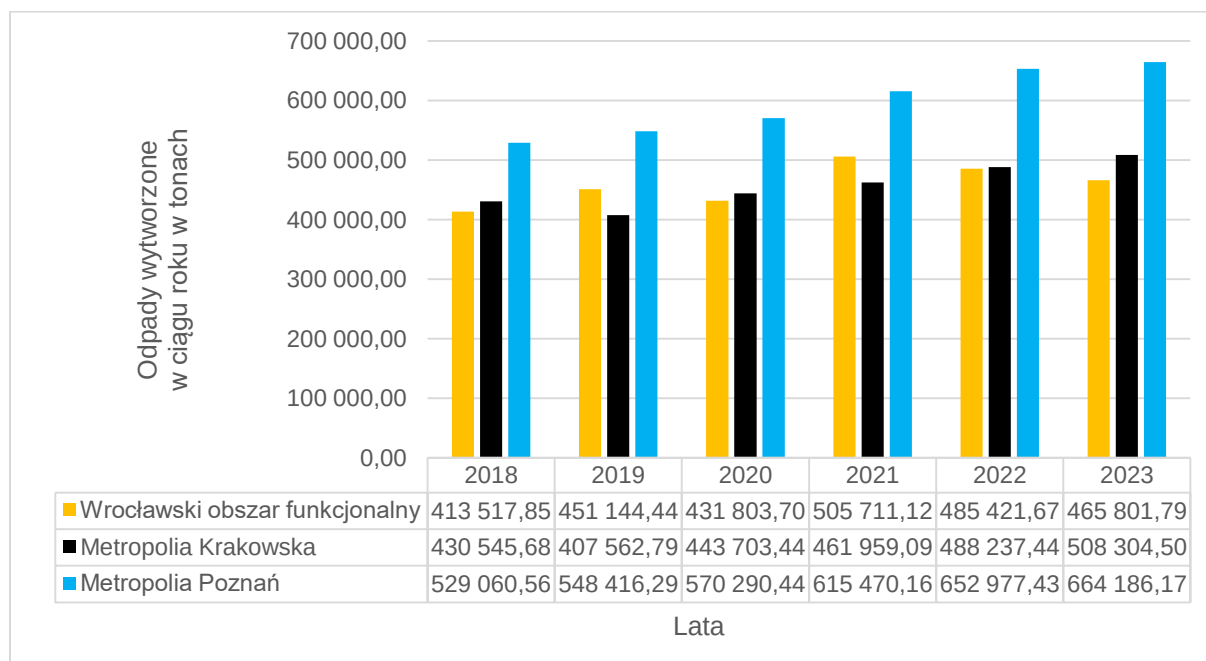
WrOF charakteryzuje się obecnością licznych obszarów chronionych, takich jak obszary Natura 2000 oraz krajobrazy chronione, takimi jak: Dolina Oleśnicy i Potoku Boguszyckiego, Kumaki Dobrej, Lasy Grzędzińskie, Dąbrowy Janikowskie, Grądy w Dolinie Odry, Grądy Odrzańskie, Dolina Widawy, Łęgi nad Bystrzycą, Łęgi Odrzańskie, Jodłowice, Ostoja nad Baryczą, Skoroszowskie Łąki, Dolina Baryczy, Las Pilczycki, Stawy w Borowej, Przeplatki nad Bystrzycą, Masyw Ślęzy, Park Krajobrazowy Dolina Bystrzycy, Park Krajobrazowy Dolina Baryczy, Ślęzański Park Krajobrazowy.

Na terenie Metropolii Krakowskiej również znajduje się wiele form chronionej przyrody m.in.: Ojcowski Park Narodowy, Dłubniański Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie Rudniański Park Krajobrazowy, Tenczyński Park Krajobrazowy, Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy, Dolina Prądnika

Na terenie Metropolii Poznań znajdują się m.in. Puszcza Zielonka, atrakcyjne doliny rzeczne, m.in. Warty i Cybiny, Rogalińska Dolina Warty, Wielkopolski Park Narodowy, Meteoryt Morasko – Żurawiniec.

Wpływ na środowisko mają również odpady komunalne i selektywne wytworzone w ciągu roku. Największą masę odpadów komunalnych wytworzoną przez gospodarstwa domowe odnotowano w 2023 roku w Metropolii Krakowskiej – 508 304,50 ton. Najmniej w Metropolii Poznań – 449 737,66 ton.

Wykres 25. Odpady komunalne wytworzone w ciągu roku z gospodarstw domowych w latach 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

W przeliczeniu na jednego mieszkańca na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego odnotowano spadek masy odpadów komunalnych z 0,48 t w roku 2013 do 0,46 t w roku 2023. Największą masę odpadów przypadających na jednego mieszkańca odnotowano w Metropolii Poznań – 0,72 t w 2023 roku.

Tabela 27. Odpady komunalne zebrane ogółem i przypadające na 1 mieszkańca w latach 2018-2023 (w tonach).

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	469 735,39	495 901,96	468 917,97	542 191,17	518 939,42	496 417,07
Masa odpadów na 1 mieszkańca	0,48	0,50	0,44	0,51	0,49	0,46
Metropolia Krakowska	461 718,90	438 082,47	473 080,16	493 792,87	505 336,91	526 326,41
Masa odpadów na 1 mieszkańca	0,43	0,41	0,42	0,44	0,45	0,46
Metropolia Poznań	665 305,89	683 623,84	698 686,90	745 590,48	779 836,45	793 412,43
Masa odpadów na 1 mieszkańca	0,64	0,65	0,64	0,68	0,71	0,72

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 23.04.2025

W zakresie zbiórki odpadów selektywnych wszystkie obszary na przestrzeni lat 2018-2023 odnotowały wzrost masy zebranych odpadów zarówno ogółem jak i z gospodarstw domowych. Z Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego zebrano 192 059,09 ton ogółem i 184 093,30 z gospodarstw domowych. Najwięcej odpadów selektywnych zebrano w Metropolii Poznań. W przeliczeniu na jednego

mieszkańca najwięcej odpadów zebranych selektywnie odnotowano w Metropolii Krakowskiej (0,22 t w 2023), a najmniej w tym wskaźniku wypadł Wrocławski Obszar Funkcjonalny (0,18 t w 2023 roku).

Tabela 28. Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku w t w latach 2018-2023.

	2018	2019	2020 ogółem	2021	2022	2023
Wrocławski obszar funkcjonalny	140 223,26	160 042,98	177 381,48	203 129,83	207 101,63	192 059,09
Masa odpadów na 1 mieszkańca	0,14	0,16	0,17	0,19	0,19	0,18
Metropolia Krakowska	166 645,61	149 966,93	207 393,95	224 999,50	235 424,69	248 591,75
Masa odpadów na 1 mieszkańca	0,16	0,14	0,18	0,20	0,21	0,22
Metropolia Poznań	126 983,66	138 275,14	162 476,76	195 725,23	207 348,13	222 254,95
Masa odpadów na 1 mieszkańca	0,12	0,13	0,15	0,18	0,19	0,20
z gospodarstw domowych						
Wrocławski obszar funkcjonalny	135 663,72	155 893,04	173 933,38	198 529,86	200 479,32	184 093,30
Metropolia Krakowska	159 224,26	142 546,12	198 614,35	214 021,83	231 492,22	244 011,70
Metropolia Poznań	112 088,05	122 759,89	144 446,53	175 297,79	187 037,01	201 814,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

Ze względu na dostępność danych udostępnianych przez Urząd Statystyczny Wolnego Kraju Saksonii, możliwe jest podanie jedynie danych dla obszaru miasta Drezna i według dostępnych danych statystycznych w 2023 roku z samego Drezna zebrano 76 847 ton odpadów zbieranych selektywnie z gospodarstw domowych²⁴. W przeliczeniu na 1 mieszkańca tych odpadów w 2023 roku zebrano 0,10 t. Zdecydowanie mniej niż w przypadku polskich obszarów funkcjonalnych.

W przypadku Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego, w dostępnych danych prezentowany jest podział na:

- odpady budowlane i rozbiórkowe - 210 918,29 ton (na 1 mieszkańca przypada 0,29 t)
- odpady z zakładów utylizacji odpadów, oczyszczalni ścieków oraz produkcji wody dla ludzi i przemysłu - 154 306,60 ton (na 1 mieszkańca przypada 0,21 t)

²⁴

<https://www.statistik.sachsen.de/genonline/online?operation=abruftabelleBearbeiten&levelindex=1&levelid=1743765356061&auswahloperation=abruftabelleAuspraegungAuswaehlen&auswahlverzeichnis=ordnungsstruktur&auswahlziel=werteabruf&code=32121-002K&auswahltext=&nummer=4&variable=4&name=KRS50P&werteabruf=Werteabruf#abreadcrumb>, dostęp 26.03.2025

- odpady z procesów termicznych - 74 837,32 ton (na 1 mieszkańca przypada 0,10 t)
- odpady z mechanicznej obróbki metali i tworzyw sztucznych - 36 758,70 ton (na 1 mieszkańca przypada 0,05 t)

8. Wypoczynek i rekreacja (turystyka, czas wolny)

Ze względu na różną dostępność danych w polskich i europejskich obszarach funkcjonalnych polskie obszary funkcjonalne zestawiono ze sobą analizując powszechnie dostępne dane statystyczne, a następnie scharakteryzowano zasoby wszystkich obszarów w części opisowej.

W zestawieniu obiektów turystycznych i miejsc noclegowych według dostępnych danych na koniec roku 2023 najwięcej obiektów i miejsc noclegowych odnotowano w Metropolii Kraków (odpowiednio 293 i 35 023), przy czym zaznaczyć trzeba, że dane dla Metropolii Krakowskiej były dostępne tylko dla gmin Kraków, Kocmyrów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Skawina, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki, Biskupice, Niepołomice, Wieliczka). We Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym obiektów noclegowych odnotowano 136, natomiast miejsc noclegowych 17 607.

Tabela 29. Turystyczne obiekty noclegowe i miejsca noclegowe w latach 2018-2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
obiekty ogółem						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	143	153	147	145	139	136
Metropolia Krakowska*	310	316	273	280	290	293
Metropolia Poznań	181	190	161	157	153	151
miejsca noclegowe ogółem						
Wrocławski Obszar Funkcjonalny	14463	16909	15996	16553	17083	17607
Metropolia Krakowska*	34 522	36 323	30 447	32 732	33 290	35 023
Metropolia Poznań	14244	15154	12506	13352	13793	13884

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, dostęp 30.01.2025

W 2023 roku w 178 obiektach noclegowych w drezdeńskiej branży noclegowej zaoferowano około 24 500 miejsc noclegowych.

W ramach pogłębienia informacji o mocnych stronach obszarów funkcjonalnych poniżej przedstawiono opis obszarów w zakresie ich atrakcyjności turystycznej i możliwości spędzania wolnego czasu. Wszystkie obszary posiadają walory turystyczne specyficzne dla swojej lokalizacji i nie można wyznaczyć ich miejsca w rankingu pod względem ich jakości.

Wrocławski Obszar Funkcjonalny

Wrocławski Obszar Funkcjonalny (WrOF) oferuje wiele atrakcji turystycznych, które przyciągają zarówno miłośników historii, kultury jak i przyrody, a sam Wrocław jest miastem o bogatej historii i architekturze, oferującym wiele atrakcji turystycznych. Głównym atutem całego obszaru są walory przyrodnicze, takie jak parki krajobrazowe „Dolina Baryczy”, „Dolina Bystrzycy”, „Ślązański Park Krajobrazowy”.

Do głównych atrakcji turystycznych można zaliczyć Stare Miasto we Wrocławiu – Rynek ze Starym i Nowym Ratuszem, Katedrę św. Jana Chrzciciela, Most Tumski (zwany mostem zakochanych), najstarszą część Wrocławia Ostrów Tumski, pochodzącą z X wieku. Hala Stulecia jest obiektem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Turystów przyciąga również ZOO Wrocław oraz Afrykarium. Muzeum Narodowe we Wrocławiu jest jednym z najważniejszych tego typu instytucji na Dolnym Śląsku, w jego zasobach jest Panorama Racławicka. W pozostałych gminach znajdują się między innymi takie atrakcje jak: Pałac w Jelczu-Laskowicach, Kościół pw. św. Piotra i Pawła w Kątach Wrocławskich, Zamek Piastowski w Obornikach Śląskich, Kościół Niepokalanego Serca NMP w Siechnicach, Zamek Sobótka-Górka, kościół p.w. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny na Górze Śląza w Sobótce, Bazylika św. Jadwigi Śląskiej w Trzebnicy, Muzeum Ślązańskie im. Stanisława Dunajewskiego w Sobótce, Zamek Książęcy, Bazylika Mniejsza w Oleśnicy, Cerkiew Prawosławna w Oleśnicy, Brama Wrocławska z murami obronnymi w Oleśnicy, Muzeum Ziemi Oleśnickiej.

W granicach miasta Wrocław przebiegają trasy rowerowe o charakterze typowo turystycznym, takie jak: EuroVelo 9, Trasa rowerowa Twierdzy Wrocław, Szlak Odry – trasa rowerowa położona wzdłuż Odry, która rozgałęzia się na wysokości Wyspy Opatowieckiej. Poza Wrocławiem przebiegają również trasy rowerowe, tj.: Szlak im. Turonia oraz Korona Kocich Gór. Bogatą ofertę tras rowerowych posiada miasto Oleśnica. W granicach miasta, jak również w jego najbliższej okolicy przebiegają liczne trasy m.in. Trasa Rynek – Zamek Oleśnickich, Trasa przez Zalew Stradomia, Trasa Zamek Oleśnickich – Kościół w Boguszycach.

Metropolia Krakowska

Metropolia Krakowska jest obszarem niezwykle atrakcyjnym pod względem turystyki i rekreacji. Kluczową atrakcją stanowi Miasto Kraków, którego Stare Miasto jest wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa (UNESCO). Wieliczka posiada jedną z najstawniejszych na świecie kopalni soli. Na obszarze Metropolii znajduje się również Ojcowski Park Narodowy, urozmaicony krajobraz naturalny obejmujący obszary podgórskie Beskidów, doliny rzek Wisły, Skawy i Raby oraz Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, a także 5 parków krajobrazowych: Rudniański, Bielańsko-Tyniecki,

Dolinki Krakowskie, Dolina Dłubni, Tenczyński. Metropolia przyciąga również miejscami kultu religijnego takimi jak: Najstarsze Opactwo Benedyktynów na ziemiach polskich – klasztor w Staniątkach, Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach, Opactwo Cystersów w Krakowie-Mogile, liczne szlaki papieskie związane z miejscami pobytu i pielgrzymek Papieża-Polaka do Polski i Małopolski.

Przez Obszar Metropolii przebiegają również liczne szlaki turystyczne takie jak: Szlak Orlich Gniazd, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej, Szlak Cysterski, Szlak Św. Jakuba.

Sieć dróg rowerowych VELOMAŁOPOLSKA obejmuje sieć 8 tras rowerowych o europejskim standardzie zaprojektowanych w taki sposób, by umożliwić dotarcie do najcenniejszych przyrodniczo i turystycznie obszarów Małopolski. Metropolię Krakowską przecinają trzy trasy: Wiśłana Trasa Rowerowa, VeloDunajec i VeloMetropolis, w fazie projektowania są: VeloPrądnik i VeloRudawa.

Metropolia Poznań

Metropolia Poznań oferuje bogactwo atrakcji turystycznych, zarówno w samym Poznaniu, jak i w okolicznych gminach. W Poznaniu do największych atrakcji można zaliczyć Stary Rynek, który jest centralnym punktem miasta z renesansowym Ratuszem i Muzeum Historii Miasta Poznania. Oprócz tego w Poznaniu znajduje się również Katedra św. Jana Jerozolimskiego na Ostrowie Tumskim, Palmiarnia czy Zamek Cesarski. Oprócz Poznania atrakcje turystyczne znajdują się również w Buku – Pałac i Kościół pw. św. Stanisława Biskupa, w Czerwonaku znajdują się rezerwat przyrody "Biała Góra", oraz Kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej, w Dopiewie znajdują się Pałac oraz rezerwat przyrody "Dębina", w Mosinie znajdują się Pałac Mosiński z parkiem krajobrazowym oraz Muzeum Ziemi Mosińskiej imienia dr Stanisława Michalskiego, w Pobiedziskach znajdują się ruiny zamku krzyżackiego, Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa.

W okolicy Poznania znajduje się Wielkopolski Park Narodowy jeden z najstarszych parków narodowych w Polsce, oferujący malownicze szlaki piesze oraz piękne jeziora jak Kociołek czy Góreckie. Na obszarze Metropolii Poznań znajduje się również Rezerwat Przyrody Meteoryt Morasko, unikalny rezerwat przyrody utworzony przez krater meteorytowy –który jest jednym z niewielu takich miejsc na świecie.

Na obszarze Metropolii Poznań znajdują się również atrakcyjne trasy rowerowe i pieszo-rowerowe takie jak Euro Velo 9 (Szlak Bursztynowy), Nadwarciański Szlak Rowerowy, Pierścień dookoła Poznania, Wartostrada.

Brzeński Obszar Metropolitalny (BMO)

Brno i jego obszar metropolitalny stanowią atrakcyjną alternatywę dla zatłoczonych europejskich stolic, łącząc kameralną atmosferę mniejszego ośrodka miejskiego z bogactwem zabytków i przyrody. Północna część BMO jest atrakcyjna ze względu na warunki naturalne, np. Obszar Chroniony Morawskiego Krasu. Na południu obszaru atrakcje turystyczne stanowią regiony winiarskie. Do najciekawszych atrakcji turystycznych Brna i okolic można zaliczyć również: Zamek Špilberk: historyczną twierdzę i symbol miasta Brno, Katedrę św. Piotra i Pawła, która znajduje się na wzgórzu Petrov i jest jednym z najbardziej charakterystycznych punktów orientacyjnych miasta, Muzeum Miejskie w Brnie (Městské muzeum v Brně), które prezentuje historię miasta oraz regionu.

Do atrakcji regionalnych można zaliczyć: Moravský Kras (Kras Morawski) unikalny system jaskiń krasowych położony niedaleko Brna, Zamek Veveří - średniowieczną twierdzę nad rzeką Svratka - popularne miejsce wycieczek rowerowych i pieszych, czy płaskowyż Dražanská Vrchovina - obszar chroniony ze względu na swoją unikalną przyrodę.

Aglomeracja Drezna

Aglomeracja Drezna, obejmująca miasto i jego okolice, oferuje wiele atrakcji turystycznych. Drezno jest miastem o bogatej historii i kulturze, często nazywanym "Florencją nad Łabą". Do najbardziej znanych atrakcji Drezna możemy zaliczyć Pałac Zwinger, symbol barokowego splendoru Drezna, w którym znajduje się Galeria Obrazów Starych Mistrzów z dziełami Tycjana i Rubensa, Zamek Rezydencyjny (Residenzschloß) -muzeum ze skarbem Zielone Sklepienie, pełnym drogocennych klejnotów, Orszak Książęcy (Fürstenzug) największy na świecie ceramiczny obraz ścienny przedstawiający władców Saksonii, Operę Sempera - znany teatr operowy z imponującą architekturą i bogatym repertuarem artystycznym, Großer Garten, największy park miejski w Dreźnie, oferujący spacerów oraz atrakcje takie jak ogród botaniczny i zoo oraz kompleks pałacowo-ogrodowy Pillnitz położony na obrzeżach Drezna.

9.Relacje władz publicznych (współpraca na poziomie obszaru funkcjonalnego)

Wrocławski Obszar Funkcjonalny

Relacje władz publicznych we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym (WrOF) opierają się na współpracy między 19 jednostkami samorządu terytorialnego, w tym Wrocławiem jako rdzeniem oraz otaczającymi go gminami. Współpraca ta realizowana jest głównie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), które umożliwiają koordynację działań na poziomie ponadlokalnym. Porozumienie międzygminne zostało zawarte 17 grudnia 2021 r. i określa zasady współpracy w zakresie programowania, wdrażania, finansowania, ewaluacji i realizacji wspólnych przedsięwzięć w ramach ZIT WrOF. Liderem porozumienia jest Gmina Wrocław, która pełni funkcję koordynacyjną poprzez Biuro ZIT WrOF działające w strukturach Urzędu Miejskiego Wrocławia. Gminy współpracują przy opracowywaniu długoterminowych strategii rozwoju, takich jak Strategia WrOF 2050. Kluczowe obszary współpracy obejmują zrównoważoną mobilność, ochronę środowiska, rozwój infrastruktury i poprawę jakości życia mieszkańców.

Metropolia Krakowska

Relacje władz publicznych w Metropolii Krakowskiej opierają się na zinstytucjonalizowanej współpracy w ramach Stowarzyszenia Metropolia Krakowska (SMK), które integruje Kraków i otaczających go gmin. Współpraca ta ma na celu realizację wspólnych celów rozwojowych, określonych m.in. w Strategii Metropolia Krakowska 2030 oraz wdrażanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT). Stowarzyszenie pełni funkcję koordynatora działań na poziomie obszaru funkcjonalnego, łącząc różnorodne interesy gmin członkowskich. Zarząd SMK odpowiada za realizację strategii oraz utrzymywanie relacji z partnerami zewnętrznymi i międzynarodowymi. Komisje tematyczne zajmują się kluczowymi obszarami współpracy, takimi jak środowisko, mobilność, gospodarka czy edukacja. SMK pełni rolę Związku ZIT, odpowiedzialnego za wdrażanie projektów współfinansowanych ze środków unijnych. System ten gwarantuje partnerskie podejście do zarządzania i szerokie uprawnienia dla gmin członkowskich.

Metropolia Poznań

Relacje władz publicznych w Metropolii Poznań opierają się na zintegrowanej współpracy samorządów w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF). Stowarzyszenie Metropolia Poznań (SMP) tworzą Miasto Poznań, Powiat Poznański oraz 21 gmin. SMP pełni funkcję platformy koordynującej działania na poziomie metropolitalnym, umożliwiając realizację wspólnych projektów i strategii. Organem decyzyjnym integrującym przedstawicieli wszystkich członków SMP jest Rada Metropolii. Ustanawia ona kluczowe kierunki rozwoju i podejmuje uchwały dotyczące MOF.

Brzeziński Obszar Metropolitalny

Współpraca w Brneńskim Obszarze Metropolitalnym (BMA) między miastem Brno, a sąsiadującymi gminami opiera się na zintegrowanym podejściu do rozwoju przestrzennego, infrastrukturalnego oraz środowiskowego. W 2015 r. przyjęto strategię zintegrowanego rozwoju BMA

Aglomeracja Drezna

Ponieważ Aglomeracja Drezna nie istnieje jako sformalizowany podmiot, lecz jako obszar oddziaływania głównego miasta Drezno na jego najbliższe otoczenie. Nie można porównać funkcjonowania obszaru w ramach formalnych struktur, do pozostałych obszarów funkcjonalnych.

Drezno współpracuje z trzema sąsiednimi powiatami w ramach regionu drezdeńskiego, szczególnie w sektorze gospodarczym. W ramach współpracy opracowano koncepcję rozwoju regionalnego (REK), która obejmuje wiele różnych projektów, a punktem wyjścia dla współpracy było pragnienie lepszej promocji regionu jako atrakcyjnej lokalizacji biznesowej.

Drezno wraz z 20 sąsiednimi miastami i gminami współpracuje również w ramach Drezdeńskiego regionu doświadczeń²⁵ a celem współpracy jest poprawa tzw. miękkich czynników lokalizacji, tak aby mieszkańcy tych obszarów odczuwali wysoką jakość życia. Miasto Drezno i jego okolice wykorzystują istniejące efekty synergii.

10. Główne priorytety rozwoju obszaru funkcjonalnego (główne cele rozwoju ze strategii).

Wszystkie obszary funkcjonalne posiadają dedykowane strategie rozwoju, w których sformułowano cele strategiczne w ramach pewnych wskazanych obszarów wsparcia. Wszystkie Strategie skupiają się na poprawie jakości życia mieszkańców obszarów poprzez rozwój jakości usług, poprawie jakości środowiska, rozwój transportu.

Na ten moment najdłuższy horyzont czasowy zaplanowano w Strategii Drezna i jest to okres do 2035+. Metropolia Krakowska wdraża działania rozwojowe w oparciu o Strategię Metropolia Krakowska do 2030 roku oraz Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Metropolii Krakowskiej na lata 2021-2027. Metropolia Poznań opiera swoje działania o Strategię Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej (Metropolia Poznań 2020) oraz Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Poznania na lata 2021-2027. Wrocławski Obszar Funkcjonalny swój rozwój strategiczny opiera obecnie na Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 (ZIT WrOF), która daje możliwości finansowania rozwoju w zakresie dedykowanych obszarów w funduszach europejskich w związku z czym należy stworzyć inny dokument strategiczny, który obejmowałby więcej zagadnień rozwojowych. Partnerzy tworzący Wrocławski Obszar Funkcjonalny przystępują do opracowania

²⁵ <https://www.erlebnisregion-dresden.de/startseite.html>, dostęp 27.01.2025

Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego „WrOF 2050”. Brneński Obszar Metropolitalny funkcjonuje w oparciu o Zintegrowaną Strategię Rozwoju 21+ Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego.

Zdecydowanie najwięcej celów wyznaczono w Strategii Drezna – aż 31, pozostałe dokumenty strategiczne zawężają swoje interwencje do kluczowych dla nich obszarów. Poniżej przedstawiono kluczowe zapisy z dokumentów wszystkich obszarów funkcjonalnych.

Wrocławski Obszar Funkcjonalny

Główne cele strategiczne Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WrOF) na lata 2021-2027 obejmują działania mające na celu zrównoważony rozwój społeczny, gospodarczy i środowiskowy całego obszaru. Strategia w ramach interwencji przewidziała 4 cele strategiczne: 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF, 2. Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF, 3. Ochrona środowiska naturalnego adaptacja WrOF do zmian klimatu oraz 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF.

Działania podejmowane w ramach Strategii zakładają rozwój infrastruktury transportu publicznego, w tym modernizację i budowę linii tramwajowych oraz infrastruktury rowerowej i przesiadkowej, zwiększenie dostępności komunikacyjnej w obrębie WrOF poprzez poprawę połączeń między gminami, transformację energetyczną i ochronę środowiska – przede wszystkim poprzez promowanie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, realizację zielonych i niebieskich inwestycji, takich jak rozwój terenów zielonych, retencja wód oraz adaptacja do zmian klimatu, wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym oraz działań na rzecz łagodzenia zmian klimatycznych, rozwój usług społecznych i przestrzeni publicznych, poprzez poprawę dostępu do usług społecznych, w tym edukacji, opieki zdrowotnej i kultury, rewaloryzację przestrzeni publicznych oraz zwiększenie ich bezpieczeństwa oraz wspieranie innowacyjnej gospodarki, poprzez tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacji poprzez inwestycje w infrastrukturę biznesową oraz promowanie współpracy międzysektorowej oraz przyciąganie inwestorów do regionu.

Metropolia Krakowska

W Strategii Rozwoju Metropolii Krakowskiej 2030 wyłonionych zostało 7 dziedzin współpracy metropolitalnej: inteligentne zarządzanie, środowisko i przestrzeń, mobilność, gospodarka, kultura czasu wolnego, edukacja oraz usługi społeczne.

Metropolia Poznań

W Strategii rozwoju Aglomeracji Poznańskiej. Metropolia Poznań 2020 wskazano 5 osi strategicznych kluczowych dla rozwoju Metropolii i są to: 1. Gospodarka przestrzenna i środowisko, 2. Infrastruktura i

organizacja transportu, 3. Gospodarka i rynek pracy, 4. Usługi społeczne, 5. Zintegrowane zarządzanie i marketing terytorialny. Do każdej osi przypisano programy strategiczne rozpisane na cele programu, uzasadnienie, wizje sukcesu, działania, powiązania z innymi programami, efekty i mierniki, źródła finansowania, realizatorów programu, beneficjentów programu.

Brneński Obszar Metropolitalny

Zintegrowana Strategia Rozwoju Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego 21+²⁶ ma charakter kompleksowego dokumentu strategicznego rozwoju dla terytorium obszaru metropolitalnego. W perspektywie strategii na lata 2021–2027 położono nacisk na zintegrowane podejście w 4 wymiarach: terytorialnym (projekty i działania realizowane na poziomie metropolitalnym), tematycznym (koordynacja działań związanych z tym samym tematem), finansowym (wspólne zasoby finansowe) i organizacyjnym (współpraca i koordynacja w zakresie zarządzania), mającym na celu osiągnięcie sieci zintegrowanych rozwiązań.

Tematy strategii pogrupowano w 4 obszary rozwoju (Mobilność, Środowisko, Usługi publiczne, Koordynacja rozwoju) powiązane z 4 grupami roboczymi (Zrównoważona Mobilność, Środowisko, Obszar Społeczny i Edukacja, Rozwój Horyzontalny).

Brneński Obszar Metropolitalny (BMA) realizuje swoje działania w oparciu o kilka kluczowych obszarów które obejmują: wzmacnianie współpracy między samorządami poprzez dążenie do integracji działań gmin w ramach obszaru metropolitalnego w celu efektywnego zarządzania przestrzenią i zasobami, poprawę infrastruktury transportowej i usprawnienie systemu komunikacyjnego w regionie, co ma na celu zwiększenie dostępności i mobilności mieszkańców oraz poprawę połączeń między Brnem a innymi gminami. Zrównoważony rozwój przestrzenny w ramach obszaru ma promować działania sprzyjające ochronie środowiska, racjonalnemu wykorzystaniu terenów oraz rozwojowi przestrzeni miejskiej. Ważne jest również wspieranie innowacji i gospodarki regionalnej poprzez tworzenie warunków dla wzrostu gospodarczego, wspieranie przedsiębiorczości, innowacji oraz rozwój sektora usług i przemysłu.

²⁶ <https://metropolitni.brno.cz/en/o-bmo/strategiy/>, dostęp 17.03.2025

Aglomeracja Drezna

W Zintegrowanej Strategii rozwoju „Drezno przyszłości 2035+²⁷” miasto wyznaczyło sobie cele zgodne z agendami ONZ dotyczącymi równoważonego rozwoju. W ramach strategii sformułowano takie obszary działań jak „Drezno – Miasto Kultury w Europie” - Zachowanie i dalszy rozwój wyjątkowego krajobrazu kulturowego, „Drezno – Miasto o Dużej Wydajności”- Innowacyjna struktura gospodarcza na przyszłość, „Drezno – Miasto Przyjazne do Życia dla Wszystkich Mieszkańców”-Wspólne i różnorodne doświadczenia!, „Drezno – Miasto Oszczędzające Zasoby i Odporne na Klimat”- Zabezpieczenie naturalnych podstaw przyszłych działań. W ramach tych obszarów wyznaczono cele:

Cel 1 Realizacja celów planu rozwoju kultury

Cel 2 Promowanie przemysłów kulturalnych i kreatywnych

Cel 3 Zabezpieczenie i promowanie różnorodności kulturowej

Cel 4 Promowanie kultury budowania i planowania - dążenie do wyższej jakości krajobrazu miejskiego, biorąc pod uwagę krajobraz oraz cechy i walory przyrodnicze

Cel 5 Innowacyjna lokalizacja edukacji i nauki

Cel 6 Przyciąganie przedsiębiorstw i pracowników

Cel 7 Wystarczająca powierzchnia pod zabudowę komercyjną zgodną z popytem

Cel 8: Przekształcenie Drezna w centrum przyszłych technologii

Cel 9 Solidna i niedroga infrastruktura techniczna

Cel 10 Rozwój inteligentnego miasta

Cel 11 Sprawne połączenie z transportem dalekobieżnym

Cel 12 Miasto magnesem turystyczny

Cel 13. Biegun rozwoju w regionie

Cel 14 Miejskie centrum miasta

Cel 15 Oparta na potrzebach i zrównoważona przestrzeń życiowa dla każdego/mieszkanie socjalne

Cel 16 Zróżnicowane środowisko życia

Cel 17 Promocja rozwoju obszarów miejskich oparta na potrzebach (rewitalizacja miast)

Cel 18 Miasto krótkich dystansów

Cel 19 Sieć infrastruktury dostosowanej do potrzeb dzieci i młodzieży

Cel 20 Bezpieczne oferty dla osób starszych

Cel 21 Silne ośrodki drugorzędne (centra dzielnicowe i mieszkalne)

Cel 24 Powietrze o niskiej zawartości zanieczyszczeń

²⁷ <https://www.dresden.de/de/stadtraum/planen/stadtentwicklung/stadtentwicklung/integrierte-stadtentwicklungsplanung.php>, dostęp 20.02.2025

Cel 22 Mobilność przyjazna środowisku

Cel 23 Ciche miasto

Cel 24 Powietrze o niskiej zawartości zanieczyszczeń

Cel 25 Struktury miejskie przystosowane do klimatu

Cel 26 Realizacja strategii energetyczno-klimatycznej na drodze do neutralności klimatycznej

Cel 27 Miasto odporne na powódź

Cel 28 Zachowanie różnorodności i niejednorodności zasobów naturalnych

Cel 29 Ochrona, bezpieczeństwo oraz oszczędne, efektywne i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych

Cel 30 Wielofunkcyjne otwarte przestrzenie

Cel 31 Zamknięte cykle materiałowe w obszarze gospodarki odpadami

4.2. Wnioski

1. Wrocławski Obszar Funkcjonalny tak jak pozostałe obszary został zdefiniowany w wielu dokumentach strategicznych na poziomie województwa i regionu co świadczy o jego randzie jako motoru rozwoju kraju i regionu.
2. We Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym między rokiem 2018, a rokiem 2023 odnotowano największy przyrost ludności w porównaniu do pozostałych polskich obszarów funkcjonalnych – zmiana o 8,60%, a liczba mieszkańców była większa niż Brneńskiego Obszaru Funkcjonalnego i aglomeracji Drezdeńskiej.
3. W porównaniu do wszystkich obszarów funkcjonalnych Wrocławski Obszar Funkcjonalny wypada stosunkowo dobrze we wskaźniku dotyczącym gęstości zaludnienia, w którym na km2 przypada 401 osób, z dla porównania w Metropolii Krakowskiej takich osób przyda 892, a w Aglomeracji Drezna 1238. Stwarza to dobre warunki do życia mieszkańcom WrOF.
4. W porównaniu do Metropolii Poznańskiej we WrOF prognozuje się dodatni przyrost ludności na poziomie 3,08% w roku 2060, ale znacznie niższy niż dla Brneńskiego Obszaru Metropolitalnego, w którym do 2071 roku prognozuje się przyrost ludności na poziomie 14,75%.
5. Spośród polskich obszarów Wrocławski Obszar Funkcjonalny osiągnął najwyższe saldo migracji wewnętrznych co oznacza, że obszar jest atrakcyjnym miejscem zamieszkania dla Polaków przenoszących się między regionami kraju.
6. Spośród polskich obszarów funkcjonalnych Wrocławski Obszar Funkcjonalny doświadczył w 2023 roku najniższego salda migracji zagranicznych,
7. Długość dróg gminnych o nawierzchni twardej na obszarze WrOF jest zdecydowanie krótsza niż w pozostałych polskich porównywanych obszarach funkcjonalnych.
8. Wrocławski Obszar Funkcjonalny jest dobrze skomunikowany. Położenie na południowo-zachodnim krańcu Polski blisko granicy z Czechami i Niemcami czyni go strategicznym punktem tranzytowym dla handlu międzynarodowego. Tak jak pozostałe analizowane obszary posiada rozwinięty transport lotniczy, kolejowy, a przez jego obszar przebiegają drogi krajowe. W dokumentach planistycznych dotyczących mobilności, priorytetami są działania zmierzające do integracji przestrzennej i komunikacyjnej obszaru i zwiększenie udziału transportu zbiorowego i publicznego w ogólnym wykorzystaniu środków komunikacji.
9. W zakresie rozwoju gospodarczego Wrocławski Obszar Funkcjonalny wyróżnia się specjalizacją lokalną w sektorze IT.
10. W rankingu najbardziej rozwiniętych i innowacyjnych miast „Index 2022-2023: Europe – Most Developed and Innovative cities” miasto rdzeń Wrocław zajęło najwyższe miejsce spośród polskich analizowanych miast rdzeni. Wrocław w rankingu wyprzedził Brno, ale znalazł się znacznie dalej

niż Drezno, które stawia na rozwój technologii z obszaru nanotechnologii, mikroelektroniki, czy produkcji półprzewodników. WrOF jako obszar powinien więc dążyć do rozwoju specjalizacji z zakresu nowych technologii, tak by w pełni wykorzystać chociażby potencjał ludnościowy, który ma większy niż Drezno czy Brno.

11. W rankingu uniwersytetów publikowanych przez organizację Quacquarelli Symonds (QS) wrocławskie uczelnie zajęły odległe miejsca w trzeciej i czwartej setce rankingu podczas gdy Metropolia Krakowska, Brneński Obszar Metropolitalny i Aglomeracja Drezna posiadają uczelnie w drugiej setce najlepszych uczelni europejskich. Wrocławskie uczelnie wypadają również gorzej we wskaźniku partnerstw badawczych, który mierzy, jak różnorodna i bogata jest sieć badawcza instytucji.
12. Na wrocławskich uczelniach, które znalazły się w rankingu QS World udział studentów zagranicznych w ogólnej liczbie studentów był znacznie niższy niż na uczelniach w Brnie, Dreźnie czy Krakowie, należy więc podejmować działania promujące uczelnie z obszaru WrOF, dążyć do nawiązywania współprac międzyuczelnianych, realizacji projektów międzynarodowych tak by zwiększyć rozpoznawalność i prestiż uczelni wśród międzynarodowej społeczności studentów i naukowców.
13. W przeliczeniu na jednego mieszkańca na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego odnotowano spadek masy odpadów komunalnych z 0,48 t w roku 2013 do 0,46 t w roku 2023. Natomiast w przypadku odpadów zbieranych selektywnie WrOF wypadł w tym wskaźniku najslabiej gdzie na jednego mieszkańca w 2023 roku zbierano 0,18 t odpadów.
14. Pod względem atrakcyjności turystycznej WrOF nie odstaje od pozostałych obszarów funkcjonalnych. Posiada wiele atrakcji zarówno przyrodniczych jak i architektonicznych. Posiada więc potencjał do rozwoju obszaru jako atrakcyjnego miejsca do spędzania wolnego czasu zarówno dla mieszkańców jak turystów krajowych i zagranicznych.
15. W zakresie priorytetów rozwojowych Wrocławski Obszar Funkcjonalny stawia na poprawę jakości życia mieszkańców rozwój potencjału gospodarczego i pogłębianie integracji w zakresie transportu, przestrzeni i środowiska. Cele te są zbliżone do priorytetów pozostałych obszarów funkcjonalnych.

5. Spis rysunków, tabel, wykresów

Mapy

Mapa 1. Położenie WrOF na tle części Europy Środkowej.....	6
Mapa 2. Zasięg WrOF na tle województwa dolnośląskiego	7
Mapa 3. Struktura osadnicza WrOF.....	8
Mapa 4. WrOF na tle powiązań przyrodniczych	9

Rysunki

Rysunek 1. Natężenia ruchu drogowego dla roku 2030 do programu PBDK. Źródło danych: CUPT - Zintegrowany Model Ruchu	46
Rysunek 2. Rozmieszczenie terminali intermodalnych w 2023 r.	48
Rysunek 3. Wyniki prognozy IATA rynku pasażerskiego w scenariuszu bazowym – rok 2030 i 2040	50

Tabele

Tabela 1. Kierunki interwencji Strategii Demograficznej 2040	12
Tabela 2. Kluczowe ustalenia Strategii Migracyjnej Polski na lata 2025–2030	20
Tabela 3. Wybrane przyczyny zgonów w 2013 i 2023 r.	26
Tabela 4. Główne cele polityki mieszkaniowej państwa w perspektywie do 2030	27
Tabela 5. Ramy Strategii Umiejętności OECD w stosunku do Polski.....	31
Tabela 6. Obszary i cele Strategii produktywności 2030.....	34
Tabela 7. Projektowane zmiany Polityki energetycznej Polski do 2040 r.....	51
Tabela 8. Zmiana liczby ludności w latach 2018 i 2023.	92
Tabela 9. Gęstość zaludnienia w latach 2018-2023, os/1km ²	92
Tabela 10. Prognozy ludności od roku bazowego 2023 do lat 2030, 2040, 2050, 2060.....	93
Tabela 11. Prognoza liczby ludności Miasta Drezna do roku 2040	93
Tabela 12. Migracje na pobyt stały wewnętrzne i zagraniczne w latach 2018-2023.....	94
Tabela 13. Charakterystyka dróg gminnych wg typu nawierzchni.....	95
Tabela 14. Liczba parkingów P&R i węzłów przesiadkowych w obszarach funkcjonalnych w latach 2018-2023	95
Tabela 15. Infrastruktura przystankowa w latach 2018-2023.....	95
Tabela 16. Charakterystyka dróg dla rowerów.	96
Tabela 17. Wskaźniki dotyczące potencjału gospodarczego obszarów funkcjonalnych w latach 2018-2023.....	103

Tabela 18. Standard siły nabywczej (PPS, UE27 od 2020 r.) na 1 mieszkańca .	104
Tabela 19. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności ogółem w latach 2018-2023.	105
Tabela 20. Stopa bezrobocia (%) wśród osób w wieku 15-74 w latach 2018-2023	106
Tabela 21. Analizowane miasta rdzenie w rankingu najbardziej rozwiniętych I innowacyjnych miast	107
Tabela 22. Ranking Uczelni Akademickich 2024.	108
Tabela 23. Rankingi uniwersytetów QS World	110
Tabela 24. Wskaźniki opisujące liczbę studentów i absolwentów uczelni wyższych w latach 2020-2023	111
Tabela 25. Pokrycie obszarów miejskich drzewami w km2 i % w miastach rdzeniach w 2024 r.	111
Tabela 26. Charakterystyka obszarów chronionych	112
Tabela 27. Odpady komunalne zebrane ogółem i przypadające na 1 mieszkańca w latach 2028-2023 (w tonach)	115
Tabela 28. Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku w t w latach 2028-2023.	116
Tabela 29. Turystyczne obiekty noclegowe i miejsca noclegowe w latach 2018-2023	117

Wykresy

Wykres 1. Prognozowana liczba ludności rezydującej (w mln) według ekonomicznych grup wieku w poszczególnych latach w Polsce	11
Wykres 2. Prognoza liczby urodzeń oraz zgonów (w tys. w poszczególnych latach)	11
Wykres 3. Prognoza demograficzna WrOF – piramida wieku – wariant optymistyczny	15
Wykres 4. Prognoza demograficzna WrOF – liczebność wybranych grup wieku – wariant optymistyczny	16
Wykres 5. Prognoza demograficzna WrOF – piramida wieku – wariant realny	16
Wykres 6. Prognoza demograficzna WrOF – liczebność wybranych grup wieku – wariant realny	17
Wykres 7. Prognoza migracji zagranicznych w Polsce (w tys.) w poszczególnych latach	19
Wykres 8. Prognoza liczby osób pow. 60, 70 i 80 roku życia we WrOF	24
Wykres 9. Prognoza liczby wybranych grup wieku we WrOF	24
Wykres 10. Transakcje rynkowe na rynku nieruchomości – cena zakupu m ² powierzchni mieszkaniowej	29
Wykres 11. Transakcje rynkowe na rynku nieruchomości – cena zakupu m ² powierzchni mieszkaniowej na rynku wtórnym	30
Wykres 12. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 tys. mieszkańców w wybranych powiatach, w których położone są gminy WrOF	36
Wykres 13. Podmioty gospodarcze w usługach wyższego rzędu (sekcje J-R) na 1000 ludności	37

Wykres 14. Podmioty gospodarcze w usługach wyższego rzędu (sekcje J-R) na 1000 ludności w dużych miastach w Polsce	38
Wykres 15. Miejsca noclegowe na 1000 ludności	41
Wykres 16. Turyści korzystających z noclegów na 1000 ludności.....	42
Wykres 17. Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności w dużych miastach w Polsce	43
Wykres 18. Udzielone noclegi turystom zagranicznym na 10 tys. ludności	44
Wykres 19. Liczba ludności w polskich obszarach funkcjonalnych w latach 2018-2023	91
Wykres 20. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w latach 2018-2023.....	104
Wykres 21. Bezrobotni zarejestrowani do 30 roku życia w latach 2018-2023	105
Wykres 22. Długotrwale bezrobotni w latach 2018-2023.	106
Wykres 23. Powierzchnia terenów zieleni ogółem na 1 mieszkańca.....	112
Wykres 24. Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej na 1 mieszkańca	113
Wykres 25. Odpady komunalne wytworzone w ciągu roku z gospodarstw domowych w latach 2018-2023.....	115